NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
פרייז 30 גראָשען
22 זייטען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 63 | Łódź, Piątek, 13 marca 1936 | אַדרעס: לאָדז, פּעטריקאַווער 21 טעל. 224-71 — Adres: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 106. | לאָדז, פרייטאָג פ' תשא י"ט אדר תרצ"ו | 14-טער יאָהרגאַנג

ענגלאַנד פערלאַנגט פון היטלערן

צוריקציהען דאָס דײַטשע מיליטער פון אויבער־רהײַן

היטלער זאָגט זיך אָפּ צו ערפילען די פאָדערונג

לאָנדאָן, 12 (ספּ. טעל.)

נעכטען אין אָווענט נאָך דער זיצונג פון ענגלישען קאַבינעט האָט דער מיניסטער אידען פערבעטען צו זיך דעם דײַטשען אַמבאַסאַדאָר העש און איהם ערקלערט, אַז קיין שום אונטערשטרײַכען וואָלט נישט געווען איבערטריבען, כדי צו געבען דעם אויסדרוק ווי ווייט ערנסט די ענגלישע רעגירונג שאַצט אָפּ די סיטואַציע.

מינ. אידען האָט אינפאָרמירט דעם דײַטשען אַמבאַסאַדאָר אָפיציעל וועגען דער בעראַטונג פון די לאָקאַרנער מלוכות און ערקלערט, אַז די ענגלישע רעגירונג ווענדעט זיך צום קאַנצלער היטלער, ער זאָל וואָס גיכער מאַכען א גוטוויליגען זשעסט, וואָס זאָל קאָנען העלפען צו פערלײַכטערן די אינטערנאַציאָנאַלע פערשטענדיגונג.

מינ. אידען איז אַרויסגעטרעטען מיט א פּראָיעקט פון א גוטוויליגען זשעסט מצד דײַטשלאַנד צו פערנעמען א לעזונג פון דער פראַגע, נעמליך, אַז די דײַטשע רעגירונג זאָל אַרויסווייזען דעם גוטען ווילען דערמיט, וואָס קאַנצלער היטלער זאָל צוריקציהען דאָס דײַטשע מיליטער פון אויבער־רהײַן.

היינט נאָכמיטאָג האָט דער דײַטשער אַמבאַסאַדאָר פאָן העש בעזוכט דעם מיניסטער אידען, און אין היטלערס נאָמען געמעלדעט, אַז די דײַטשע רעגירונג וויל זיך נישט אַרײַנלאָזען אין א דיסקוסיע וועגען דער שטענדיגער אָדער צײַטווייליגער בעגרענעצונג פון דער דײַטשער סובערעניטעט אין אויבער־רהײַן. כדי אָבער צוצוגעבען דעם נאַטען שײַן א ,,סימבאָלישען" כאַראַקטער, האָט מען געמעלדעט די מיליטערישע אַטאַשעס פון פראַנקרײַך און ענגלאַנד אין בערלין וועגען דער צאָהל מיליטער, וואָס וועלען זיך אין שלום־צײַט געפינען אין די נייטראַלי־זאָנען פון אויבער־רהײַן. די דאָזיגע צאָהל וועט נישט איצט פערגרעסערט ווערען. עס ווערט נישט געפּלאַנט צו סטאַציאָנירען מיליטער אין שכנות פון דער פראַנצויזישער און בעלגישער גרענעץ. די דאָזיגע מיליטערישע בעזעצונג פון דער אָקופּאַציע פון אויבער־רהײַן וועט אויסגעהאַלטען ווערען אויף דער גאַנצער צײַט פון די אונטערהאַנדלונגען.

צוליב דער דאָזיגער ערקלערונג האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דאָס אָפּלעגען די זיצונג פון דער פעלקער־ליגע — וואָלט געווען נוצלאָז. די אויסערגעוועהנליכע סעסיע וועט דעריבער פאָרקומען, אַזוי ווי עס איז געווען פאָראויסגעזעהן שבת.

היטלערס נייע רעדע אין קאַרלסרוהע

בערלין, 12 (ספּ. טעל.)

היינט אין אָווענט האָט קאַנצלער היטלער געהאַלטען אין קאַרלסרוהע א גרויסע רעדע אָנהויבענדיג די פּלעביסציט־קאַמפּאַניע אויף דעם מערב'דיגען גרענעץ פון דײַטשלאַנד. זײַנע הויפּט־אַרגומענטען, וואָס זענען אַרויסגעזאָגט געוואָרען מיט א גרויסען כח און לײַדענשאַפט, האָט דער קאַנצלער געווידמעט דער בעגרינדונג פון זײַן אויסערליכער פּאָליטיק, בעטאָנענדיג, אַז די אידעע פון א פרידליכע און פערשטענדיגע צוזאַמענאַרבייט מיט דײַטשלאַנדס שכנים איז פערווירקליכט געוואָרען אין לעבען אויפ'ן אײַנעם פון די וויכטיגסטע אָפּשניטען. מיט דרײַ יאָהר צוריק, ווען די פּויליש־דײַטשע בעציהונגען זענען נאָך געווען פולשטענדיג שלעכט, האָט זיך דער קאַנצלער בעמיהט צו ליקווידירען די פערגאַנגענהייט און דאָס איז איהם געלונגען א דאַנק דעם פערשטענדניש, וואָס ער האָט געפונען בײַם ,,גרויסען פּוילישען מלוכה־מאַן". מען האָט דערפיהרט צו א לאַנגזאַמע דערנעהנטערונג צווישען ביידע פעלקער, וואָס האָט זיך מיט דער צײַט פערוואַנדעלט אין א פערשטענדיגונג. דער רעדנער דריקט אויס די טיפע איבערצײַגונג אַז נאָך א געוויסער צײַט וועלען אויף ביידע זײַטען די מענשען נישט קענען פשוט פערשטעהן פון וואַנען עס האָט זיך גענומען דער אַמאָליגער בעגריף פון ,טראַדיציאָנעלע אונפריינדליכקייט", וואָס העררשט צווישען פּוילען און דײַטשלאַנד. עס איז געבליבען צו אָפּצורייניגען און נאָרמאַליזירען די אַטמאָספערע פון צוזאַמענלעבען צום נוצען פון ביידע פעלקער. דער קאַנצלער גלויבט, אַז פון דעם צושטאַנד וועלען געניסען קודם כל די פּוילישע און דײַטשע ווירטשאַפטען וואָס האָבען זיך פריהער געפונען אין א קלעגליכען צושטאַנד. אַט זענען 2 פעלקער, האָט ער מיט נאָכדרוק ערקלערט, וואָס זענען די ווירקליכקייט און וועלען קלוג טון אויב זיי וועלען זיך ביידע ווירטשאַפטליך אײַנאָרדנען נעבענאַנאַנדער.

היטלער האָט ווייטער פערזיכערט, אַז ער שטרעבט אָנצווענדען דעמזעלבען פּרינציפּ אויף מערב, וואָס עס מוז אויך אָפּטרעטען דער טעאָריע פון דער ,,איביגער סכנה". ער גלויבט, אין טריומף פון אידעאַל פון פערשטענדיגונג. אַלס דײַטשער נאַציאָנאַליסט שטרעבט ער צו דער סינטעזע צווישען די רעכט פון פראַנקרײַך און דײַטשלאַנד בײַם אָפּהיטען די פולשטענדיגע גלײַכבערעכטיגונג. צווישען ביידע פעלקער ליגט דער לאַסט פון דער פערגאַנגענהייט. אָבער די הונדערט יעהריגע קאַמפּען קאָנען ווייטער נישט געדויערן.

ווייטער איז דער קאַנצלער איבערגעגאַנגען צו רעדען וועגען דער מיליטאַריזאַציע פון אויבער־רהײַן ערקלערענדיג, אַז דײַטשלאַנד, כאָטש זיכער דער לאָקאַרנער פּאַקט איז געווען פערבונדען מיט א שווערען קרבן, האָט געשוויגען אַזוי לאַנג, ביז די אָפּמאַכען פון פראַנקרײַך מיט אַנדערע מלוכות האָבען געטראָגען א ריין דעפענסיווען כאַראַקטער. איצט אָבער, ווען פראַנקרײַך האָט געשלאָסען אַן אָפּמאַך מיט ראַטען־פערבאַנד, האָט דער קאַנצלער אויפגעהויבען זײַן וואָרנענדיגע שטימע. מיר ווייסען — האָט ער צוגעגעבען — וואָס עס וויל דײַטשלאַנד, און איך וואָלט געוואָלט וויסען, וואָס עס ווינשט פראַנקרײַך. אָבער דאָס, צו וואָס עס שטרעבט דער באָלשעוויזם, איז צו גוט בעקאַנט. דאָס אַלץ האָבען מיר איבערלעבט אין אייגענעם לאַנד. אין גרעלע ווערטער האָט היטלער אָנגעצייכענט דאָס בילד פון דײַטשלאַנדס פערוויסטונג, אַלס דער ציל פון די קאָמוניסטישע שטרעבונגען. דײַטשלאַנד וויל זיך נישט נאָכאַמאָל אָפּפריהען אויף אַזעלכע עקספּערימענטען. אַלס גרויסע מלוכה קען דײַטשלאַנד נישט רעזיגנירען פון איהר סובערעניטעט איבער א טייל פון איהר געביט. „איך פערזיכער, אַז גאַרנישט, אָבער בעדינגונגסלאָז גאַרנישט וועט נישט זײַן אומשטאַנד אונז צו בעוועגען צו רעזיגנירען פון דער דאָזיגער סובערעניטעט".

דאַן האָט זיך דער קאַנצלער געווענדעט מיט אַן אַפּעל צו דער וועלט, אַז זי זאָל אָננעהמען זײַן פאָרשלאַג וועגען א שלום אויף א פערטעל יאָהרהונדערט, בעטאָנענדיג, אַז ער טרעט אַרויס אַלס פערטרויענסמאַן און פערטיידיגער פון די פאָלקס־אינטערעסען, וועלכער קען שטעלען אַזאַ פאָרשלאַג, אָבער ער וועט נישט זײַן אייביג און נישט שטענדיג וועט זיך געפינען אין דײַטשלאַנד עמיצער, וואָס וועט קענען אַרויסטרעטען מיט אַזאַ אָפערטע. ווען דער פאָרשלאַג זאָל אָפּגעוואָרפען ווערען, וועט דער קאַנצלער איהם שוין מעהר נישט איבערחזרן.

צום סוף פערזיכערט דער קאַנצלער מיט זײַן עהרען וואָרט, אַז אַלץ וואָס ער זאָגט צו, וועט אויסגעפיהרט ווערען.

די רעדע האָט היטלער פערענדיגט מיט אַן אויפפאָדערונג צום דײַטשען פאָלק, אַז דורך דער אָפּשטימונג זאָל עס אַרויסגעבען דעם אורטייל, צי די פּאָליטיק פון קאַנצלער פערטיידיגט די געהעריג די דײַטשע אינטערעסען. אין אַזאַ שווערען און ערנסטען מאָמענט וויל דער קאַנצלער אַלס פיהרער צוריקקעהרען צו דעם קוואַל פון זײַן קראַפט, וואָס עס שטעלט מיט זיך פאָר דאָס דײַטשע פאָלק.

האַלב־אָפיציעלע פערטרויליכע געשפּרעכען

צווישען מוסאָלינים שלוחים און פאָרשטעהער פון נעגוס

פּאַריז, 12 (ספּ. טעל.)

די רוימישע קאָרעספּאָנדענטען פון די פּאַריזער צייטונגען מעלדען אין דער פאָרם פון קלאַנגען, וואָס זענען נאָך נישט בעשטעטיגט געוואָרען דורך קיין שום אָפיציעלע ערקלערונגען, אַז אין מזרח־אַפריקא זענען אָנגעקניפּט געוואָרען האַלב־אָפיציעלע פערטרויליכע געשפּרעכען צווישען די שליחים פון דער איטאַליענישער רעגירונג און פאָרשטעהער פון נעגוס. אויף די דאָזיגע קלאַנגען ווייזט צווישען אַנדערען אָן די רייזע פון געוועזענעם אַביסינישען פאָרשטעהער אין רוים יעווזוס אַפערוואָרק פון אַדיס־אַבעבאַ קיין דזשיבוטי. די דאָזיגע געשפּרעכען האָבען דעם ציל צוצוגרייטען צו ווײַטערדיגע דירעקטע שלום־אונטערהאַנדלונגען און צוליב זייער האַלב־אָפיציעלען כאַראַקטער בילדען זיי נאָר א צוגרייטונג פון באָדען.

אַרעסטירט 22 פערזאָן

פאַר אָנטיילנעהמען אין די פּשיטיקער געשעהענישע

וואַרשאַ, 12 (טעלעפאָניש)

„פּאַט" איז מודיע, אַז אין צוזאַמענהאַנג מיט די מאָנטאָגדיגע געשעהענישען אין פּשיטיק האָט דער פּראָקוראָר פון ראַדאָמער קרייז־געריכט נאָך אַדורכגעפיהרטער אויספאָרשונג פאָראָרדנט צו אַרעסטירען און אַרײַנצוזעצען אין אַרעסט 22 פערזאָן, וועלכע ווערען בעשולדיגט אין נעהמען אַן אַקטיווען אַנטייל אין די געשעהענישען.

אַפּיל צום ענגלישען יודענטום

צו שטיצען די אַקציע פאַר די דײַטשע יודען

לאָנדאָן, 12 (יט"א טעלעגראַפיש)

הערבערט סעמיועל, לאָרד בערסטעד און סיימאָן מאַרקס, האָבען זיך געווענדעט מיט אַן אַפּעל צום ענגלישען יודענטום צו שטיצען די טעטיגקייט פון ראַט פאַר די דײַטשע יודען. אין דעם אַפּעל ווערט אָנגעוויזען אויף די רדיפות פון יודען אין דײַטשלאַנד.

אין שייכות מיט דער אַקציע ווערט אָפּגעלעגט דער ארץ־ישראל־קאַמפּיין אין ענגלאַנד.

פראַנצויזישער סענאַט ראַטיפיצירט דעם פראַנצ.־סאָוויעט. פּאַקט

פּאַריז, 12 (ספּ. טעל.)

דער סענאַט האָט בעשטעטיגט די ראַטיפיקאַציע פון פראַנצויזיש־סאָוויעטישען פּאַקט מיט 233 שטימען געגען 52.

מאָנטאָג זאָלען די טעקסטיל־פאַבריקען שוין אַרבייטען

שבת ענטגילטיגע קאָנפערענץ אין וואַרשאַ.— עס האַלט בײַ אַן אויסגלײַך.— א טייל פאָדערונגען האָבען די אינדוסטריעלער שוין נאָכגעגעבען.— נעכטען 3 קאָנפערענצען אין לאָדז.— ערב דער ליקווידאַציע פון טעקסטיל־אַרבייטער־שטרייק

(אג) נעכטען איז אין דער וואָיעוואָדזטווא פאָרגעקומען פיבערהאַפטע בעראַטונגען און קאָנפערענצען מיט'ן ציל צו ליקווידירען דעם טעקסטיל־שטרייק.

דער הויפּט־אַרבייטס־אינספּעקטאָר אינזש. קלאָט איז נעכטען ווידער געקומען קיין לאָדז און 12 א זייגער איז מיט דער בעטייליגונג פון קרייז־אַרבייטס־אינספּעקטאָר אינזש. וויזשיקאָווסקי ווי אויך אייניגע קרייז־אינספּעקטאָרען פאָרגעקומען די ערשטע קאָנפערענץ מיט די פאָרשטעהער פון דער גרויסער אינדוסטריע. די קאָנפערענץ האָט געדויערט ביז האַלב 4. **די גרויס־אינדוסטריע האָט אָנגענומען אייניגע בעדינגונגען,** וואָס זענען אַרויסגעשטעלט געוואָרען דורך די פּראָפעסיאָנעלע אַרבייטער־פעראיינען, ווייטערדיג מסכים אויף אָנצוהויבען געשפּרעכען וועגען שליסען א צוזאַמען־אָפּמאַך, וואָס זאָל דערגענצען די בעדינגונגען פון אָפּמאַך פון 3 אַפּריל 1933.

חילוקי דעות זענען ענטשטאַנען בײַ דער פראַגע פון נאָרמאַליזירען די בעדינגונגען פון די מאַשינען און נעמליך, אַז אַלע פירמען וואָס געהערען צו די אָרגאַניזאַציעס, וואָס שטרייכען אונטער דעם קאָלעקטיווען אָפּמאַך, פערפּליכטען זיך נישט אַדורכצופיהרען קיין ווייטערדיגע ראַציאָנאַליזאַציע פון דער אַרבייט, וואָס זאָל זיך שעדליך אָפּרופען אויפ'ן געזונד פון די אַרבייטער. גלײַכצײַטיג ווערט פעסטגעשטעלט, אַז די וועבער, וואָס אַרבייטען אויף קאַרט אָהן ברייטע ענגלישע שטיהל בעדינען אין פּרינציפּ נאָר איין שטוהל. די וועבער פון די באַנוועל־וועבערייען בעקומען א צוגאָב פאַר בעדינען צוויי שטיהל און דאָרט, וואו עס איז שוין אײַנגעפיהרט געוואָרען נייע פאָרמען, קען קיין וועבער נישט בעדינען מעהר ווי 4 שטיהל אויב עס איז נישט פאָרגעקומען קיין טעכנישע אויסבעסערונגען.

דער דאָזיגער פאַקט האָט אַרויסגערופען חילוקי דעות סיי אויף דער קאָנפערענץ מיט דער גרויסער אינדוסטריע ווי אויך אויף דער קאָנפערענץ וואָס איז פאָרגעקומען שפּעטער מיט די פאָרשטעהער פון דער מיטעלער אינדוסטריע לוין־פערבאַנד, פערבאַנד פון די פאַבריקאַנטען און שטריק־גאַרן שפּינערייען.

צוליב דעם אָבער, וואָס די אינדוסטריע האָט אין פּרינציפּ מסכים געווען אָנצוהויבען די אונטערהאַנדלונגען איבער דער פראַגע פון צוזאָג־אָפּמאַך, האָט אינזש. קלאָט האַלב 7 אין אָווענט צוזאַמענגערופען אויף דער איטוזיטיגער קאָנפערענץ די פאָרשטעהער פון 5 פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען און נעמליך קלאַסען־פעראיין, ,,פּראַצאַ", ז.ז.ז., כ.ז.ז. און אויך ז.ז.פּ.

אינספּעקטאָר קלאָט האָט בעקענט די פאָרשטעהער פון די פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען מיטן שטאַנדפונקט פון די אינדוסטריעלער. גלײַכצײַטיג האָט אינספּעקטאָר קלאָט זיך פערשטענדיגט מיט'ן מיניסטעריום פון געזעלשאַפטליכען שוץ, פון וואו ער האָט בעקומען געהעריגע אינסטרוקציעס.

נאָכ'ן בעקענען זיך מיט דער שטעלונג פון די פאָרשטעהער פון דער אינדוסטריע, האָבען די פאָרשטעהער פון די פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען אויסגעדריקט זייער הסכם אָנצוהויבען די אונטערהאַנדלונגען, אָבער מיט'ן בעדינג, אַז **פונקט דער וועגען דער ראַציאָנאַליזאַציע פון דער אינדוסטריע, זאָל אַדורכגעפיהרט און נאָך א וועלכע מאָדיפיצירונג אָנגעשלאָסען ווערען צום צוזאָג־אָפּמאַך.**

שליסענדיג אַרום 9 א זייגער די קאָנפערענץ האָט אינספּעקטאָר קלאָט איינגעלאַדענט די פאָרשטעהער פון די אינדוסטריעלער און פון די פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען אויף א קאָנפערענץ אין מיניסטעריום פאַר געזעלשאַפטליכער שוץ, וואָס וועט פאָרקומען מאָרגען שבת דעם 14 מערץ 12 א זייגער בײַטאָג.

צוליב דער שטעלונג פון די אינדוסטריעלער, וועלכע האָבען אויסגעדריקט דעם פערלאַנג וואָס גיכער איבערצורייסען דעם שטרייק, דאַרף מען רעכענען, אַז די שבת'דיגע קאָנפערענץ וועט דערפיהרען צו א פערשטענדיגונג און מאָנטאָג דעם 16 מערץ וועלען די טעקסטיל־פאַבריקען [illegible] אין בעטריעב.

עמבולאַטאָריום פאַר אומבעמיטעלטע קראַנקע
ביים פעראיין
„מחזיקי חולים“
דאַוובאַרמשיסוב (יוליוסאַ) 28 אײַנגאַנג לאַקאַל. טעל. 152=65.

שבת־צו־נאַכטס, דעם 14־טען מערץ 1936. פּינקטליך 9 אַוונט ווערט פאַרקומען אין די זאַלען פון „הזמיר“ אל. קאָשטשושקי 21
א גרויסער פּורים־אַווענט
אין פּראָגראַם: סקעטשען, מאָנאָלאָגען, קופּלעטען, פאָלקס־לידער און טענץ. אין דער אויספיהרונג פון די בעקאַנטע לאָדזשער אַרטיסטען ה״ה תּעמיאַ וו... און שוואַרצבאַרט. נאָכן אויפטריט טענץ ביז אינדערפריה. אָרקעסטער אונטער דער ליטונג פון דיר. שימשעוויטש
מיט געזאַנג און רעציטאַציעס, מיט׳ן אַנטייל פון דער הומאָריסטען־טרופּע א. ג. „דער פריילעכער ליי...“
בילעטען צום פּרייז פון 1.09 זל. צו בעקומען ביי דער קאַסע פון „הזמיר“ דעם 14/3 פון 7 אָוונט אָן.

אַכטונג, בעקער־ און מעהל־סוחרים!
דערמיט מאַך איך בעקאַנט, דער ג: קונדשאַפט, אַז אַזוי ווי יעדעס יאָהר בעזיץ איך שוין אויף לאַגער דאָס מעהל אונטער דער מאַרקע
CH. NOWAK, Kalisz פון דער מיהל „Złoty Medal“
כשר לחג הפסח
און געפינט זיך אונטער דער שטרענגער השגחה פון קאַלישער ראַבינאַט און ווערט אַפּגענומען פון לאָדזער ראַבינאַט, דאָס מעהל איז פון דער בעסטער קוואַליטעט און אויך גוטע בעדינגונגען צו גינציגע מיהל־פּרייזען.
מיט בעשטעלונגען זיך ווענדען צום רעפּרעזענטאַנט פאַר לאָדז און פּראָווינץ
I. SOŁOWIEJCZYK
Kilińskiego 104, tel. 241-96.
בעמערקונג: יעדעס קוואַנטום ווערט פּינקטליך צוגעשטעלט.

דאָס בעקאַנטע
טוך־ און קאָרט־געשעפט
A. I. WINKLER
לאָדז, 4 נאַוואָמיעסקאַ 4
פּראָנט ערשטער שטאָק. טעל. 159=12
עמפּפעהלט צום איצטיגען פריהלינג־ און זומער־סעזאָן
דעם גרעסטען אויסוואַהל פון די
נייעסטע הערען־ און דאַמען־שטאָפען
ווי אויך דאַמען־מאַנטעל־שטאָפען פון די נייעסטע פאַרבען און מוסטערן פון די בעסטע ביליצער, טאָמאַשאָווער און אַנד. סחורות.
דעטייל־פאַרקויף! / קאָנקורענץ־פּרייזען! / רעעלע בעהאַנדלונג!
געדענק דעם אַדרעס! —:— קומט און איבערצייגט אייך!

ליקווידאַציע־פאַרקויף! | זעלטענע געלעגענהייט!
אײַנקויפס־געלעגענהייט!
צוליב ליקווידאַציע
פאַרקויפט אויס דאָס בעקאַנטע טוך־ און קאָרט־געשעפט פון
H. WŁOSKI
לאָדז, 3 נאַוואָמיעסקאַ 3
טעל. 114=92, פּראָנט, 2־טער שטאָק
צום איצטיגען פריהלינג און זומער־סעזאָן די בעסטע הערען און דאַמען־שטאָפען אויף פּאַלטענס און אַנציגער פון ביליצער, טאָמאַשאָווער און אַנדערע פאַבריקען
קומט און איבערצייגט אייך | צו ליקווידאַציע־פּרייזען! | נוצט אויס די געלעגענהייט!

הזכרה
זונטאָג, דעם 15־ ד. ח. 12 פאַרמיטאָג צו דער ערשטער שמערצליכער יאָהרצייט פון אונזער אונפאַרגעסליכען מאַן און פאָטער
ב. ע:
שמואל דוד פרייזמאַן
קומט פאָר אויפ׳ן בית־החיים א הזכרה און גלייכצייטיג די ענטהילונג פון דער מצבה, צו וועלכער אַלע קרובים, פריינד און בעקאַנטע ווערען געבעטען צו קומען.
פרוי און קינדער.

PIERWSZE PRYWATNE
Pogotowie Lekarskie
(1־טע פּריוואַטע גיכע הילף)
זשעלאַנאַ 6 (Legionów 6) טעל. 12-333
טעטיג אַהן איבעררייס ביי טאָג און ביי נאַכט.
גיכע ערצטליכע הילף אין אַלע ספּעציאַליטעטען.

כשר | דער בעוואוסטער | כשר
כשר׳ער פּענסיאָנאַט
„ELIDA“
אין פּאַדעמביצע, ווילאַ „גראַנד“
טעל. Tuszyn 2
נעהמט שוין אָן אויף פּסח געסט
און עמפּפעהלט שעהנע, זוניגע צימערען מיט עלעקטריש ליכט, צענטראַל־בעהייצונג, קאַנאַליזאַציע, פליסענדע וואַסער, באַדע־צימער, ראַדיאָ, טעלעפאָן אויפ׳ן אָרט — פּערשייד. פּערוויילונגס־פּלעצער
מיט אַכטונג אינה.: ש. לובינסקי

בית התפלה „שערי מזרח“ זאַכאָדניאַ 63
מאָרגען, שבת, פ׳ פרה ווערט דאַווענען ביי אונז דער בעוואוסטער 19־יעהריגער חזן
ה׳ שלמה גיסער
וועלכער בעזיצט א לירישע טענאָר־שטימע מיט א שעהנעם קאָלאָראַטור.
אַלע מתפללים ווערען געבעטען צו קומען.

PENSJONAT Bornsztajn
„Belweder“
w Kolumnie
טיילט מיט די ג׳ געסט, אַז עס איז איבערגעטראָגען געוואָרען אויף פּאַלאַצאָווע נאָס 9/11, טעל. 16 און געפינט זיך אין א שעהנעם, גרויסען, סאָסנאָווע וואַלד. עמפּפעהלט גרויסע, שעהנע, זוניגע צימערען מיט פליסיג וואַסער און אַלע בעקוועמליכקייטען. מיט אַכטונג
באָרנשטיין, פּענס. „בעלוועדער“ קאָלומנאַ
אינפאָרמאַציעס, לאָדז, אַלעע 1־טער מאַי 16.

אָפּפאָדערונג.
טראָץ מיין אָפּפאָדערונג דורך דער צייטונג דעם 28/2 ד. י. די גבאים פון נערער שטיבל וואָסכאָדניאַ 56 אַז זיי זאָלען מיר בעצאָהלען דאָס דירה־געלד, אין געגענפאַל וועל איך זיין געצוואונגען אויסצופיהרען די עקסמיסיע, האָבען זיי מיר נאָך ביזן היינטיגען טאָג נישט ערלעדיגט. צוליב דעם פאָדער איך זיי אויף צום צווייטען מאָל, אַז זיי זאָלען מיר ערלעדיגען דאָס דירה־געלד במשך פון 3 טעג אין געגענפאַל וועל איך זיין געצוואונגען אויסצופיהרען די עקסמיסיע וועלכע איז בעשטימט אויפן 17/3 ד. י.
איך וועל נישט זיין פאַראַנטוואָרטליך פאַרן חילול השם ווי אויך נישט פאַר די פאָלגען.
אַדמיניסטראַטאָר פון הויז וואָסכאָדניאַ 56.

צענטראַלער ראַד־פאַרקעהר־פעראיין
אויף לאָדזער וואָיעוואָדזטווע
לאָדז, פּילסודסקיעגאָ 43
אַכטונג מיטגלידער!
זונטאָג, דעם 15 מערץ ד. י. 4 א זייגער נאָכמיטאָג צום ערשטען טערמין, און 6 אָוונט צום צווייטען טערמין גילטיג ביי יעדער צאָהל מיטגלידער. קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל
די יעהרליכע
גענעראַל־פערזאַמלונג
מיט פאָלגענדען טאָג־אָרדנונג: 1) ערעפנונג דורכ׳ן פּרעזעס אהרן גראָסמאַן; 2) וואַהלען פון א פאָרזיצער און אַסעסאָרען; 3) דורכליינען דעם פּראָטאָקאָל פון דער פאָרוואַהל־פערזאַמלונג; 4) וואַהלען פון א פערוואַלטונג, רעוויזיאָנס־קאָמיסיע און שידס־געריכט און 5) פרייע פאָרשלאָגען און פערשידענעס.
בעמערקונג: אין אַמער אַיגענעם אינטערעס חברים איהר געבעטען צאָהלען צו ערשיינען. די וואַהל־קאָמיסיע.

אַכטונג, שטעפּער־מייסטער
פון אייגענער סחורה.
מיטגלידער און נישט־מיטגלידער!
זונטאָג, דעם 15 מערץ ד. י. 10 פריה קומט פאָר
א פערזאַמלונג
אין לאָקאַל פון האַנדווערקער־פערבאַנד פּילסודסקיעגאָ 69.
צוליב דער וויכטיגקייט פון טאָג־אָרדנונג ווערט איהר געבעטען פּינקטליך צו קומען. די אָרגאַניזיר־קאָמיסיע.

דער שווערגעטראָפענער פאַמיליע שוואַרץ צוליב׳ן טויט פון זייער אונפאַרגעסליכען מאַן און פאָטער
נ״ע אברהם שוואַרץ
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל.
דאָס פערסאָנאַל פון דער בעקעריי א. שוואַרץ, 11 ליסטאָפּאַדאַ 26.

ברוך הבא!
די ליטווישע מצות מיט׳ן מצה־מעהל זענען דאַ!
העל, שיין, טרוקען, פון לוקסוסאָווע מעהל מיט א הכשר פון ראַבינאַט כשר לחג הפסח אפילו למהדרין מן המהדרין צו בעקומען צו מעסיגע פּרייזען אין דער בעוואוסטער שפּייז־פירמע
ה. פּיאָטרקאָווסקי
סטאַרי רינעק 10, טעל. 152=54 און 220=92.

קמח של פסח
תחת השגחת הראַבינאַט דפה לאָדז!
די איינציגע מיהל אויף לאָדז איז שוין געבליבן אונטער דער שטרענגער אויפזיכט פון היגען ראַבינאַט. אומעטום, ג. קונדען וועלען זיך ווידער איבערצייגען, אַז דאָס שענסטע און בעסטע זעקעל מעהל אויף מצות בעקומט מען נאָר ביי דער פירמע
„עלעקטראָמלין“
לאָדז, זאַקאָנטנאַ 47, טעל. 147-40
וועלכע איז פאַראַנטוואָרטליך פאַר די רעעלע און פּינקטליכע ליפערונג. פאַרקויפט אייך נישט אויף די פּראָווינצער מציאות וואָס שטעלען אייך צו מעהלעו, וואָס אויף חמץ קען עס נישט גילטען פאַר גריזען־מעהל און פאַר דעם גראָשען ביליגער ביים איינקויף דערלעגט איהר מעהר ביי דעם מצות־פאַרקויף. נעמט קומט שוין און בעשטעלט פּערזענליך אָדער דורך טעל. 147-40.
די איינציגע מיהל שוין געכשר׳ט.
בעמערקונג: די ליפערונג פאַר דער פּראָווינץ קומט מיר נאָך די פאַרלאַנגען פון קויפער. מיט אַכטונג
Firma „Elektromłyn“
Łódź, Zakątna 47, tel. 147 40.

צו אַלע ווילע־בעזיצער
פון פּאַדעמביצע (טושין־ראָס...)
זונטאָג, דעם 15 מערץ ד. י. 5 א זייגער נאָכמיטאָג קומט פאַר אין זאַל פון דער האַנדווערקער־עקספּאָזיטור פּיאָטריקאָווער 20
אַן אַלגעמיינע פערזאַמלונג
מיט פאָלגענדער טאָג־אָרדנונג: 1) וואַהלען פון א פאָרזיצ... 2) פּראָגע וועגען פאַראַעלטען, 3) ליקווידאַציע אָדער ... דעם פעראיין, 4) וואַהלען פון א פערוואַלטונג, 5) וועגען ... לעגירען מיטגלידער אין דער שאַצונגס־קאָמיסיע, 6) ... פאָרשלאָגען. די פערוואַלטונג.
בעמערקונג: מיטגלידער און נישט־מיטגלידער ווערען געבעטען פּינקטליך צו קומען, ווייל עס האַנדעלט זיך אין אייערע אייגענע אינטערעסען.

שפּאָרט געלד
דורך קויפען רעעלע סחורה
צו די ביליגסטע פּרייזען
לאָזט זיך נור ביי דער פירמע
„באַרוך“
לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 30 טעל. 110-58
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעעלע קוועלע
פון גוטע קידוש־ווײַן
ביז די געשמאַקסטע מאַלעמטינער, אונגאַרווײַנען, ווי אויך אַלע סאָרטען
ליקער, בראַנפען׳ס און מעהר

Leczznica dla zwierząt
Mag. Wet.
H. WARRIKOFF
ul. Kopernika 22, tel. 172-07
אָפּעריִרונגען אינערליכע און א כירורגישע. אײַנשפּריצונגען פון הינד געגען משוגעת. שערען פון הינט און פערד, באָדען הינט. קאָווען פערד, ניטצווען די קאָפּיטעס. אויפנעהמען־שעה׳ן אין דער לעטשניצע פון 7—3 און פון 1—8.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער ליבע מחותנת׳טע און פאַמיליע שוואַרץ צוליב׳ן טויט פון זייער ליבען מאַן, פאָטער און אונזער אונפאַרגעסליכען מחותן נ״ע אברהם שוואַרץ
זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים:
מחותנים האַטשקאַ און גראַנעט.

אונזער חשוב'ן פרעזעס

ה' **שמואל ראזענזאן** און **פרוי**

צו דער חתונה פון זייער ליבען זוהן

אברהם

מיט פרל. **עדזשא טענענבוים**

ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און דעם יונגען פאר א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען.

די פערוואלטונג פון שעכטער-הורטאווניסעם און קעלבער-שעכטער-פעראיין

פאדזשעטשנא 10.

ווינטיג פאר דאמען

נאר **2** זל. ווערט פאר איבערגע-מאכט די עלטעסטע

היטען!

אויף גאנץ ניי ווי אויך נייע היטען צו

3.50

„TOLA“

23 Żawadzka 23

שיימריזן

ביי **קערש.**

סקווערא 51

מיט פאריזער שרינדן און פערטיגע שייטלן

Abramostwu Bresler

z intencji urodzin

SYNA

serdeczne życzenia składają

Zarząd i Personel

F-my H. KUTNER, Łódź

Z intencji zaręczyn kolegi mojego

Szymona Bursztyna

z p. **Helą Altmanówną**

życzę Im wiele szczęścia na nowej drodze życia

MULEK LEW.

אברהם שטשופאק

בעלא קליין

פערלאבט.

לאדז, אין מערץ 1936:

צו דער פערלאבונג פון

פרל. **בעלא קליין**

מיט ה'

אברהם שטשופאק

ווינשען מיר פיל גליק

עלטערן **לייב** און **מרים**

שוועסטער און שוואגער

באנוסלאווסקי

שוועסטער און שוואגער

יואל פעכוואסער

און געבר. **שמואל** און **איטשע שטשופאק.**

אונזער חשובן פערוואלטונגס-מיטגליד ה'

א. ברעסלער און **פרוי**

צום געבורט פון זייער ערשט

זוהנעלע

ווינשט א הארציגען מזל-טוב און צו האבען פון איהם פיל נחת.

די פערוואלטונג

פון „לינת הצדק“

אונזער חשובן מיטגליד פון דער קאמיסיע פון דער נאכט-פאגאטאוויע ביי „לינת-הצדק“ ה'

א. ברעסלער און **פרוי**

צום געבורט פון זייער ערשט

זוהנעלע

ווינשען פיל גליק און א גרינגע דערציהונג.

די קאמיסיע פון דער נאכט-פאגאטאוויע ביי „לינת-הצדק“ אין לאדז.

Sz. Abramostwu Bresler

z intencji urodzin

SYNA

najserdeczniejsze życzenia składają oraz dużo pociechy życzą

Romanostwo Rozenberg.

Sz. Abramostwu Bresler

z intencji urodzin

SYNA

najserdeczniejsze życzenia składają oraz dużo pociechy życzą

Jakubostwo Neuhaus

אכטונג דאמען!

אין מיין ניי-ערעפענטען

קליידער-אטעליער

אויף **בזשעזשינער 11**

פראנט, 1. שטאק

בעקומט מען צו יעדער צייט פרייז.

באלאווע און **חופה-קליידער**

לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען אויסגעבארגט. קאנקורענץ-פרייזען!

סאלידע בעהאנדלונג!

קומט, איבערצייגט אייך!

Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych

M. Józefowiczowa

Brzezińska 11, front, I p.

פאר גארדל,

בישוטעריע

און **לאמבארד-קוויטעם**

צאהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא

פיעטריקאווער 7

Pierwsze Ogłoszenie

RADA ŁÓDZKIEGO BANKU DEPOZYTOWEGO,

Spółki Akcyjnej,

zawiadamia pp. Akcjonarjuszów, że w dniu 6 kwietnia 1936 r. o godzinie 10 rano odbędzie się w lokalu Banku w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej Nr. 5

XIV Zwyczajne Walne Zgromadzenie

Akcjonarjuszów

z następującym porządkiem dziennym:

1. Zatwierdzenie sprawozdania władz Banku, bilansu. rachunku zysków i strat za rok operacyjny 1935 oraz protokułu Komisji Rewizyjnej.
2. Zatwierdzenie podziału zysków.
3. Zatwierdzenie budżetu wydatków na rok operacyjny 1936.
4. Zmiana § 3 punktu a) Statutu przez dodanie słów „oraz nabywanie wierzytelności i praw“. (Dotychczasowy tekst punktu a): „dyskonto weksli krajowych i zagranicznych, warrantów oraz wszelkich innych zobowiązań pieniężnych, wylosowanych papierów % % i kuponów, tudzież redyskonto zdyskontowanych przez bank walorów“ — proponowany tekst: „dyskonto weksli krajowych i zagranicznych, warrantów i wszelkich innych zobowiązań pieniężnych, wylosowanych papierów % % i kuponów, tudzież redyskonto zdyskontowanych przez bank walorów oraz nabywanie wierzytelności i praw“). Skreślenie § 32 Statutu o brzmieniu: „Dla prawomocności uchwał Walnego Zgromadzenia wymagana jest obecność akcjonarjuszów lub pełomocników, reprezentujących łącznie conajmniej połowę kapitału zakładowego banku. Jeśli liczba akcyj, reprezentowanych na Walnem Zgromadzeniu, nie czyni zadość powyższym warunkom, to najpóźniej w ciągu dni 4-ch po tem Zgromadzeniu Dyrekcja zwoła Walne Zgromadzenie w drugim terminie, przyczem winny być dopełnione i zachowane wszystkie przepisy i terminy, dotyczące zwołania pierwszego Walnego Zgromadzenia. Walne Zgromadzenie w drugim terminie uważane będzie za prawomocne, a uchwały jego za ostateczne — niezależnie od tego, jaka część kapitału zakładowego jest na nim reprezentowana, co powinno być przytoczone w obwieszczeniach z wyznaczeniem drugiego terminu Zgromadzenia“.
5. Wybory Rady wobec upływu kadencji.
6. Wybór Komisji Rewizyjnej.
7. Wolne wnioski (bez uchwał).

Uprawnienie do głosowania na Walnem Zgromadzeniu mają tylko ci pp. Akcjonarjusze, którzy najpóźniej na 7 dni przed terminem Walnego Zgromadzenia w godzinach urzędowych złożą w siedzibie Banku w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej 5 swoje akcje, względnie świadectwa tymczasowe, bądź też zaświadczenia krajowych instytucyj kredytowych oraz banków zagranicznych: „The Anglo-Palestine Bank Ltd.“ i „Lloyds Bank Ltd.“ w Londynie

---

צו דער פערלאבונג פון מיין ליבע שוועסטער און שוועגערין

פרל. **עדזשא פרענק**

מיט ה' **שמולעק אראנאוויטש**

ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און פיל גליק און די עלטערן – נחת און פרייד.

בראניא און **יאקוב צוקערמאן**

א הארציגען מזל-טוב צו דער פערלאבונג פון

פרל. **עדזשא פרענק**

מיט ה' **שמולעק אראנאוויטש**

זאל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעזייט זיין.

מ. ווארשאווסקי און **פרוי**

געדענקט, שטשענשליווי

ביי

א גרויסער אויסוואהל פון

אריגינעלע בילליגער און **טאמאשאווער סחורות**

אויף אנציגער און פאלטענס

פון די בעסטע קוואליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטען

מיט 30% ביליגער

קומט און איבערצייגט אייך!

R. Szczęśliwy

לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5

טעל. 156-09.

נעדענקט פראנט II שטאק.

מעטאל-בעטען

אלע ארט **מאטראצען**

קינדער-וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל

וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt“ א. ד. ג. קויפט מען

אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר **1896**

פאבריקס-לאגער:

לאדז, נארוטאוויטשא 11

טעל. 137-70

געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליאס.

ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירער.

מיין ליבען ברודער

אברהם און זיין פרוי **העלא**

צום געבורט פון זייער

זוהן

ווינשט א הארציגען מזל-טוב און א גרינגע ערציהונג

מענדעל ברעסלער

אונזערע פריינד

אברהם און העלא

ברעסלער

צום געבורט פון זייער

זוהן

ווינשט א הארציגען מזל-טוב

מאקס קארן און **פרוי**

ישראל פרידע און **פרוי**

גוטא. יאדזשא און **לעאן ווישינסקי**

איזאק טשעשניעווסקי

יעקב, מאשא

און **מאטעל יאבלאנסקי**

אונזערע טייערע און הארציגע פריינד

אברהם און העלא

ברעסלער

צום געבורט פון זייער

זוהן

ווינשט א הארציגען מזל-טוב

אברהם לייביש פעדלע און **פרוי**

אברהם און העלא

ברעסלער

צום געבורט פון אייער

זוהן

ווינשט אייך גליק און צופרידענהייט.

אבנא און **דוד ווייבריב**

אבקא און **באטאז ווייבריב**

רעדע פון פּראָפ. סענאַטאָר שאָר
אויף דער נעכטיקער סענאַט־זיצונג
(לויט דער סטענאָגראַמע פון דער סענאַט־זיצונג)

וואַרשאַ, 12 (טעלעפאָניש)
אויף דער הײַנטיגער זיצונג פון סענאַט איז בעטראַכט געוואָרען דער
בודזשעט פון אינערן - מיניסטעריום.
דער רעפּערענט סענאַטאָר רוטלאַווסקי האָט רעפערירט די פראַגע וועגען די זעלבסטפערוואַלטונגען. ער האָט אויך גערעדט וועגען דער נויטיוענדיגקייט אָפּצוהיטען די דאָרפישע, שטעטישע און אַקאַדעמישע יוגענד פון דער אַגיטאַציע פון דעסטרוקטיווע עלעמענטען.
דאַן האָט געהאַלטען אַ רעדע דער
אינערן - מיניסטער ראַטשקעוויטש,
וועלכער האָט גערעדט וועגען די זעלבסטפערוואַלטונגען, דערבײַ האָט ער ערקלערט, אַז דער איצטיגער צושטאַנד פון די זעלבסטפערוואַלטונגען, אין וואַרשאַ און לאָדז וועלען פערלענגערט ווערען, אַז אַזוי שנעל וועלען קיין נײַע וואַהלען אין וואַרשאַ און לאָדז נישט פאָרקומען.
מען האָט בכלל גערעכענט, אַז דער מיניסטער וועט נאָך די לעצטע רעדעס אין סענאַט וועגען דער ענדעקישער צושטערונגס־אַרבייט אויך רעדען מעהר וועגען דער זיכערקייט אין לאַנד און וועט געפינען שטאַרקע ווערטער וועגען דער ענדעקישער אַרבייט. אָבער אַזוי איז נישט געשעהן. דער מיניסטער האָט נאָר גערעדט וועגען די בעציהונגען מיט די אוקראַאינער, וואָס האָבען זיך לעצטענס פערבעסערט.
נאָך דער רעדע פון מיניסטער ראַטשקעוויטש האָט זיך ענטוויקעלט אַ דיסקוסיע אין וועלכער עס האָט גענומען אַ וואָרט

סענאַטאָר פּראָפ. שאָר

סענאַטאָר שאָר האָט געזאָגט: „איך מוז דאָ אויסדריקען אונזער טיפסטען צער, וואָס האָט אונז אַרומגענומען נאָכ׳ן דערהאַלטען די ידיעות וועגען די געשעהענישען אין פּשיטיק. איך האָב שוין דאָ איינמאָל אָנגעוויזען, אַז די גאַנצע טרויעריגקייט פון דער לאַגע בעשטעהט אין דעם, וואָס מען רעדט אַנדערש ווי מען טוט. די וואַקעלדיגקייט פון דער לאָקאַלער מאַכט האָט דערפיהרט דערצו, אַז אין אַ רייה פונקטען פון לאַנד איז די לאַגע פון דער יודישער בעפעלקערונג געוואָרען אַנ׳אומערטרעגליכע. אין משך פון די לעצטע חדשים איז דער מצב פון זיכערקייט פון דער יודישער בעפעלקערונג אַ בעפעהרליכער. בעזונדערס אין פּויזענער, פּאָמערנער און לאָדזער געגענד און ספּעציעל אין קעלצער געגענד האָט זיך די זיכערקייט פון דער יודישער בעפעלקערונג זעהר פערערגערט. עס ווערט וואָס אַמאָל אַלץ ערגער. עס איז דאָרט געשאַפען געוואָרען אַנ׳אַבסאָלוטע סכנה פאַר׳ן לעבען און פערמעגען פון דער יודישער בעפעלקערונג. עס פעהלען פשוט אויס ווערטער צו שילדערן די שרעקליכע לײַדען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין די קליינע שטעטלעך, בעזונדערס אין די פּאָוויאַטען פון דער קעלצער וואָיעוואָדזטווע. די כסדר׳דיגע שרעק פאַר דער אָנקומענדיגער שעה, דער אונגעהויערער מאַנגעל פון יעדער פּרימיטיווער שוץ פון לעבען, געזונד און פערמעגען. עס איז ממש נישט צו פערשטעהן ווי אַזוי די קליינע מענשען פון די דאָזיגע שטעטלעך קאָנען דאָס אַלץ איבערטראָגען.

אָבער אין ערגעץ האָט די העצערישע אַרבייט נישט אָנגענומען אַזעלכע פאָרמען ווי אין פּשיטיק. אין דעמזעלבען טאָג, ווען מען האָט אין סענאַט געטאַדעלט די אַנאַרכיע, וואָס די ענדעקישע העצער רופען אַרויס אין לאַנד, אין דעמזעלבען טאָג האָבען זיך אין קליינעם שטעטעל פּשיטיק אָפּגעשפּילט געשעהענישען, וואָס מיר האָבען נאָר ביז איצט נישט איבערגעלעבט.

שוין זייט אַ געוויסער צייט ווי די אַלגעמיינע זיכערקייט אין פּשיטיק איז געווען אַ געפעהרליכע צוליב דער געוואַלטיגער באָיקאָט־העצע וואָס איז דאָרט געפיהרט געוואָרען. די יודישע בעפעלקערונג האָט זיך פון פריהער שוין געריכט, אויף עקסצעסען. די ענדעקישע אַגיטאַטאָרען קאָרטשאַק, קאָזלאָווסקי און וואָלאַזלאָ האָבען אויפגעהעצט די פּויערים פון דער אַרומיגער סביבה און זיי אָפען אויפגעפאָדערט אַקטיוו אַרויסצוטרעטען געגען דער יודישער בעפעלקערונג פון שטעטעל. די יודישע בעפעלקערונג האָט זיך דעריבער געריכט אויף אונרוהען. אַ דעלעגאַציע איז אַוועק צום סטאַראָסטע און איהם געבעטען צו פערגרעסערן די פּאָליציי־השגחה. דער סטאַראָסטע האָט אָבער געענטפערט, אַז אַלץ איז אין אָרדנונג, עס איז נישט פערהאַן קיין גרונד זיך צו בעאומרוהיגען און, אַז די יודישע שרעק איז אַ רעזולטאַט פון דער איבערטרײַבענדער יודישער ציטערדיגקייט. אַנ׳עהנליכען ענטפער האָט אויך געגעבען דער שעף פון דעם זיכערהייטס־אַמט פון דער קעלצער וואָיעוואָדזטווע לוטאָמסקי. ער האָט געזאָגט, אַז די יודען זענען איבער־עמפינדליך. אַ דעלעגאַציע האָט אויך אינטערווענירט בײַם פּאָליציי־קאָמענדאַנט. מען האָט דאָרט געענטפערט, אַז דער קאָמענדאַנט איז אויף אורלויב.

די לאַגע איז געוואָרען ערגער און ערגער. די בעסערע טיילען פון דער קריסטליכער בעפעלקערונג אין פּשיטיק, וואָס זענען נאָך נישט פערסמ׳ט פון דער פערשאָלטענער ענדעקישער זריעה האָבען געוואָרענט די יודישע בעפעלקערונג, אַז עס גרייטען זיך אויף מאָנטאָג אונרוהען. דער פּשיטיקער סוחרים - פעראיין האָט אַלאַרמירט דעם זיכערהייטס־שעף פון דער קעלצער וואָיעוואָדזטוע. אַ דעלעגאַציע פון זשורנאַליסט ראָדאַל און טרעגער האָט זיך געווענדעט צום זיכערהייטס־שעף און געבעטען צו פערשטאַרקען די פּאָליציי־וואַך אין פּשיטיק. לוטאָמסקי האָט געענטפערט, אַז ער דאַרף נישט קיין עצות. ער האָט געפאָדערט מען זאָל צושטעלען אַ מעמאָריאַל, ווייל לויט זײַן מיינונג הערשט אין פּשיטיק אַנ׳אידעאַלע רוה און עס איז נישט נויטיג אָנצונעהמען קיין שום מיטלען.

מאָנטאָג איז אין פּשיטיק פאָרגעקומען אַ יריד. אויפ׳ן יריד זענען געקומען פּויערן פון די אַרומיגע דערפער, וואָס זענען געוואָרען אונטערגעהעצט דורך אַגיטאַטאָרען. ווען אַ פּויער האָט געוואָלט קויפען אַ ברויט בײַ אַ יודישען בעקער, איז ער תיכף אַרומגערינגעלט געוואָרען פון אַנ׳ענדעקישער באַיובקע. פּאָליציי האָט אינטערווענירט. זיי האָבען געשטעלט אַ ווידערשטאַנד און די אונרוהען האָבען זיך פערשפּרייט אין דער גאַנצער שטאָט און אין די אויגען פון דער פּאָליציי, וועלכע איז געשטאַנען פּאַסיוו זיך צוגעקוקט, האָבען זיך די אונרוהען פונאַנדערגעוואַקסען. די פּויערען־מאַסען בעוואָפענט מיט שטעקענס אַרומגעוויקעלט מיט דראָהט און פערענדיגט מיט שטיקער אײַזענס, און דרענגער האָבען זיך אַרײַנגעריסען אין די יודישע קראָמען און וואוינונגען און בערויבט און פערניכטעט אַלץ, וואָס איז זיי נאָר געקומען אונטער דער האַנד. אַנ׳ערך הונדערט יודישע וואוינונגען זענען פולשטענדיג חרוב געוואָרען. עס איז אין זיי גאָרנישט איבערגעבליבען, נישט קיין טיר, נישט קיין פענסטער. דאָס מעבעל, גלאָז און מלבושים איז פולשטענדיג פערניכטעט געוואָרען. אַלץ איז צוהאַקט און צוריסען געוואָרען אויף שטיקלעך. די פעדערן פון די פערינעס בעדעקען די פּאָדלאָגעס, וואָס זענען אויך בעפלעקט פון בלוט. ענדליך אין לעצטען הייזעל פון שטעטעל זענען די כוליגאַנעס אַרײַן אין דער וואוינונג פון יודישען שוסטער מינקאָווסקי. מען האָט איהם דערלאַנגט מיט אַ האַק איבערן קאָפּ. ער איז געפאַלען אַ טויטער. זײַן פרוי איז שטערבליך פערוואונדעט געוואָרען און איז געשטאָרבען אין שפּיטאָל אין ראַדאָם. פון די 8 איבערגעבליבענע יתומים, זענען צוויי געווען אין דער וואוינונג. מען האָט זיי אויך נישט געשאָנעוועט. אין אַ שעה אַרום נאָכדעם, ווי די עקסצעסען האָבען זיך אָנגעהויבען, איז אָנגעקומען פּאָליציי. די רעזולטאַטען זענען 3 דערהרג׳עטע, 22 פערוואונדעטע. דערונטער 5 זעהר שווער. דאָס איז דער בלוטיגער שניט פון דער פערברעכערישער אַגיטאַציע.

איצט ווערט געפיהרט די אויספאָרשונג. 23 פערזאָן זענען אַרעסטירט געוואָרען. די אויספאָרשונג ווערט געפיהרט קאָנסעקווענט און יושר׳דיג. און די שולדיגע וועלען זיכער ענטדעקט ווערען. אָבער דאָס וועט שוין נישט לעבעדיג מאַכען די אומגעקומענע און נישט פערגיטיגען דעם שאָדען וואָס עס האָט געליטען די יודישע בעפעלקערונג אין פּשיטיק. נאָך איצט הערשט דאָרט אַ שטימונג פון פערברעכערישער צורייצטקייט. אין די אַרומיגע דערפער דראָהט מען די יודען מיט אַ שחיטה, אויב זיי וועלען נישט פערלאָזען זייערע וואוינערטער. אויך אין פּשיטיק דראָהט מען די יודען מיט נקמה, ווי נאָר די פּאָליציי וועט אַוועק פון פּשיטיק.

איך דריק אויס מיין הייסען מיטגעפיהל און עהרע אונזערע שווער־געטראָפענע ברידער פון פּשיטיק ווי אויך די אונשולדיגע קרבנות, וואָס זענען געפאַלען אַ קרבן פון דער חיה׳שער שנאה. מיר פערזיכערען זיי, אַז מיר וועלען אַלץ טון, פאַר זייער שוץ, וואָס מיר זענען נאָר בכוח צו טון.

מיר ווענדען זיך צום אינערן־מיניסטער, אַז ער זאָל אָננעהמען ענערגישע שריט צו זיכערן דער יודישער בעפעלקערונג דאָס לעבען און פערמעגען. מיר פאָדערן, אַז דער אינערן - מיניסטער זאָל אָננעהמען אַלע מיטלען פאַר דער עפענטליכער זיכערקייט פון דער יודישער בעפעלקערונג, מיר אַפּעלירען צו דער גרויסער טראַדיציע פון פּוילישען פאָלק, צו דער טראַדיציע פון רעליגיעזער טאָלעראַנץ און רעכט פאַר אַלע נאַציאָנאַלע מינדערהייטען, וואָס זענען נישט אָפּגעמעקט געוואָרען אין דער עפּאָכע פון דער פּוילישער קניעכטשאַפט, מיר פאָדערן צו דערשטיקען די אונטערע העצער, וואָס רייצען אויף די נידריגע אינסטינקטען פון די מאַסען. מיר פאָדערן צו מאַכען אַ סוף צו דער פערברעכערישער אַקציע אין וואָרט און שריפט. דאָס איז דער ערשטער בעדינג מעגליך צו מאַכען אַ פרידליך צוזאַמענלעבען פון אַלע בירגער פון דעם וואוילשטאַנד פון דער גאַנצער מלוכה.

דאַן נעהמט אַ וואָרט

סענאַטאָר פּירשט ראַדזיוויל

וועלכער פעראורטיילט שאַרף די עקסצעסען. ער ערקלערט, אַז ער טרעט אַרויס נישט נאָר אַלס גלײַכבערעכטיגטער טוער, נאָר אויך אַלס קריסט און קאַטאָליק. די ענדעקעס טענה׳ען אַז זיי זענען די איינציגע פערטיידיגער פון די יסודות פון קריסטענטום אָבער זייער פּראַקטיק שטעהט אין בולטע סתירה צו די קריסטליכע יסודות.

אויך סענאַטאָר ראָסטוואָראָווסקי טרעט אַרויס געגען די געשעהענישען און ערקלערט, אַז אַזעלכע מעשים זענען נישט דערלאָזבאַר און טאָרן אויף להבא נישט טאָלערירט ווערען. ער אַפּעלירט צו די קאַטוילישע גייסטליכע, אַז זיי זאָלען העלפען דער רעגירונג צו בערוהיגען די געמיטער

Łódź, Zawadzka 11 — tel 202-86

A.Ogórek

אין נוטצען קוואַליטעט בעקומט מען נור בײַ

מאָדערנע דאַמען־שיך

בעמערקונג: אַ ספּעציעלע אָפּטיילונג פון מענער־שיך

אכטונג
שאכטעל־מאַכער־מייסטער!
אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם ... פון די שאַכטעל־אַרבייטער קומט ... זונטאָג, דעם 15־טן ד. ח. 6 ...
א גרויסע
בעריכטס־פערזאַמלונג
אין לאָקאַל פון דער שאַכטעל־... קאָראָפּעראַציע, קילינסקיעגאָ 40
די פערוואַלטונג.

פּענסיאָנאַט
„NICEA”
אין קאַלומנא.
פּיעטריקאָווער 7/9
נעמט אָן בעשטעלונגען אויף פּסח
שטרענג כשר!
אינפאָרמאַציעס אויפ׳ן אָרט.
צו זעהר מעסיגע פּרייזען.
געדענקט דעם אַדרעס!

ריזיגע אויסוואַהל פון דער ערשטער קוואַליטעט
קינדער־
וועגעלעך
מעטאַל־
בעטען
אין פאַבריקס־לאַגער
„DOBROPOL”
אין הויף Piotrkowska 73

דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דריקען מיר אויס אונזער קוזינקע
אסתר מאשקאָוויטש
צוליב׳ן טויט פון איהר אונפערגעסליכער מוטער
נ״ע
טשאַרנע טויבע
זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.
אבא רובינאָוויטש
און פרוי.

חברים, האַנדוועקער!
מאָרגען שבת, דעם 14־טען מערץ ד. י. 9 אַ זייגער אָוונט, קומט פאַר אין לאָקאַל פון דער צענטראַלע פּילסודסקיעגאָ 69

א ראָוט

די גאַנצע הכנסה געהט לטובת אַ פּסח־אַקציע פאַר אונזערע אומבעמיטעלטע מיטגלידער שטיצט דעריבער די זעהר וויכטיגע אַ...
בלעכער־קאָמיטעט
פאַרשטעהער חיים מענדל יאַסקאָוויטש
און הנך לענטשיצקי.

דער לאַנג־יעהריגער טאַקסאַטאָר
פון לאַמבאַרד
M. CHODŻKO
טאַקסירט גאָלד, זילבער, בריליאַנטען און פערשידענע ווערט־זאַכען
29 Wólczańska 29 m 1 of. פאַרטער
ביז 10 פריה און פון 2—5 נאָכמיטאָג.

אונזער חשוב׳ען מיטגליד
ה׳ יצחק דיקאָפ
צוליב׳ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליכער טאָכטער
ע״ה
הינדה מרים
דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל. זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שאצ״י.
דער בלעכער־צעך
אויף לאָדז און וואָיעוואָדזטווע
זאוואַדזקאַ 4.

אונזער חשוב׳ן פערוואַלטונגס־מיטגליד ה׳ מלך פּרינץ
צוליב׳ן טויט פון זיין אונפערגעסליכער שוועסטער
נ״ע
ברײַנע
דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.
דער בלעכער־צעך
אויף לאָדזאון וואָיעוואָדזטווע
זאוואַדזקאַ 4.

Dr. med.
M. JAKOBSON
CHIRURG
Spec. chirurgja Kostna,
D-ra Sterlinga 22
(Nowa-Targowa) tel. 174-42

דאָס בעוואוסטע
טוך און קאָרט־געשעפט פון
M. TAZBIR
לאָדז, פּיעטריקאָווער 23, פראָנט II שטאָק טעל. 226-39
טיילט מיט, אַז צום קומענדען פריהלינג־סעזאָן בעזיצט איך אויף לאַגער אַ גרויסען אויסוואַהל פון די נייעסטע און מאָדערנסטע
הערען און דאַמען־שטאָפען
פון די בעסטע בילליגער און טאָמאַשאָווער סחורות
צו די בילליגסטע פּרייזען
ספּעציעלער אויסוואַהל פון רעשטען וואָס מען מערקווירט מיט 0/0 30 בילליגער
געדענקט די אַדרעס!
רעיעלע און סאָלידע בעהאַנדלונג!

ODLEWNIA ŻELAZA
„FERRUM”
Łódź, Kilińskiego 121, tel. 218-20
גרויגוס פון העכסטער קוואַליטעט.
מאַשינען־, בוי־ און האַרטגוס.
פייער און זויערפעסטער־גוס.
מעכאַנישע ווערקשטעל.
מעסיגע פּרייזען!

...לאנד-צוזאמענפאהר פון יודישע ...פליישער-ארבייטער אין לאדז

אין צוזאמענהאנג מיט'ן אנטי־שחיטה־פראָ־...עקט, וועלכער בעדראָהט די עקזיסטענץ פון פיל טויזענדער יודישע אַרבייטער, בעשעפטיגטע אין ...ער פלייש־בראַנזשע אין פוילען, רופט דער צענ־...טראַלער פראָפעסיאָנעלער ראַט פון די יודישע קלאַסען־פעראיינען אין פוילען גענשאַ 14, אַ צו־...זאַמענפאָהר פון אַלע יודישע פליישער־אַרבייטער, וועלכער קומט פאָר שבת דעם 14 און זונטאָג דעם 15 ד. ח. אין לאָדז.

איבער די פראַגען פון שחיטה־פערבאָט און ...די לאַגע פון די יודישע מאַסען אין פוילען וועלען רעפערירען די ה"ה אינזש. רייס (וואַרשאָ) און ...ד"ר א. טאַרטאַקאָווער (לאָדז). מצד דעם פראָ־פעסיאָנעלען ראַט פון די יודישע קלאַסען־פער־איינען אין פוילען וועלען זיך בעטייליגען אין צו־זאַמענפאָהר די ה"ה י. ראָמאַנאָווסקי און פ. ...שטיינוואַקס. פיל צענדליגער שטעט האָבען שוין אָנגעמאָלדען די צאָהל דעלעגאַטען און געסט צום צוזאַמענפאָהר.

פון פאלעסטינא-אמט

...די קינעק אברהם, פרל. לאַנגער רייזעל און ...שאַרא דאַרפען זיך זאָפאָרט מעלדען אין ...אין ארץ־ישראל־אַמט (שרודמיעסקאַ 29) פון 10 ...ביז 1 פאַרמ. אין דער אַנגעלעגענהייט פון זייער עליה קיין ארץ־ישראל.

דארפישע אויסטערלישקייטען

(א) אין דאָרף לחבנא, שיעראַדזער קרייז, האָט די ...וויערטע וולאַדיסלאַווא דאַלאַטאָווסקא געבוירען א ...קינד מיט 27 פינגער אויף די הענד און פיס. דאָס קינד איז איבערגעשיקט געוואָרען אין שיעראַד־...ער שפיטאָל בכדי אדורכצופיהרען אַן אָונטערזו־...כונג און אַן אָפעראַציע.

* * *

(א) אין דאָרף וואַראַניצי, הינטער וולאָצלאַווע ...האָט דער גייסטיג קראַנקער 22־יאָהריגער מיכאל וויר־...ניעווסקי מיט א דרעש־צעפ דערהרגעט זיין פאָטער. ...פאָטער אַז ס'איז אָנגעקומען די אויספאָרשונגס־...קאָמיסיע האָט ער אויפגעהויבען פון בעט דעם דער־...הרגעטען פאָטער, און געשריגען אויף איהם אַז ער ...זאָל שטעריסען די געסט...

מעטאלאפלאסטיק אויסשטעלונג פון י. קאהאנע

אין לאָקאַל פון „בני ברית" (פעטריקאָווער 90) האָט זיך געעפענט די אויסשטעלונג פון מעטאַ־...לאָפּלאַסטיק פון י. קאַהאַנע.

דער קינסטלער, אונזערם א בן־עיר האָט זיך שוין ...מיט זיינע פריהערדיגע אויסשטעלונגען קונה שם גע־...ווען אין פוילען און אויך אין אויסלאַנד. מעטאַלאָ־פּלאַסטיק די קונסט וואָס אין לעצטענס אַזוי פּאָפּו־...לער געוואָרען. ציהט איגענטליך איהר יחוס פון ...די ארכעאָלאָגישע צייטען, שוין מיט טויזענדער יאָהרען ...צוריק איז זי אין אשור און אין פעניציען געשטאַנען ...אויף א גאַר הויכער מדרגה. די ריזיגע בנינים האָ־...בען אויך געפאָדערט מאָנומענטאַלע בעפוצונגען, ...וואָס גאָר שטיין און מעטאַל האָבען געקענט געבען. ...יעצט האָט די דאָזיגע קונסט נאָך א טויזענדיעהריקער ...פערגעסענקייט ווידער אויפגעלעבט.

אין י. קאַהאַנעס שאַפונגען קען מען אונטערשיי־...דען צוויי ריכטונגען: די ארכעאַישע און די פאָלקס־...טימליכע.

צווישען די ארכאַאישע זאַכען זיינע גייען אריין ...די קעפ פון ניבוכאַדנעצאר און אסירישע העלדען, געהאַל־...טען אין א שטרענג ארכאַאישען טאָן; דאַן די יודי־...שע ארבייטען. די מנורות און לייכטערס, די קלוים־...ער בריודער פון דער אינקוויזיציע, קעפ פון חכמים ...און רביים־קעפ פון ליידן; אַלץ געשעהענישען פון ...אונזערע ווייטער און נאָהענטער געשיכטע.

אין דער פאָלקסטימליכער טייל גייען אריין: ...„וואַסער־טרעגער" „די פליטים אויפ'ן אונטער־...גאַנג פון חורב'ע היוזלעך". דער יוד מיט'ן לולב, ...דער איבעריגער וואַנדערער מיטן זאַק אויף די פּלייצעס ...און פיל אַנדערע בילדער אין מעטאַל, וואָס אָטעמען ...מיט דער וואַרימקייט פון אונזער אָרעם אָבער אין ...דעם אינהאַלטסרייך לעבען.

פ. ל.

RIALTO
3־טע וואָך!
FRANCISZKA
GAAL
שלאָגט רעקאָרד אין פילם א. ג.
„Katarzynka"
די פרייזען זענען ערמעסיגט!
1־טער סעאַנס II און III פּלאַץ־85 גר.
I פּל. 1.09 זל. די ווייטערדיגע סעאַנסען:
III פל. 85 גר., II־1.09 זל., I־1.60 זל.
שבת און זונטאָג זענען די פרייזען אויף די פריהמאָרגען־סעאַנסען 12 און 2 א זייגער פון 85 גר.

א לייב, א הערש מיט א רינד-הארן

א טשיקאווע געשיכטע, וואס האט פאסירט אויף פיעטריקאווער 26

(א) הערכט אַ מעשה:

דעם 18 דעצעמבער 1934 האָט איינער אַ יוד, מיט'ן נאָמען לייב־הערש רינדהאָרן. פון פּיל־סודסקיעגאָ 58, געהאַט אָפּצונעהמען אין דער קאָמערץ־באַנק (פּעטריקאָווער 26) 100 זלאָטעס פאַר אַן איינקאַסירטען וועקסעל.

האָט ער קודם בעקומען אַן אַסיגנאַטע מיט'ן נו־מער 5823 און איז געשטאַנען און געוואַרט.

ווען ער האָט דערהערט אויסרופען אַן עהנלי־כען נומער איז ער צוגעגאַנגען צום קאַסע־פענ־סטערל, און דער קאַסירער, שיף (אַ שיף איז נישט קיין מלאך!) האָט איהם אויסגעצאָהלט אויף אַן אַנדער אַסיגנאַטע (5822) אַנשטאָט 100 זל. נישט מעהר און נישט וועניגער, ווי 2,850 זל...

רינדהאָרן האָט די פאַר גילדען גאַנץ שנעל „אַראָפּגעשלונגען", געזאָגט „טעות קאַסירער מותר" און איז אַוועק אַהיים...

ערד און הימעל האָבען אָבער געשוואוירען, אַז דאָס געלד זאָל נישט גיין פערלוירען — האָט זיך דער קאַסירער געכאַפּט, געמאַכט אַ חקירה ודרישה און מיט דער הילף פון אויבערשטען און פּאָליציי איז דער לייב־הערש גענכטען געטשאַ־פּען פּאַר'ן קרייז־געריכט צוזאַמען מיט זיין „פּלוניה, לאה, וועלכע האָט פלוצים בעוויזען אַריינצולייגען אויף אַ פ.ק.אָ.־ביכעל 2,000 זלאָטעס...

דער „ער" האָט בעקומען אַ פּסק ד'ן אַ יאָהר טורמע, און די „זי" 8 חדשים. די שטראָף וועט איהר אָבער געשענקט ווערען, בתנאי זי זאָל צו־ריקגעבען דער באַנק דאָס געלד...

רעצטע טעג פון דער ווערבירונגס-אקציע

פון פעראיין „גמילת-חסדים" (גרינער מארק 7)

די ווערבירונגס־אַקציע פון פעראיין „גמילת חסדים" (גרינער מאַרק 7) געהט שוין צו ענדע. נאָך אַ פּאָר בעצייילטע טעג און די אַקציע וועט געשלאָסען ווערען.

וואָס דאָס איז אַזוינס גמילת חסדים פאַר דער אונמיטעלבאַרער יודישער בעפעלקערונג אין לאָדז האָבען מיר שוין געהאַט די געלעגענהייט מעה־רערע מאָל אָנצווייזען, אגב נויטיגט זיך בכלל גמילת חסדים נישט אין קיין שום רעקלאַמע. עס איז גענוג אַ קוק־צו טון אין די ביכער פון דעם דאָזיגען פעראיין, וואו די ציפערן פון די, וואָס האָבען בעקומען אָהנפּראָצענטיגע הלוואות רעדען פאַר זיך אַליין.

ביים איצטיגען קאַטאַקליזם אויף דער יודישער גאַס, איז נאָך מעהר ווי וויכטיג, אַז די רייהען פון די מיטגלידער זאָלען זיך פילפאַכיג פערגרע־סערן און פערמעהרען, כדי אַזוי אַרום צו קרעפ־טיגען און שטאַרקען די, וועלכע ווערען צוליב דעם גוט־בעקאַנטען אַרויסשטויסונגס־פּראָצעס — אַרויס געוואָרפען פון האַנדעלס־פּאָזיציעס.

פערגרעסערן די צאָהל מיטגלידער בעדייט, אַ פערשטאַרקונג און אַ פערגרעסערונג פון דער טע־טיגקייט, וואָס וועט זיין אַ פּועל־יוצא צו שטאַר־קען די עקזיסטענץ־מעגליכקייטען פון די געפאַ־לענע יודישע הענדלער און האַנדווערקער.

לאָמיר זיך טאַקע אין דער איצטיגער עת צרה פערטראַכטען איבער דער וויכטיגקייט פון דער אַזוי נויטיגער אינסטיטוציע אין אונזער שטאָט, ווי ס'איז דער גמילת־חסדים אויפ'ן גרינעם מאַרק 7, און מאַסענווייז זיך פערשרייבען אַלס מיטגלידער, און העלפען דער פעריוואַלטונג אָנצוגעהן מיט דער אַזוי נויטיגער אַרבייט.

דער גרויסער ערפאלג

פון דעם ארץ־ישראל־קלאנג־פילם אין „קאפיטאל"

די לעצטע עטליכע טעג האָט דאָס יודישע לאָדז אַן אַנגענעהמע איבעראַשונג. די איבעראַשונג איז דער ארץ־ישראל־פילם „צו אַ ניי לעבען", וואָס ווערט בעוואונדערט פון די טויזענדער בעזוכער, וואָס פּיהלען טאָג־טעגליך אָן דעם קינאָ „קאַפּיטאַל".

הגם אין דעם פילם איז קיין אַקציע נישטאָ, ס'זענען אויך נישטא קיין צוגעטראַכטע געשע־הענישען, וואָרום די אַקציע איז דאָס יודישע לעבען אין ארץ־ישראל. די אַקציע איז דער חלוץ, דער סוחר, די קאָלאָניע, די שטאָט. אַלץ ווערט צום אויג אַזוי צוגעטראָגען, אַז איהר זעהט דאָס נייע שאַפענדע און בויענדע לעבען, אַזוי מעכטיג און קרעפטיג און איז פיל שטאַרקער און ווירקט מעהר ווי צוגעטראַכטע געשעהענישען.

די צושויער ווערען מיטגעריסען פון אַלעם, וואָס ווערט געוויזען אויפ'ן עקראַן. ס'איז דעריבער קיין חידוש נישט, וואָס דער פילם האָט אַרויס־גערופען אַזאַ אונגעהויערען אינטערעס ביי אַלע שיכטען פון דער לאָדזער יודישער בעפעלקערונג.

די לאָדזער יודישע געזעלשאַפט וועט זיכער נישט אַדורכלאָזען די געלעגענהייט און מאַסענ־ווייז בעזוכען דעם וואונדערבאַרען ארץ־ישראל־קלאַנג־פילם „צו אַ ניי לעבען" אין „קאַפּיטאַל".

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie
WYJEZDZAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lecz zanieś je do SAFE'u!

ראדיא־פראגראם

פרייטאג, ד. 13־טען מערץ

6.34 גימנאַסטיק, 6.50 פּליטען, 7.20 ידיעות, 7.30 פּליטען, 7.55 אינפאָרמאַציעס, 8 אוידיציע פאַר שולען, 11.57 צייט־סיגנאַל, 12.03 ידיעות, 12.15 אוידיציע פאַר קינדער. 12.40 סאָליסטען ־ קאָנצערט, 1.25 הויז־ווירט־שאַפט, 1.30 פון אַרבייטס־מאַרק, 1.35 פּליטען, 3.12 לאָדזער בערזע, 3.15 עקספּאָרט, 3.20 וואַרשאַווער בערזע, 3.30 פּאַרטעפּיאַן־קאָנצערט פון העלענאַ לאַנדוי (קראָקאָ), 4 שמועס פאַר קראַנקע, 4.15 קאָנצערט, 4.45 אוידיציע פאַר קינדער, 5 רעפּעראַט, 5.15 פּאָעזיע, 5.20 לידער, 5.30 ראַטגעבער פאַר ספּאָרטלער, 6 קאַמעראַל ־ קאָנצערט, 6.30 לאָדזער פּעליעטאָן, 6.45 פּאָפּולערע מוזיק, 7.20 רעק־לאַמע ־ קאָנצערט, 7.35 ספּאָרט, 7.40 קאָמוניקאַט פון קראָקאָ, 7.55 „דער סאָוויעטישער ראָבינזאָן" — סקעטש, 8.10 אָפּערע „קאַרמען" (בעת די פּויזעס: ידיעות, ביל־דער. נאָך דער אָפּערע ידיעות און קאָמוניקאַטען.

שבת, 14־טען מערץ

6.34 גימנאַסטיק, 6.50 פּליטען, 7.55 אינפאָרמאַ־ציעס, 8 אוידיציע פאַר שולען, 11.57 צייט־סיגנאַל, 12.03 ידיעות, 12.15 פּליטען, 1.25 הויזווירטשאַפט, 1.30 פאָלקס־מוזיק (פּליטען), 2.25 לאָדזער בערזע, 2.30 מו־זיק (פּליטען), 3 „אין פעלד" — דערצעהלונג, 3.15 „אונזער ים־האַנדעל", 3.20 וואַרשאַווער בערזע, 4 לעק־ציע פראַנצויזיש, 4.15 פרעהליכע אוידיציע פאַר קינדער, 4.45 „גאַנץ פוילען זינגט", 5 „די ערשטע פּאַלאַקען אין אַבּיסיניען" — רעפעראַט, 5.15 נייעס פון פּליטען, 5.40 שמועס פאַר פּראָפּ. שאַפּער, 5.50 אונזער פּראָווינץ, 6 קאָנצערט, 6.50 די פּויערלעשער און די געגען גאַז־פערטיידיגונג, 6.55 לידער, 7.20 רעקלאַמע־קאָנצערט, 7.35 ספּאָרט 7.50 אַקטועלער שמועס, 8 לייכטע מוזיק, אוידיציע, 8.45 וואָכענד־ידיעות, 9 אוידיציע פאַר פּאָ־לאַקען אין אויסלאַנד, 9.30 „שלום זאָל זיין" — אוי־דיציע, 10 קאָנצערט, 11 ידיעות און קאָמוניקאַטען, 11.05 סאַלאָן־מוזיק.

טעאטער, מוזיק און פערוויילונג

(קאמוניקאטען)

ווייטערדיגער ערפאָלג פון מאַריס שוואַרץ'ס קינסטלער ־ טרופּע אין „ראָזמאַיטאָשטשי"

מאָריס שוואַרץ דערפאָלג מיט זיין אויפפיהרונג פון י. י. זינגערס „יאָשע קאַלב" איז איבערגעשטיגען און איז ווייט אַרויס פון די אָנגענומענע כללים פון אַ „שלאָ־גער" פּיעסע. די אויפפיהרונג „יאָשע קאַלב" איז גע־וואָרען די טעמע פון טאָג.

ווייל אַזאַ פאָרשטעלונג ווי „יאָשע קאַלב" האָט מען אין לאָדז נאָך נישט געזעהן. די רייכקייט פון דער אויפ־פיהרונג פערבאַפט דאָס אויג, דאָס גלענצענדע שפּיל פון מאָריס שוואַרץ און אַזעלכע סטאַרען פון דער יודישער ביהנע — אַלע צוזאַמען אין איין אַנסאַמבל, רייסט מיט. די מאַסען ־ סצענעס, וואו יעדע בעוועגונג איז אויסגע־מאָסטען און אָפּגעוואויגען און אַלץ גיסט זיך צונויף אין איין פּרעכטיג האַרמאָניש בילד. 26 סצענעס, איין סצעניש סצענישער פאַר דער אַנדערער.

באַל לטובת „מחזיקי חולים"

די פערוואַלטונג פון „מחזיקי חולים" האָט פער־טיילט 100 אָרעמע לויט קוילען. אין יאָהר 1935 האָבען זיך בענוצט מיט „מחזיקי חולים" 15.000 פּערזאָן. יע־דער וועלכער עס קומט אריין אין „מחזיקי חולים" ווערט ערלעדיגט און דער אמת איז, אַז „מחזיקי חולים" האָט אַ גרויסען דעפיציט, און אָרדענט איין מאָרגען שבת־צו־נאַכטס אַ פּורים־אָוונט. עס איז פאַרגעזעהן פערשידענע אַטראַקציעס. די לאָדזער יודישע בעפעלקערונג דאַרף מאַ־סענהאַפט זיך בעטייליגען אין דעם באַל. גלייכצייטיג מיט העלפען „מחזיקי חולים" אין איהר טעטיגקייט. דער באַל קומט פאָר אין זאַל „הזמיר", אַל. קאָשטשושקי 21.

פון פוילישען טעאַטער

אין שטאָטישען פוילישען טעאַטער ווערט היינט פרייטאָג, מאָרגען שבת 8.30 אין אָוונט ווערט געשפּילט די קאָמעדיע פון בערנאַרד שאָו „זשאַלגיעריזש אי באַהאַ־טער" מיט אַלעקסאַנדער וועגערקאָ אין דער הויפּט־ראָל. שבת 4 נאָכמיטאָג ווערט געשפּילט פאַר שול־יוגענד „ראָמי אי חוזאַרי".

איזא קרעמער אין לאדז

די בערימטע יוד. זינגערין איזאַ קרעמער צו איהר מאָרגענדיגען קאָנצערט אין פילהאַרמאָניע

נאָכדעם איז פון פּאַריז געקומען קיין לאָדז די בעריהמטע זינגערין איזא קרעמער וועלכע וועט אויפ־טרעטען אויף עטליכע קאָנצערטען. אין לאָדז טרעט זי אויף קומענדיגען שבת און זונטאָג אָוונד אין „פּיל־האַרמאָניע". די קינסטלערין וועט אויספיהרען אַ גאַנצע רייהע לידער אין עטליכע שפּראַכען. דער קאָנ־צערט פון דער וועלט בעריהמטער קינסטלערין האָט אין לאָדז אַרויסגערופען אַ גרויסען אינטערעס.

דאָנערשטאָג דעם 19טען ד.מ. קומט פאָר אין „פילהאַרמאָניע" איין קאָנצערט פון דעם אויסגע־צייכנעטען פּיאַניסט אַלפרעד קאָרטאָ.

מעלדונגען

לערנט אפאך!

אין די פראָפעסיאָנעלע לערן־וואַרשטאַטען פון דער געזעלשאַפט „אָרט" קאָן מען זיך איינשרייבען אויף פאָלגענדע פאַכען:

1) מעכאַנישע רונדטריקאָטאַזש־אַרבייט, 2) מעכאַנישע רונד־זאָקען־אַרבייט; 3) מעכאַנישע הילפס־אַרבייט פון דער ווירקער־בראַנזשע: שפּולען, קעטלען; 4) פּוליטער־שטריקעריי; 5) אויסאַרבייטונג פון הענדשקעס; 6) מעכאַנישע וועבעריי; 7) פריזיער־שניידעריי מיט צושניידען; 8) וועש־נייהעריי מיט צושניידען; גאַרסעטען־אַרבייט מיט צושניידען; 10) אָנדולאַציע און האָר־פאַרבען; 11) מאַניקור; 12) הוט־פוצעריי, 13) האַנד־שטיקעריי און מאַשין־האָפט

הודעות הסניף „תרבות"

בלודז רח' פיוטרקובסקה 18, קומה שניה

1) במוצאי שבת 14 מערץ ב' 8.30 בערב תתקיים הרצאת הת' ת. הורונסקי על הנושא: „היסודות העצמיים והזרים בספרות העברים". כל העברים מוזמנים.

2) ביום א' 15 מערץ תתקיים אספת הסמינריון בהשתתפות הד"ר מ. ברלס, הנושא: „הזרמים התרבותיים בישראל".

3) הופיעת התוברת ה' של העתון „עולמי" והחו־ברת א' של „עולמי הקטן". מחיר כל אחת 20 פרוטות.

4) חדר הקריאה ע"ש הד"ר י. נ. שמחוני פתוח בכל ערב (מלבד יום חששי) לבו כל העתוניות העברית.

זש. ט. ק. (וואָלטשאַנסקאַ 35, טעל. 121-53)

די נאָהענטסטע אויספלוגען:

שבת, ד. 14־טען מערץ ה. י. קומט פאָר אַן אויספלוג אין שטאָטישען מוזיי פאַר קונסט א. נ. „באַרטאָשעוויטש" זאַמעלפונקט 11 אַ זייגער פריה אין לאָקאַל פון זש.ט.ק.

זונטאָג, ד. 15 מערץ ה. י. קומט פאָר אַן אויספלוג אויף דער פּלאַסטישער אויסשטעלונג פון פּראָפ. י. קאַהאַ־נע אין דער לאָזשע בני־ברית.

אימפרעזעס

פרייטאָג ד. 13־טען מערץ ה. י. 9 אַ זייגער אָוונט קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט אַ רעציטאַציע אָוונט אויסגעפיהרט דורך פּרל. מ. קאָן. איינגאַנג פאַר מיטגלידער פריי.

שבת ד. 14־טען ה.ה. 9 אַ זייגער אָוונט, קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ פּאָעזיע־אָוונט אויסגעפיהרט דורך די דיכטער מ. בראָדערזאָן, מ. שולשטיין און רייזען. איינגאַנג פאַר מיטגלידער און געסט.

זונטאָג, ד. 15־טען מערץ ה.י. 5 אַ זייגער פאַרנאַכט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ טיי־אָוונט, איינגאַנג פאַר מיטגלידער און געסט.

דער יערליכע רעפּרעזענטאַנץ־באַל פון לאָדזער זש.ט.ק.

שבת ד. 21 מערץ ה.י. קומט פאָר אין ווייסען זאַל פון „האָטעל מאַנטייפעל" דער יעהרליכער רעפּרעזענטאַנץ באַל פון לאָדזער זש.ט.ק. דער באַל האָט אַרויסגערופען א גרויס פעראינטערעסירונג ביי די ברייטע שיכטען פון דער יודישער אינטעליגענץ, מחמת ער וועט גלויבצוי־טיג זיין אַ צוזאַמענטרעף פון דער לאָדזער קינסטלערי־שער וועלט. אויך די פּיבערהאַפטע צוגרייטונגען מצד די ספּעציעל ־ דעלעגירטע קאָמיסיעס געהען אין דער ריכ־טונג, אַז דער באַל זאָל זיין אָרגאַניזאַציאָנעל סיי געזעלשאַפטליך אימפּאָזאַנט. עס איז כדאי צו בע־מערקען, אַז צווישען א ריהע אַטראַקציעס, ווערט אויך צוגעגרייט צוויי בחנוכ'דיגע אויספלוגען נאָך ווילנע און קאַרוניץ. אָנהויב 10 אַ זייגער אָוונד. איינגאַנג נאָר געגען איינלאַדונגען.

פון דער סקי־סעקציע אין זש.ט.ק.

די פערוואַלטונג פון דער סקי־סעקציע מאַכט בע־קאַנט דער מיטגלידערשאַפט, אַז די סקי־גימנאַסטיק (טרוקענע צוגרייטונג) קומט פאָר יעדען מאָנטאָג, רעגו־לער, אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט. אין די אָווענד־שעה'ן אונטער דער לייטונג פון מגר. וואַדוואָנסקי.

באַהן־הנחות פאַר די מיטגלידער פון דער סקי־סעקציע אין לאָדזער זש. ט. ק

די מיטגלידער פון דער סקי־סעקציע געניסען פון באַהן־הנחות ביים אויסקויפען בילעטען אויף 1000 און 2500 קילאָמעטער, פון 10־טאָגיגע בילעטען מיט מיט 50% הנחה נאָך זוואַרדאָן, זאַקאָפּאַנע, קריניץ, וואָראַכטע און אַנד. פון רעכט איבערצושרייבען די פּוילישע ־ טשע־כישע גרעניץ און פון אַנדערע פערשידענע הנחות.

דער סעקרעטאַריאַט פון זש. ט. ק. (וואָלטשאַנסקאַ 35. טעל. 121-53) נעמט אָן טעגליך אויסער שבת, איינ־שרייבונגען אויף די שפּראַך־קורסען פון ענגלישע (פאַר אָנפאַנגער און אַוואַנסירטע) פראַנצויזיש, יודיש, שפּראַך און ליטעראַטור, און העבּרעאיש און גיט אַרויס הנחה־בילעטען אין שטאָטישען טעאַטער און קינאָס.

דער קאלאניען-מיניסטער בערוהיגט

און לארד מעלטשעט פאדערט אפצולעגן דעם פראיעקט וועגן לעגיסלאציון-ראט

לאנדאן, 12 (יט"א טעלעגראפיש)
לארד מעלטשעט האט בעקומען פון קאלאניען-מיניסטער א בריף, אין וועלכען דער מיניסטער שרייבט, אז די יודען דארפען זיך נישט בעאומרוהיגען צוליב דעם שאפען דעם לעגיסלאטיוו-ראט. ער פערזיכערט, אז דער לעגיסלאטיוו - ראט וועט נישט מאכען קיין שריט, וואס זאל זיין געגען דעם מאנדאט. ווייטער בעמערקט דער קאלאניען-מיניסטער, אז אין יאהר 1922, האט די ציוניסטישע ארגאניזאציע נישט געמאכט קיין בעווארענישען געגען דער אין זיינער צייט פראיעקטירטען לעגיסלאטיוו-ראט. ס'איז נאר האן געפאדערט געווארען, אז די יודען אין די גלות-לענדער זאלען זיין פארטרעטען אין לעגיסלאטיוו-ראט. דער קאלאניען-מיניסטער דריקט אין דעם בריף אויס די האפנונג, אז די יודען וועלען זיך בערוהיגען.

לארד מעלטשעט האט דעם קאלאניען-מיניסטער צוגעשיקט א בריף, אין וועלכען ער דאנקט פאר דער פערזיכערונג, אז דער מאנדאט וועט נישט אנגע-ריהרט ווערען, דאס קען אבער נישט בעזייטיגען די בעאונרוהיגונג. לארד מעלטשעט פאדערט דעריבער נאך אמאל צו בעטראכטען דעם פראיעקט וועגען לע-גיסלאטיוו-ראט.

דער ערמארדעטער יוד אין ארץ-ישראל

איז איינער פון די ערשטע גרינדער פון נהלל

ירושלים, 12 (יט"א טעלעגראפיש)
דער יוד, וואס איז ערמארדעט געווארען צווי-שען חיפה און ירושלים איז א געוויסער אברהם בעלודמאן. איינער פון די ערשטע גרינדער פון נהלל.

זיי מיטיילט מיט, איז ער נישט דערשאסען געווארען פון באנדיטען, נאר פון איינעם פון די אראבישע פאסאזשירען, וואס זענען געפאהרען אין דעם זעלבען אויטאבוס.

בעראטונגען פון די לאקארנער-מלוכות אין לאנדאן

נעכטען פארגעקומען די ערשטע בעראטונג — היינט די צווייטע

לאנדאן 12 (ספ. טעל.)
נאכ'ן פערענדיגען די נאכמיטאגדיגע זיצונג איז פערעפענטליכט געווארען א קאמוניקאט, אין וועל-כען ס'ווערט געזאגט: 5 א זייגער איז פארגעקומען א פעהזאמלונג פון די דעלעגאטען פון די מלוכות, אויף וועלכע ס'איז חל דער לאקארנער אפמאך.

ס'זענען געווען מצד ענגלאנד מינ. אידען, לארד האליפאקס און סער ראבערט וואנסיטראט, מצד פראנקרייך מיניסטער פלאנדען און אמבאסאדאר קארבען, מצד בעלגיען דער פרעמיער וואן זעלאנד און באראן קאטיע דע מאנשען, מצד איטאליען אמ-באסאדאר גראנדי.

אויסשטימיג איז אנערקענט געווארען, אז דער ארייגמארש פון דייטשען מיליטער אין דעם ריי[...] מיליטאריזירטען שטח איז פאקטיש א [...] אויף די ארטיקלען 42 און 43 פון ווערסאי[...] לאקארנער פאקטען.

אין דער פראגע דארף זיך ארויסזאגן [...] פעלקער-ליגע-ראט אויפ'ן פארשלאג פון פראנקרייך און בעלגיען. כדי גרינדליכער צו בעטראכטען [...] סיטואציע האבען די דעלעגאטען פון פראנקרייך, איטאליען און בעלגיען שפעטער זיך [...] אלס ענגער קאמיטעט. דער קאמיטעט וועט [...] זיך בעראטען היינט פרייטאג האלב 12 [...] פארמיטאג.

קריסטליכער תלמוד-קענער וועגן „לומדות" פון גלח טשעטשאק

(ענדע פון דער 6-טער זייט).
פונדאמענטאלער רעליגיעזער אקט בעווייזט די ברכה וואס דארף היילינען די שחיטה. איך שאיז זעהר דעם גלח טשעטשאק פאר זיין אויסגעצייכענטען שטודיום כדי צו בעווייזען די וויסענשאפטליכע גרונדלאזיג-קייט אויך פון ניעמאיעווסקין, וועלכער בעהויפטעט אז ישוע האט היסטאריש נישט עקזיסטירט. אבער אויפן געביט פון תלמודאלאגיע מוז איך ערקלערען, אז אהן אנ'עלעמענטארען אריינדרינגען אין געגענ-שטאנד, האט ער אונבערעכטיגט זיך גענומען צו נישט זיינע אינטערעסען און ער מאכט נאך דעם אנ-שטעל פון אנ'אויטאריטעט.

— הייסט עס אלזא אז אין דער ערקלערונג פון גלח טשעטשאק איז נארנישט אמת?

— אדרבא, עס איז דא איין פרינציפיעלער אמת, דארט וואו צום סוף פון זיין רעדע האט ער בעהויפ-טעט אז אין גייסט פון תורת משה איז צער בעלי-חיים א פאסטולאט, אבער גלח טשעטשאק האט אבער נישט אנגעוויזען אין וועלכער מאס דער תלמוד, דער דאזיגער תלמוד, וועלכער ווידמעט גליכצייטיג דער שחיטה א גאנצען טראקטאט, נעהמט אין שוץ די בהמה טענען דער מענשליכער בעסטיאליטעט, דאס דאזיגע פוך בעפעהלט צווישען אנדערען, למשל דעם איינגעשטימער פריהער אנצופיטערן די הויז-חיה איידער ער אליין נעהמט זיך עסען דאס דאזיגע ווייזט ארויס די העכסטע הומאניטארע כוונות, ווי־זשע וואלט דאס בוך געקאנט טאלערירען א אונגויטיגע עוולה צו חיות? דערפאר ווען איך האב געלייענט די פראטעסטען פון פרוי פריסטאר, פון די צער־בעלי-חיים-פעראיינען א.א.וו. געגען דער יודישער שחיטה אין נאמען פון הומאניטארישקייט האב איך נישט איינמאל טרויעריג געקלערט, אז די דאזיגע נא־איווע מענשען, וואס ווייסען נישט אין וואס עס געהט, וואלטען פיל פרינציפען פון פארטשריט און מענש-ליכקייט געקאנט לערנען גראד פון דעם תלמוד, וועל־כען זיי בעשולדיגען אין בארבאריזם נאטירליך ווען זיי זאלען איהם קאנען לייענען, אפילו אין איבער־זעצונג.

— און איהר זענט גרייט צו אונטערשטיצען איי־ערע בעהויפטונגען?

— פאר יעדען פארום.

סטאנ. שווירסקי.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

(ענדע פון דער 8-טער זייט)
הערש קראקאווסקי — 6 ווארשטאטען, 7 אר-ביטער, וואס פעהדינען 670 רובעל א יאהר. פראדוק-ציע-ווערט 3600 רובעל.

יונה נאכימאוויטש — 5 ווארשטאטען, 6 איינ-לענדישע און 1 אויסלענדישער ארבייטער. ארביי-טער - שכירות 2900 רובעל א יאהר. פראדוקציע - ווערט — 3600 רובעל.

משה וואסערמאן — 4 ווארשטאטען, 6 ארביי-טער. ארבייטער - שכירות — 780 רובעל א יאהר. יעהרליכער פראדוקציע-ווערט 3120 רובעל.

יוסף זיידעל, יעקב גאלדשטיין, שלמה קליגער, אברהם שלמה פערלע, יעקב וואידיסלאווסקי, דער שפעטערדיגער גרינדער פון דער אקציע-געזעלשאפט מיט א גרונד - קאפיטאל פון אנדערטהאלבען מיליאן רובעל אין 1910, האט צו יענער צייט, 1868, פער-מאגט 4 ווארשטאטען אויף וועלכע עס האבען גע-ארבייט 4 ארבייטער, וואס האבען יעהרליך פער-דינט 520 רובעל. דער ווערט פון זיין יעהרליכער פראדוקציע איז געווען 2500 רובעל); פישעל ביינו-שעוויטש, יעקב בלוישטיין, ליביש ליסמאן, אברהם ראזענגארטען, יונה גינזבורג, ישראל אפעלבוים, שמואל ווייסקאהל, אברהם בראנאווסקי, משה פשי-גורסקי, שמואל מאשקאוויטש, יששכר שעפס (א זוהן פון טושינער רב, האט לכתחילה פראדוצירט אין זדונסקע-וואלע אויף זעהר א קליינעם מאסשטאב. שפעטער האט ער זיך איבערגעטראגען קיין לאדז, וואו ער האט זיין אונטערנעהמונג ענטוויקעלט צו א בעדייטענדיגען פערנעהם. אין 1910 פערוואנדעלט ער זיין אונטערנעהמונג אין אנ'אקציע-געזעלשאפט מיט א גרונד - קאפיטאל פון 8 הונדערט-טויזענד רו-בעל), און חיים שלאווער.

אט א דאס איז די ליסטע פון די לאדזער יודען אין דער טעקסטיל - אינדוסטרי.

פויערים בעטען א רבין צו פיהרען זייער אויפשטאנד

(ענדע פון דער 15 זייט).
די יודען, זיי זאלען אנטלויפען פון שטאט.

אין שטעטעל איז באלד געווארען א גרויסע מהו-מה: די יודען האבען שוין נישט פערענדיגט דאס דאווענען און זיך אנגעהויבען צו פאקען, אבער דער רבי ר' הערש האט באלד געלאזט אויסרופען דורכ'ן שטאט-שמש אין דער גאנצער שטאט, אז קיינער זאל זיך נישט פאקען, ווייל עס וועט קיינעם קיין שלעכטס נישט געשעהן. דער בטחון פון די רומאנא-ווער יודען אין דעם רבי'ן ר' הערש איז געווען זעהר גרויס און זיי האבען איהם געפאלגט. קיינער פון זיי האט זיך נישט גערירט פון ארט. און דער סוף איז טאקע געווען אזוי ווי דער רבי ר' הערש האט פאר-אויסגעזאגט: די פריצים האבען געליטען א מפלה און די פויערים זענען אפילו נישט אריינגעקומען קיין רומאנאוו. און ביי שלוש סעודות, ווען דער רבי ר' הערש האט געזאגט תורה, האט יעדער חסיד בע-שיינפערלעך געזעהן. ווערט דערציילט, אז דער רבי ר' הערש האט געוואוסט פאראויס ווי אזוי דער אויפשטאנד וועט זיך פערענדיגען.

די מפלה פון די פריצים איז געווען זעהר גרויס, זיי האבען נישט געוואוסט ווי אזוי זיך אויסצובעהאל-טען פון די אויפגערעגטע פויערים און זייער איינ-ציגע רעטונג איז געווען צו געפינען שוץ ביי די יו-דען. אט ביי דעם זעלבען יודישען פאכטער, וואס זיי האבען געהאט צוגעגרייט און געהיים דעם פלאן, אז אויב זיי וועט געלונגען דעם אויפשטאנד, וועלען זיי איהם הרג'ענען. ביי אט דעם יודען האבען זיי זיך איצט אויסבעהאלטען.

א סך פריצים האבען בעת דער בהלה איבערגע-לאזט זייערע אוצרות ביי יודען און די יודען זענען דערנאך רייך געווארען. אזוי איז בעקאנט אין גאנ'ן מערב-גאליציע, אז אין ראדאמישל איז אנ'ארעמע פרוי רייך געווארען אויף אזא אופן: א פריץ האט ביי איהר איבערגעלאזט א פעלץ, בעת ער איז מיט א סך פריצים געגאנגען קיין טארנע צו נעהמען אנ-טייל אינם אויפשטאנד. ער איז אבער מעהר נישט צוריקגעקומען. די פרוי האט דערנאך גע'ירשנ'ט דעם פעלץ און זי האט צופעליג געטראפען פון אונטער דעם אונטערשלאג ארויסשטארצען א פאפירענעם הונדערטער. זי האט שוין דערנאך אויפגעריסען דעם גאנצען אונטערשלאג און דערזעהען, אז דער גאנ-צער אונטערשלאג איז געווען אויסגענייהט מיט פא-פירענעם געלד, און די יודינע איז געווארען א גרוי-סע גביר'טע און דאס גאנצע שטעטעל ראדאמישל איז פון איהר רייך געווארען. עס געהען אויך ארום א גאנצע רייה לעגענדעס, אז א סך יודען זענען רייך געווארען דערפון, וואס די פריצים האבען ביי זיי בעהאלטען אוצרות מיט געלד און זיי זענען אינם אויפשטאנד דערה'רג'עט געווארען פון די פויערים, און די יודען האבען גע'ירשנ'ט די אוצרות.

נאך דער מורא'דיגער שחיטה, וואס האט אנגע-האלטען אין גאליציע אנ'ערך פון צוויי וואכען, האט די עסטרייכישע רעגירונג איינגעזעהן, אז זי האט שוין בעזיגט די פריצים און זי קאן שוין מאכען ארדענונג.... זי האט דערפאר אריינגעשיקט גרויסע אפטיילונגען פון מיליטער פון דעם אונגארישען גאר ניזאן, זיי זאלען אונטערדריקען דעם אויפשטאנד פון די פויערים. די רעגירונג האט אנגעהויבען זיי צו ארעסטירען און די צרייצטע פויערים האבען נישט געוואוסט, וואס פאר א חטא זיי זענען בעגאנגען. האט מען דאך ערשט מיט א חודש צוריק זיי גע-זאגט, אז דער קייזער האט ארויסגעגעבען א דער-לויבעניש צו מעגען אויסשעכטען די פריצים. אבער ב'האבען גאר נישט געהאלפען זייערע טענות, מען האט די אויפגעהעצטע פויערים ארעסטירט, און די פריצים האבען ווידער אנגעהויבען ארויסשטעקען זייערע קעפ פון די קעלערס און גענומען צוריק אויפ-בויען זייערע חורבה'דיגע פאלאצען און הויפען. די יידען האבען פערדינט געלט ביי די פריצים ביים צוריקאויפבויען זייערע גיטער.

אין גאנץ מערב - גאליציע האט מען אבער זעהר שטארק גערעדט פון דער מעשה, וואס עס האט זיך פערלאפען מיטן גראף רעי. איידער ער איז ארויס-געריטען פון זיין גוט קיין דעמביץ אנצוהויבען דעם אויפשטאנד. ער האט פלוצים דערזעהען אין שפיגעל אנ',,אלטען יודען". וואס האט איהם געווארענט, ער זאל נישט אנהויבען דעם אויפשטאנד. די פשוט'ע יודען האבען געגלויבט, אז דאס איז געווען אליהו הנביא; אבער די חסידים האבען געהאלטען, אז דאס האט זיך ווייזער רבי בעוויזען ביים פריץ אין שפיגעל און האט איהם געווארענט געטען דעם אויפ-שטאנד.

די גרעפין רעי, וועלכע איז דורך א צופאל גע-בליבען לעבען, האט זעהר שטארק געוואלט וויסען ווער דער אלטער יוד איז געווען.

זי איז אבער באלד נאכן אויפשטאנד זעהר גע-פעהרליך קראנק געווארען, פאר גרויס עגמת-נפש, וואס איהר מאן איז דערהרג'עט געווארען, און די גאנצע צייט פון איהר קראנקהייט — דערציילט די חסידישע לעגענדע — האט זי כסדר גערעדט פון דעם ,,סטארי זשידעק", וואס זי האט געזעהן אין שפיגעל. ווען זי איז געזונט געווארען האט זי אנ-געהויבען צוריק אויפצובויען דעם שלאס פון איהר מאן. זי איז דערפאר געפאהרען צו די פריצים, איה-רע קרובים, וועלכע זענען נישט אזוי שטארק בע-שעדיגט געווארען פון די פויערים. בעת איהר ארומ-פאהרען איבער די פערשידענע שטעטלעך איז זי איינמאל אויך אנגעקומען קיין רומאנאוו. און ווי דער סדר איז געווען, האט זי פאר איהרע קרובים יעדעס מאל דערציילט די מעשה מיטן שפיגעל.... דער פריץ פון רומאנאוו האט אויסגעהערט די מעשה און איהר געזאגט, אז הגם ער גלויבט נישט שטארק אין אט אזוינע ,,זאבאבאנע זאכען", אבער עס וואלט נישט געשאדט, זי זאל אריינגעהען צום היגען ,,סטא די ראבין" און איהם זעהן, ווייל לויט ווי זי מאהלט איהם אויס, איז יענער יוד זעהר עהנליך צום רבין ר' הערש, וואס וואוינט אין רומאנאוו.

די גרעפין איז נאך אין דעם זעלבען טאג — דערציילט ווייטער די חסידישע לעגענדע — צו-געפאהרען צום הויז, וואו דער רבי ר' הערש האט געוואוינט. זי איז אריינגעקומען אין דער גבאי - שטוב און האט זיך געלאזט שרייבען א קוויטעל, אזוי ווי דער מנהג איז געווען, און ווען זי איז אריינגעקומען צום רבין אין פראווע - שטיבעל און האט געגעבען א קוק אויף דער צורה פון רבין ר' הערש, איז זי שיער נישט אנידערגעפאלען פאר חלשות: ,,אט דאס איז ער!" — האט זי אויסגע-שריגען . . .

די חסידים, וואס זענען געווען אין פראווע-שטי-בעל, בשעת דער רבי האט אנגענומען דאס קוויטעל האבען גאר נישט געקאנט פערשטעהן, וואס דא איז פארגעקומען. פאר זיי איז זי נישט געווען קיין נייעס, אז פריצה'טעס זאלען זיך קומען פראווען ביים רבין, אבער זיי האבען נישט געקאנט פערשטעהן, פארוואס זי איז געווארען אזוי דערשראקען, ווען זי האט דערזעהען דעם רבין ר' הערש.

ווען די גרעפין רעי איז צוריק געקומען צו זיך,

ביי אפעטיטלאזיגקייט

שלעכטען מאגען, שלעכטע פערדייאונג [...] שלעכטע שטאף-ווערקסלונג, בענוצענדיג דאס [...] ביטערוואסער Franciszka Józefa בעווייזט [...] ניזם די פוילענדע טגבסמאנצען, וואס [...] ארגאניזם, פרעגט דאקטוירים, צו בעקומען אין אלע [...] קען און סקלאד-אפטעקען.

האט זי געפרעגט דעם רבין ר' הערש, פארוואס [...] האט אפגעהאלטען איהר מאן פון נעהמען אנטייל אינם אויפשטאנד.

,,איך האב געוואוסט, אז די פריצים האב[...] נישט געהאט קיין ריינע כוונות אינם צוגרייט[...] דעם אויפשטאנד". האט דער רבי ר' הערש גע[...] ,,אז זיי האבען געהאט צוגעטראכט א פלאן איי[...] הרג'ענען אלע יודען, וואס וואוינען ביי זיי אין [...] דערפער. מיר האט מען אויך געהאט מגלה נ[...] מן השמים דעם פלאן, וואס די עסטרייכישע רע[...] רונג האט געהאט צוגעגרייט צו מאכען א [...] מרידה פון די פויערים געגען די פריצים און [...] וואלט זיך גאר נישט געווען געמישט דערין, [...] איך האב געוואלט ראטעווען דעם גראף רעי, [...] איך האב איהם געהאט אמאל צוגעזאגט, ווע[...] האט מיך אויפגענומען אויף זיין קאטש, [...] בין געגאנגען לערנען צום רבין ר' מענדעלע, [...] וועל איהם גערענקען, ווען איך וועל גרויס ווע[...] נ. האב איך איהם איצט געוואלט מציל זיין, [...] ער האט מיך נישט געהארכט און דערפאר האט [...] געבען געהאט א טרויעריגען סוף"....

דער רבי ר' הערש האט דערנאך אנגעזאגט [...] דער גרעפין רעי אריכת-ימים. און די גרעפין [...] לאוט אוים די חסידישע לעגענדע — האט די[...] זעהר לאנג געלעבט און תמיד דערציילט פאר [...] רע איניקלעך די מעשה מיטן שפיגעל ווי אזוי [...] ,,סטארי רומאנאווער ראבין" האט געוואלט [...] מאן אפראטעוועון פון טויט....

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	[illegible]
3 פראצ. בוד.	[illegible]
4 „ דאלאריבקע	[illegible]
7 „ סטאבליזאציע (אמ.)	[illegible]
5 „ ווארשאווער פ. ב. 1934	[illegible]
5 „ לאדזער	[illegible]
ענגלישער פונט	[illegible]
דאלאר אפיצ. — 5.27 נישט-אפיציעל	[illegible]
גאלד-דאלאר	[illegible]
גאלד-רובל	[illegible]
דייטשער מארק	[illegible]
פראנק שווייצארישע	[illegible]

ענטציקונג פון פובליקום

האט ארויסגערופען די נעכטיגע פרעמיערע
אין קינא
„CASINO"
אין מיטרייסענדען גיגאנ-
טישען סופער-פילם
KAPITAN BLOOD
אין דער הויפט-ראלע
Errol Flynn
דער קעניג פון די אקטיארען
און ארטיסט פון די קעניגען.
שבת און זונטאג — 12 און 2 [...]
פריהמארגן-
סעאנסן פון 80 גר.

Mag. Praw.
Ludwik Goldkorn
Tłumacz Przysięgły
dla języków:
niemieckiego,
hebrajskiego
i żydowskiego
Al. I Maja 9, tel. 114-50
przyjmuje od 4–7 popoł.

וויכטיג פאר לאדז און פראווינץ!
קאמיסיאנס=לאגער
פון פערשידענע מארקעס
מעבעל
נייע און געניצטע, ווי אויך היגיענישע
טאפטשאנעס, מאטראצן, מאטראצן
אין דער פיינסטער אויספירונג, בעקומט איהר
צו די ביליגסטע פרייזען נור בײ
א. ווײצמאן,
שענקיעוויטשא 6, טעל. 191-00
בעם.: איך קויף אויך פערשידענע געניצטע
מעבעל, דיוואנעס, נײ-מאשינען,
שרייב-מאשינען, פערלען א.ז.וו.

איבערצייגענדע עקספעדיציעס נאך ארץ=ישראל
איז געזאמעלטע וואגאנען ערלעדיגט
שנעל און פינקטליך צו מעסיגע פרייזען
„POLSKI LLOYD" Sp. Akc.
oddział w Łodzi
Narutowicza 13
tel. centrala: 250-15.
פארטרעטונג:
Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

רעפארמאצקע פילען

מיט דער מארקע נייסטלי-בער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעוומאטיזם, לע-בער-ליידען, געגען דיס-פעפסיע, אטערסקלעראזיס דאס קו-מען בלוט און קאפ. שטילען די יסורים פון הע-מאראידען ריינעגען דאס בלוט און בײ נײגונגען צו אבסטרוקציע—גינסטיגען דורכרייניגונגס-מיטעל.
צו בעקומען 1 ארער 2 פילען א נאכט.
פ״ח פון א שאכטעל 1.35.
צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן גייסטליכען (Zakonnik)

שטיהל—פאטעלען
און ראדיא=טישלעך

(ווינער געבויגענע)
צו הורט-פרייזען עמפפעהלט
„HERKULES"
16 Cegielniana 16 w podwórzu.

לעבער
ווערען אויסגענעמט ביליג
בײ ג. נארדמאן
שרודמיעסקא 8

געגען בעלוינונג
מיטוואך מיטאג דעם 11 מערץ איז אוועקגעקומען א געלע טאשע מיט ביכער עס ווערט זעהר געבעטען אפציגעבען געגען בעלוינונג ליפאווע 53 ג. 17. דיסקרעציע גאראנטירט.

וויכטיג נייעס
פאר לאנג=געקליידעטע בעפעלקערונג!
איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין סטאנדייט=מלבושים דען איך דער בעוואוסטער געשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ח. סענדראווסקי האב צוליב זיין אפרייזע נאך ארץ-ישראל ערעפענט א געשעפט פון
יודישע לאנגע מלבושים
מיט גוטע בעסטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופרי-דענהייט אויך פאר נישט טייערע פרייזען ווי סטאנדייטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יודישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייער פאר חתנים. — אויף פערלאנג ווערט אויסגעפירט און פערלויף פון 24 שעה. געדענקט די אדרעס
א. ווארטסקי און י. זיסהאלץ
פולנאצנא 5 אין הויף. סאלידע בעדינונג
חילטינ פאר עלעגאנט בעקליידעטע! און מיין געשעפט ווערט אויסגעפירט מלבושים לויט די נייעסטע פאסאנען.

פילם=מייסטערווערק פון צארישן רוסלאנד
„שווארצע אויגען"
רעזשי: W. Turzański אין די הויפטראלען: Simona Simone
Harry Baur, W. Massalska א רוסישער כאר מיט דער בעריהמטער
Dikilewa אין דער שפיץ. בעקאנטער רוסישער באלעט
אנהייב 4 וואכעטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג.

קלאנג=קינא=טעאטער
„SZTURA"
קאפערניקא 16.
טעל. 140-72.

דאקטוירים=אפטיילונג

Dr. med.
J. Sołowiejczyk
ספעצ. פאר הויט, וועגערישע און מענער-שוועכע-קראנקהייטען.
Piotrkowska 99, tel. 144-92
נעהמט אן פון 2–3, פון 5–6 נ"מ
און פון 8–9 אוועגד.
זונטאג פון 9 ביז 11 פארמיטאג.

Lekarz Dentysta
Jakób Botwinik
וועלכער האט געארבייט איז דער קראנקען-קאסע 12 יאהר ספעציעל אויף ציין-ציהען און האט אנ'אייגענע לאבאראטאריום פון קינסטליכע ציין, נעמט אן טעגליך פון 10 ביז 3 נאכמ. אין דער לעטשניצע „פאמאץ" רוג זגערזשער און לימאנאווסקיעגא 1, טעל. 101-29 און פון 4—11 אוועגד אויף נארו-טאוויטשא 18 צוגענגליכע פרייזען. פאר אר-בייטסלאזע הנחה.

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגי-שען קליניק אין פאריז.
ספעצ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
ספעצ. פון היילען אונפרוכטבארקייט.
נעהמט אן אין לאדז
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03
נעהמט אן פון 8–10 און פון 4–8 אוועגד

פריוואטע רעטונגס-פאגאטאוויע
פלאץ וואלגאשטשי 10
טעל. 2222=6
אין טעטיג סהן איבעררייס בייטאג און בײנאכט, ערצטליכע הילף אין אלע ספעציאליטעטען.

ד"ר העלער
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער - שוועכע
טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוונט.
זונטאג פון 10–2 מיטאג.
פאר פרויען – א ספעציעלער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

אויערן, נאז און האלז קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועק אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטא-רישעס פון 9–2 און פון 4–8 אוונט.
בײ דער קליניק איז טעטיג
ארענטגען= גאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און אלערליי פאטאגראפיעס

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען קראנקהייטען
Traugutta 12, tel. 175-10
נעהמט אן פון 11-2 און פון 5 ביז 8.30 אוו.
אונבעמיטעלטע— לעטשניצע פרייזען.

DR. MED.
H. KRAUSKOPF
אקושעריע און פרויען- קראנקהייטען
זגערזשער 15, טעל. 113-47
נעהמט אן פון 8.30 ביז 10 אינדערפריה
און פון 4 ביז 8 אין אוועגד.

Dr. med.
Rundstein
akuszer-ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84.
przyjmuje od 8–10 rano i od 4–8 w.

Dr. med.
H. Hamer
ספעציאליסט פאר אקושעריע
און פרויען-קראנקהייטען
וואוינט יעצט:
11-go LISTOPADA 32
(róg Gdańskiej) Tel. 128-39.
נעמט אן פון 3–7 אוועגד.

Dr. med.
L. TENENBAUM
אקושער-גינעקאלאג
פילסודסקיעגא 15.
טעל. 206-75.
נעמט אן פון 8–10 פריה און פון 4–8 אוו.

Dr. med.
Władysław SZPIRO
CHIRURG
od 4–6
Sienkiewicza 34, tel. 222-1

ד"ר יעקב האנדזעל
ספעצ. פון ארטאפעדישע
(קנאכען- און געלענקען-קראנקהייטען)
Sienkiewicza 20
Tel. 141-41. פון 4–7 אוועגד.

Dr. med.
Al. Tiktin
ספעצ. פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
47 Śródmiejska 47
tel. 108-10 טעל.
נעמט אן פון 5 ביז 8 אוועגד.

Dr.
Wajnberg
ספעציאליסט פאר לונגען, הארץ און סקלעראז קראנקהייטען
פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02
נעמט אן פון 9-10 פריה. 3-5, 8-9 אוו.

Dr. med.
M. GLAZER
ספעציאליסט פאר הויט-
און וועגערישע קראנקהייטען
ZACHODNIA 64, tel. 185-49.
נעהמט אן פון 12–2 מיטאג און פון
7 ביז 8.30 אוועגד.
זונטאג און חגאות פון 10–12 בייטאג.

Dr. med.
Józef Izykson
ספעציאליסט פון אויערן, נאז, האלז און קעהל-קראנקהייטען
Południowa 9, tel. 210-
נעהמט אן פון 1—2 און פון 5—7 נאכמ.

צאהן=ארצט
J. KARMAZYN
Południowa 2
tel. 114-36.
נעמט אן פון 9–1 און פון 3–7 אוועגד

Dr. med.
I. Bette
ספעציאליסט פאר אינערליכע
און קינדער קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6 tel. 144-95
נעהמט אן פון 8—11 און פון 4—6 אוועגט

Dr. **I. SILBERSTROM**
Kilińskiego 127
ספעציעל-ארצט פאר הויט, וועגערישע
און געשלעכטס-קראנקהייטען
קווארץ-לאמפ, — ראדיקאלע בעזייטיגונג
פון איבעריגע האר.
נעמט אן פון 4–8 אוועגד.

Dr. med.
W. ŻADZIEWICZ
ספעציאליסט פאר אויערן, נאז, האלז
און קעהלקאפ-קראנקהייטען
Piotrkowska 164, tel. 125-26.
נעמט אן פון 5–8 אוועגד.

Dr. med. **Niewiażski**
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער - שוועכע
[…]נדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
נעהמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוועגט
זונטאג און יום טוב פון 9–1 נאכמיטאג.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

DR. MED. **H.**
Różaner
ספעציאליסט פאר
הויט, וועגערישע און סעקסועלע קראנק.
NARUTOWICZA 9,
tel. 128-98.
נעמט אן פון 9–1 פארם. און פון 5–9.

רעטשניצע
פאר וועגערישע=קראנקע
מענער - שוועכע און הויט-
קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אוועגד.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרוי-דאק-טאר פון 11-1 און פון 5-7 אוועגד.
א בעראטונג 3 זל.

Dr. med.
A. STILLER
אינערליכע קראנקהייטען
נעהמט אן פון 4–8
פילסודסקיעגא 15.
טעל. 206-75 פראנט, 2. שטאק

Dr. med.
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע- און פרויען-קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 228-20
נעמט אן פון 10–12 און פון 5–7 אוו.

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען- קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעלעפאן 246-09.
נעהמט אן פון 4—8 אוועגד.

Dr. med.
Cecylja Finbler
קינדער-קראנקהייטען
אלטער מארק 15,
טעל. 108-54.

Dr. med. **J. PIK**
נערוועז און אינערליכע קראנקהייטען ווי אויך סעקסועל נערוועזע ליידענדע
נעהמט איצט אן
24 זגערזשער 24
פון 4 ביז 6 נאכמ.
פריוואט וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27
טעל. 175 50.

Dr. med. **FELDMAN**
אקושעריע און פרויען - קראנקהייטען
נעהמט אן פון 11—1
אויף זגערזשער 24,
פראנט 1טער שטאק. פריוואט-וואוינונג
KILINSKIEGO 113, tel. 155-77

LAKARZ-DENTYSTA
S. Bergman
Al. Kościuszki 39, tel. 148-24.
נעמט אן פון 10–1 און פון 4–7 נאכמ.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען בלאז און אורין-קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-
נעמט אן פון 9–11 און פון 6–8 אוועגט.

Dr. med.
Jerzy Sudya
ספעצ. פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען.
LEGJONÓW 11, tel. 124-54
(זשעלאנא). נעמט אן פון 4–8 אוועגד.

כעמיש=באקטעריאלאגישער
לאבאראטאריום
פ. שאץ, לאדז
פיעטריקאווער 37
פיהרט אויס זאמעל. ערצטליכע אנאליזען

Dr. med.
J. Kokotek
אינערליכע קראנקהייטען.
אלטער-מארק 15, טעל. 264-05

Kino CAPITOL
ZAWADZKA 16.

קינא קאפיטאל
זאוואדזקא 16.

היינט און פאלגענדע טעג!!!
נייער וואונדערבארער

ארץ-ישראל-פילם

צו א נייי לעבען

רעזשיסער: יהודה לעמאן. מוזיק: בארים מאראס. קאמפאָז.: דניאל סאמבורסקי. גערעדט אויף פוילּיש: באלעסלאוו ראסאלאס.

דער דערמאנטער פילם, וועלכער האט דורכגעמאכט א טריאומף-וועג איבער אמעריקא און ענגל. לענדער איז איינראפע איז בעשאנקען געווארן אויף דער אינטערנאצ. פילם-אויסשטעלונג אין ווענעדיג מיט א גאלדענער אויסצייכנונג, איז רעאליזירט געווארן אין אויפטראג פון „קרן-היסוד" דורך דער פילם=געזעלשאפט „אורים" אין ארץ-ישראל צוזאמען מיט'ן „פאקס-פילם" (אמעריקא). אין דער גאנצער וועלט איז דער פילם „צו א נייי לעבען" אויפגענומען געווארן מיט בעגייסטערונג. די גאנצע וועלט-פרעסע האט וועגען דעם פילם געשריבן בעגייסטערטע ארטיקלען. דער פילם „צו א נייי לעבען" איז געזעהען געווארן פון הונדערטער טויזענדער מענשען. אין ווארשא איז דער פילם דעמאנסטרירט געווארן פאר'ן מלוכה=פרעזידענט, מיניסטארן און הויכע פערזענליכקייטן, וועלכע האבען אויסגעדריקט בעוואונדערונג פאר'ן פילם און די דערגרייכונגען פון א"י-אויפבוי. אנהויב שבת 12.30 בייטאג.

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2

היינט גרויסע פרעמיערע! ערשטער פילם אין נאטירליכע קאלירן, דאס מעכטיגסטע ווערק פון אויסטערלישקייטן און גרויזאמקייטן

קאבינעט פון וואקס=פיגורען

דאס גרעסטע רעטעניש פון XX יאהרהונדערט. רעזשי פון בעריהמטען Michaela Curtiza

אין די הויפטראָלען: FAY WRAY, LIONEL ATWILL, G. FARELL

אויסערגעוועהנליכער אינהאלט, וואס מ'קען זיך נאר פארשטעלען. פאנטאזיע און הוהה-בילדער אויסער אמעליכע נישט גילטיג

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

דאס בילּיגסטע קינא אין לאדז
AMOR
89 פאמארסקא 89

דינסטאג, דעם 10-טען מערץ און פאלגענדע טעג!

— I —

טאכטער פון גען. פאנקראטאוו
(אטענטאט אויפן גענעראל)

אין די הויפטראָלען: Kaz. Junosza-Stępowski, Nora Ney, Miecz. Cybulski

אכטונג! דעם 20 ד. ח. פייערליכע פרעמיערע פון נייי-אנגאזשירטע רעוויו-ארטיסטען נאכן רעמאנס.

גרויסער דאפּעלטער פראגראם

— II —

ערוואכונג (Przebudzenie)

אין די הויפטראָלען: Stefan Jaracz
K. J. Stępowski, Zofja Nakonieczna, J. Macherska

גענויערעס אין די ווייטערדיגע מודעות

לאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
74/76 ושעראמסקיעגא
(ווינ׳ קאָפּערניקוס)

היינט און פאלגענדע טעג

פוילישע מוזיקאלישע קאמעדיע. א רייהע ווייילענדע סיטואציעס און אונפערשטענדליכקייטן א...

„Wacuś"

אין די הויפטראָלען: דער קעניג פון די פוילישע קאמיקער ADOLF DYMSZA, Jadzia Andrzejewska, ווי אויך די פאפולערסטע Władysław Grabowski

אין איינראפע „כאר דאנא"

נעכסטער פראגראם: „ליבעס-מאנעווערס" אין די הויפטראָלען: ...kiewiczówna, Zimińska, Żabczyński, Halama, Sielański

פרייזן: 1-טער פל. — 1,09 זל. 2-טער פל. — 90 גר. 3-טער פל. — 50 גר. הנחה-קופאָנען 70...

פרייז פון אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קריינע אנאנסען

פרייז פון אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

Niemasz ponad mydło „Trójka"

פרייע פאסטענס

א לערן-מיידעל צו וועש-נייען איז נויטיג און זאפארט בייי פרידמאן 6-ער שיערפיען 14.

ס'ווערט געזוכט א פלאטלאך נייערין און א קוואליפיצירטע אבערלאך-נייערין ווי אויך א קוואליפיצירטע מאשין-נייערין פינקעלשטיין, זאכאדניא 11.

עס ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע פער-קויפערין אין דער שיך-בראנזשע. צו ערפאה-רען 11 ליסטאפאדא 35 ביי שער.

צו אקוויזיציע ווערען געזוכט טיכטיגע פרויליינס און יונגעלייט מיט א קליינעם גע-האלט און פראוויזיאן. זיך צו ווענדען פא-מארסקא 4 וו. 16 פון 1—9.

א לערן-מיידעל ווערט פון זאפארט געזוכט. צו ערפאהרען פעטריקאווער 257 וו. 12.

מעדלעך זענען נויטיג צו האנד-שטיקעריי מיעלטשארסקיעגא 1 וו. 18 הארנדארף.

עס ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע שטיק-ארבייטער און א קוואליפיצירטער וואכען-מענש אויף ערשטקלאסיגע דאמען-ארבייט בעשטעלט. גלובנא 9 וו. 6.

נויטיג א מיטגייהער צו מענער - בעשטעלט ווי אויך א לערן-ייונגעל פעטריקאווער 92 וו. 5

ראקאלען

א האנדעל-לאקאל מיט איינריכטונג אי-בערצוגעבען אלס סוב אין צענטרום-שטאט פראנט ערשטער שטאק. ערפאהרען פעטריקא-ווער 21 וו. 2.

בעקעריי אויף צו באקען מצות צו פער-מיטען זשעראמסקיעגא 24. צו ערפאהרען ביים וועכטער אדער בארוטאוויטשא 58 וו. 23 צווישען 5—4 נאכמיטאג.

אנ'ארט צו שלאפען פאר איין אדער צוויי פערזאן אין א בעזונדער צימער אויף 11 ליס-טאפאד 11 וו. 18 רעכטס ערשטער שטאק.

א גאלדענער האנדעלס - פונקט ביי דער קאשטשעלנא 3 געוועלבער פערשידענע גרעסען מיט וואוינונגען צו פערמיטען. צו ערפאהרען אויפ'ן ארט ביים ווירט פון 6 ביז 8 אָוועגד.

3 שטובען און קוך מיט אלע בעקוועמליכ-קייטען פון זאפארט צו פערמיטען, גלובנא 57 צו ערפאהרען ביים וועכטער, טעל. 201-64.

צו פערמיטען א גוטע קרעמפירטע צימער, מיט בעקוועמליכקייטען, וואולטשאנסקא 7, וו. 28 צו טרעפען פון 9 ביז 6.

איבערצוגעבען א געוועלב מיט א וויטטאווע. צו פסח-סעזאן געווינשען אויף מצות. ערקונ-דיגען 6 שיערפניא 30. טעל. 194-34.

פאבריקס - לאקאלען מיט טראנסמיסיעס, צענטראל-בעהייצונג און אנדערע בעקוועמליכ-קייטען ביליג צו פערמיטען. טעל. 193-74.

געוועלבער, א יאטקע מיט איינריכטונג, עג-צעלנע וואוינונגען און שטובען מיט קוכען, מיט וואסער און עלעקטריש ליכט. צו ערפאה-רען זגערזשער 43-45 ביי דער ווירטין.

א צימער מיט א קוך מיט בעקוועמליכקייטען פון זאפארט צו פערדינגען 6 שיערפיען 33, 1-טער שטאק.

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר 2 אנשטענ-דיגע פרויליינס פילסודסקיעגא 25 וו. 24.

א שעהן לעצט צימער פאר א אנשטענדיג. פאר-פאלק אדער 2 יונגעלייט. צו פערדינגען פילסודסקיעגא 49 וו. 11.

א פאבריקס-לאקאל מיט קראפט אויף זשע-ראמסקיעגא 8 צו פערדינגען אין צווייטען הויף ביי לעשטשינסקי.

Do wynajęcia

lokal fabryczny, parter, 180 mtr kw. z siłą do 30 P. S. parą i światłem.

Wólczańska 50, tel. 214 13.

סוחרים, ליגט האבענדיג ריין, בע, קוועהם, נעכטיגען אלע ביי צוקער, לאדז קילינסקיעגא 41. א נאכט-לעגער 1.25 א צימער 1.50 זל.

פערשידענעס

א גוטער פאכמאן זוכט א שותף צו א איינ-געפיהרטע פאבריקאציאן געשעפט מיט איין קא-פיטאל פון 10.000 ביז 12.000 זל. אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „ד".

מאשינען צו וואל-האנדשוה 6-ער, 7-ער 8-ער און 13-ער ווערט פערקויפט פריוואט פרייזווירדיג. פולנאצנא 6 וואוינונג 17 פראנט 3. שטאק.

איך זוך צו קויפען א שפול-מאשין פון 12 ביז 16 ווינדעס נאר א פרישע. לוטאמירסקא 11 וואוינונג 23 2-טער איינגאנג פארטער.

צו פערקויפען אנ'אזשור-מאשין וושכאדניא 38 ביי זיסמאן.

קוואליפיצירטע שווייסבלעטער נייערין נעמט אן ארבייט מיט ערשטקלאסיגע אויספער-טיגונג. איך ארבייט פאר בעסערע פירמעס. צו ערפאהרען י. יארקיעוויטש, פילסודסקיעגא 20

איך זוך א שותף א הערן-שניידער צו א פא-גאטאוויע קראוויעצקא. אפערטען אונטער „פאגאטאוויע קראוויעצקי"

א גוטען קאראקול - פאלטען אין בעסטען צושטאנד ווערט געזוכט געלעגענהייטליך צו קויפען. אפערטען אונטער „קאראקול פאלטען" אין אדמיניסטראציע.

איך זוך צו קויפען שטוב-ווירטשאפט אין גוטען צושטאנד, זשיעלאָווסקא 19 זאנד (מרדכי גבאי'ס גאס).

וועבשטיהל 15 שטיק 72 און 82 צאליגע כוט מאשינקעס גלאטע און קאלירטע צו פער-קויפען. אפערטען אונטער „ווארשטאטי".

האלא! אין אזא קריזיס-צייט פאטאגיר איך מענער-היטען גוט, מאליך און פינקטליך, קילינסקיעגא 28.

צוליב אפרייזע געלעגענהייטליך בחצי חנם צו פערקויפען א איינגעפיהרטע שאקאלאד-פאבריק, אפערטען אונטער „ל" אין ארט.

אכטונג, סוויטער און זאקען-פאבריקאנטען. איך נעהם אן צו שפולען אויף קראפט רעיעל און ביליג. ערפאהרען רייטער, ליטאנאווס-קיעגא 22 וואוינונג 21. קומט און איבער-ציינגט אייך.

געלעגענהייטליכער פערקויף פון מעבעל און קאמפלעטען און איינצעל צו זעהר ביליגע פרייזען. אויך ווערט געקויפט מעבעל, דיוואנעס, פארצעלאן א. ד. גל. אנדזשעיא 7 פראנט אין קעלער

צו בעקומען שיינלען מיט פאריזער שרינ-דען ביי פרוי ראזענבערג קאמיענא 5 צווייטער הויף צווייטער שטאק.

קאלומנא. פלאץ נעבען באהן - סטאציע 6000 מעטער צוויי פראנטען גינסטיג צו פער-קויפען. אינפארמאציע, גלובנא 31 וו. 48 צווישען 4—2

Języka polskiego, arytmetyki handowej korespondencji szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Dla starszych specjalny, praktyczny kurs polskiego wypróbowaną metodą. Piotrkowska 37, m. 11 front, III piętro, godz 7—9 wiecz.

פארשריפטליכע פייערלעש-אפאראטן (Gaśnice płynowe) נייע און גענוצטע, ווי אויך פילונגען (Ładunki) צו אלע טיפען אפאראטען צו מעסיגע פרייזען. מ. באטשאן, פאמארסקא 25, רעכטע אפ. 1. איינגאנג, 1. שטאק, וו. 28. איך קויף גענוצטע פייערלעש-אפאראטן. טעל. 166-27.

Angielskiego, buchalterji, polskiego, żydowskiego, francuskiego, esperanta udzielają bardzo tanio dla dorosłych. Pomoc szkolna dla dzieci. Nauczyciele SZYF, Jakóba 12, pr. of. I-sze piętro m. 30.

ווער ס'וויל זיין געזונט, ...
מוז קומען עסען די בעסטע און ...
האפטסטע מיטאגען צו גאנץ ביליגע ...
אין דעם בעוואוסטען היגיעניש...
פון הערמאן לעווינסקי, ...
סקיענא 39, פראנט, 2. שט...
בעת'ן מיטאג ראדיא-קאנצערט ...
גאנצער וועלט.

אכטונג! דער נייי-...
ענגלישער זאל (וואולטשאנסקא 6)
מיט א שענעם מענער-זאל מיט ...
היגיענישער כשר'ער קוך, מיט די ...
געשירען און טיש-בעשטעק ...
גסנעבען אויף חתונות און ...
אלעע 1-טער מאי 2. קומט און איבער-...
צייגט אייך!

BUCHALTER (lat 28) —, pierw... siła — na poważnem stano... — ma wolne godziny poobiednie. ... Energja"

Zgubiłam w kinie „Miraż" czarną ... Proszę o zwrot papiery za wynagrodzeniem. Adres w papierach. ... zapewniona.

א לעהרערין, א גוטע פעדאגאגין, ... אונטעררינכט פאר דערוואקסענע און ... יודיש, און די דייטשע שפראכען ... פרייזען. לאסמאן, בזשעזשינער 15

אכטונג! ווער ס'וויל האבען ... גאנטע היטען אויך Hückel ... פאסאנען, יודישע בעסערע היטלען ... כענע און סאמעטענע, אלע ... היטלען נור אין דער בעוואוסטער ... „שערלאנס", פיעטריקאווער 10. ... איבערצייגט אייך! שבת אין ... נישלאזט.

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 24.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

לאָדזער טעאַטער=עולם // און דער טעאַטער=עולם אין דער גאַנצער וועלט

פון מאָרים שוואַרץ

אויב אַן אַקטיאָר וויל זיך בעקענען מיט דעם טעאַטער־עולם פון אַ שטאָט, קען ער זיך נישט גנוגענען בלויז מיט די מיינונגען פון אַנדערע אָר ער מוז דאָרט אַליין שפּילען פאַר דעם עולם און איהם שוישפּילעריש דערפילען פון דער ביהנע, וועגן פאַרהאַן שטעט, וועלכע פאַרמאָגען אַ פּראָצענט אינטעליגענטען, וועלכע זענען די טאָן געבער און זיי זענען אָפּט דער כח, וואָס שלעפּט דעם אַקטיאָר פאַר זיי צו שפּילען, כדי זיי זאָלען לעגען אויף איהם דעם שטעמפּעל פון קינסטלערישען קוואַמען.

אין אַמעריקאַ איז באָסטאָן די שטאָט, וואָס פאַרמאָגט די סמעטענע פון מבינים אויף קונסט — די גרעסטע אַקטיאָרען האָבען זיך תמיד געריסען צו געבען זייערע פּרעמיערעס אין באָסטאָן. אפילו דוד קעסלער, ווען ער האָט זיך פאַרמאָסטען שפּילען ענגליש טעאַטער, האָט ער געגעבען זיין ערשטע פאַרשטעלונג אין באָסטאָן — אין ענגלאַנד שפּילט מאַנטשעסטער אַ וויכטיגע ראָלע אין דער טעאַטער־וועלט, ערשטענס צוליב דעם מאַנטשעסטער גאַרדיען" איינע פון די וויכטיגסטע ... אין דער וועלט, וועמעס קריטישע אָפּשאַצונג איבער קונסט, איז פון גרויסען ווערט און טראָגט ...אַציאָנאַלען כאַראַקטער. צווייטענס, דער עולם פון מאַנטשעסטער איז אַ אינסטרומענט אויף וועלכען דער קינסטלער קען שפּילען.

דאָס ווערט נאַטירליך געמיינט אין זין פון ענגלישען טעאַטער אָבער די יודען, וואָס לעבען דאָרט זענען געוויס אין איינקלאַנג מיט די ענגלישע ...רגער פון שטאָט.

כאָטש יודיש טעאַטער שפּילט מען אין מאַנטשעסטער זייער ווייניג און אונטער שלעכטע בע־דינגונגען.

אַמסטערדאַם האָט אַ סך יאָהרען געשמט אַלס אַ וואונדערליכע טעאַטער־שטאָט, האָט אַמסטערדאַם ...ערקענט אַ קינסטלער האָט זיך די מיינונג גע־טראָגען איבער דער וועלט. דער קינסטלער האָט זיך געזעטיגט מיט דער אנערקענונג פון די ...ן מעקער די שטייפקייט און אָנגעבלאָזענקייט פון ...לם האָט דעם אַקטיאָר ממש דערשראָקען און ...אָס שטילער אין טעאַטער, וואָס ווייניגער דער עולם האָט רעאַגירט דורך געלעכטער און אַפּלאָז ...אַלץ חשוב׳ער איז ער געוואָרען אַלץ ערנסטער ...ן פערשטענדיגער.

אין מיין קאַריערע ביים טעאַטער האָב איך ...ך נישט בעגנוגענט בלויז מיט אָפּשפּילען מיינע פאַרשטעלונגען און אַוועקפאָהרען, נאָר איך פער־...יכען דעם איינדרוק, וואָס אַ טעאַטער־עולם פון ...ו שטאָט מאַכט אויף מיר. און נישט אויף פאַפּיר ...פערצייכען איך דעם איינדרוק, נאָר אין מיין טע־אַטער־בלוט. איך פאַרמאָג מיין אייגענעם נישט ...לעבעדיגען טערמאָמעטער, וואָס הויבט דעם קוועק־...זילבער אָדער שטויסט איהם אַראָפּ, און איך נאָר ...ך זעלטען אָפּ.

ס׳איז נויטיג איך זאָל שפּילען אין אַ שטאָט בלויז פינף פאַרשטעלונגען, אָדער געבען איין קאָנ־צערט און איך וועל קענען געבען אַ גענויע און קרעטע אָפּשאַצונג איבער דעם טעאַטער־עולם אין דער שטאָט, איך האָב תמיד געשטרעבט צו שפּילען און צו ענטוויקלען דעם יודישען טעאַטער־עולם צו דעם ניווא, אַז יעדע פאַרשטעלונג זאָל זיין אַ יום־טוב פאַר דעם אַנסאַמבל, ס׳זאָל זיך בענקען ...ן גלוסטען צו שפּילען — שפּילען און זיך ערגע ...ן ווען די פאַרשטעלונג דערגרייכט דעם סוף! ניו־יאָרק איז אַמאָל געווען די געבענשטע שטאָט אין דער צייט פון אימיגראַציע, ווען יודען האָבען גע־שטראָמט נאָך ניו־יאָרק פון רוסלאַנד, פּוילען, עסט־רייך. יעדער ספּעקטאַקל — יעטוועדע פּרעמיערע איז בעגעגענט געוואָרען מיט אַ געפיל פון אינטע־רעס און דרך ארץ, די שוישפּילער קריטיקער און דער עולם האָבען זיך געפילט אין טעאַטער דער־פרייט און מיט גרויס דערוואַרטונג בעגעגענט דעם געבורט פון אַ נייער אויפפיהרונג, דערפאַר זע־נען אויסגעוואַקסען אַזעלכע קינסטלער, ווי קעסלער מאָגולעסקו אדלער ליפּצין און סאַראַ אַדלער. אויך אין קונסט־טעאַטער פון 1918 — ביז 1925 איז געווען דער הערליכסטער שאַפענדער פּעריאָד פאַר די קינסטלער און פאַר מיר — דאָס אייגענע איז געווען אין וואַרשאַ. איבערן ים האָט זיך דערטראָגען דער אָפּקלאַנג פון די דערגרייכונגען פון דער ווילנער טרופּע — דער וואַרשאַווער עולם האָט געשמט פאַר דער בעגייסטערונג און פרייד וואָס ער ברענגט אין טעאַטער. אָבער די צוויי גרעסטע יודישע טעאַטער שטעט האָבען אין די לעצטע יאָהרען אָנגעוואוירען די רעפּוטאַציע. מ׳דאַרף איצט נישט מורא האָבען צו שפּילען אין די שטעט, ווייל אַלע זענען איצט ערשטע פידלער, מ׳דאַרף נאָר אַרויסלאָזען אַנאָנסען, אַז דער און דער פראָקלאַמירט זיך אַלס טעאַטער־שטערן און דער טעאַטער־עולם קומט און קוקט און איז מבולבל ווייסט נישט ווי אַזוי צו רעאַגירען, זאָגען שלעכט טאָר מען דאָך נישט, אַ סימן, אַז מ׳שפּילט. זאָגען גוט, ווייסט מען נישט אַקוראַט אויב מ׳קען, ווייל עפּעס איז נישט מיט אַלעמען...

ס׳איז געבוג בלויז צו לייענען די טעאַטער אַנאָנסען צו זעהען ווער און ווי׳ס משפּילט, כדי צו אורטיילען דעם טעאַטער־עולם. אָבער זאָגען, אַז ער איז אינגאַנצען שולדיג, קען מען נישט, ווייל די פּרעסע שפּילט אויך אַ גרויסע ראָלע אין די רעוואָלטאַטען — אין די לעצטע יאָהרען האָבען אונזערע קריטיקער אין זיך ענטוויקעלט דעם געפיהל פון רחמנות — צוליב דעם שטיקעל ברויט ווערען צוגעדעקט און פערקוקט די גרעסטע עבירות ביים טעאַטער — אין אַלע שטעט אין דער וועלט שפּילט מען איצט וואָס מ׳וויל און ווי אַזוי מ׳וויל און דער טעאַטער־עולם ווייסט נישט פאַרוואָס און ווי אַזוי ער געהט אין טעאַטער, נאָר ער דערשלעפּט זיך דאָרט אויך צוליב דעם געפיהל פון רחמנות — און דעם געראַנגעל פאַר דעם שטיקעל ברויט ביים טעאַטער, האָט מען פערגעסען, אַז ברויט אַליין איז נישט דער פונדאַמענט פאַר טעאַטער און אַז דער עולם וועט סוף כל סוף זיך אויפכאַפּען פון דער היפּנאָזע — צוליב דעם מיש־מאַש אין יודישען טעאַטער האָבען די צענטראַלע יודישע שטעט פון דער וועלט אָנגעוואוירען זייער בילאַנס און כמעט אַלע האָבען איצט איין פּנים.

וואַרשאַ, ניו־יאָרק, פּאַריז, לאָנדאָן, בוענאָס־איירעס, קאָוונאַ, ריגאַ, פילאַדעלפיע, וויען, שי־קאַגאָ. איין גרויסער שמעלץ־טאָפּ וואָס קאָכט אי־בער און פאַרדייט אַלץ, וואָס ווערט דאָרט געשפּילט אַמאָל האָט יעדע שטאָט געטראָגען איהר אייגע־נעם אינדיווידועלען כאַראַקטער. איך האָב אין 1930 געפּיבען אַ וואונדערליכען טעאַטער־עולם אין בוענאָס איירעס. און אין 1933 איז ער שוין געווען אַביסעל איבערגעפיהרט צוליב די נאַרישע זאַכען וואָס ווערט יאָהר איין יאָהר אויס געשפּילט.

איך געדענק נאָך איצט די בעגייסטערונג און הערליכע אָפּשאַצונג פון דעם טעאַטער־עולם פון וויען, פון מיינע גאַסטראָלען אין 1924 — ווער ווייסט וואָס פון וויען איז איצט געוואָרען. איך וואָלט בעסער געוואָלט בעהאַלטען אין זיך דעם ערשטען איינדרוק און נישט ענטוישט ווערען אין 1936.

וואָס אייגענטליך מיינט אַ גוטער טעאַטער־עולם? ווען ער לויפט אין טעאַטער? פונקט פאַר־קעהרט, ווען ער לויפט נישט, ווען ער געהט אין טעאַטער אַריין, נישט ווייל דער שכן שיקט איהם, נאָר ווען ער אינטערעסירט זיך וואָס מ׳שפּילט און ווער ס׳שפּילט און ווען ער איז באַהאַוונט אין דער ליטעראַטור און ער האָט געלייענט, אָדער ווייניגסטענס געהערט פון דעם מחבר פון דעם טעאַטער־שטיק. ווען ער אינטערעסירט זיך נישט מיט בלויז לייענען די אַנאָנסען פון טעאַטער — נאָר פון סאַמע ענין טעאַטער, צום בעדויערען שרייבען יודישען צייטונגען אין דער גאַנצער וועלט זייער ווייניג פון טעאַטער. איך מיין, אַז וועגען ענין טעאַטער דאַרף געשריבען ווערען יעדען טאָג, וואָס ס׳הערט זיך אין דער טעאַטראַלער וועלט, וואָס מעהר דער עולם וואָלט געלייענט וועגען אַק־טיאָרען, רעזשיסאָרען, און וואָס ס׳ווערט געשפּילט און ווי אַזוי ה׳שפּילט אין וועלטכען טעאַטער, וואָלטען יודען אויך ענטוויקעלט אין זיך דעם וואונש פאַר בעסער טעאַטער, אין רוסלאַנד זענען אַלע פאַראינטערעסירט אין טעאַטער און ער ווייסט ווי אַזוי צו רעאַגירען ביי אַ פאַרשטעלונג, דער מענש וועלכער שטרעבט נישט צו לעבען און אי־נערליך מיטשפּילען מיט דעם אַקטיאָר דער געהט אין טעאַטער לשם אַנדערע זאַכען. ס׳איז אַמאָל שענער, וואַרעמער ווי אין דערהיים — אַמאָל קען מען מען נאָכפייפען אַ לידעל, — אין אַ סך שטעט איז פאַרהאַן בלויז קאָנצערט־עולם גיט זיי דעם בעסטען טעאַטער, טויג נישט — צו קאָנצערטען לויפען זיי. פון אַזעלכע שטעט דאַרף מען אַנט־לויפען.

פאַרהאַן שטעט ווי מ׳האָט נאָר ליב אָפּערעטע. ס׳זאָל זיין פריילעך, שפּילט מען אַ גוטע דראַמאַ — שפּילט דער עולם אין קאָרטען. פון אַזעלכע שטעט דאַרף מען פליהען.

ס׳זענען דאָ שטעט ווי דער עולם רעאַגירט נישט, ער לאַכט נישט, ער וויינט נישט, ער אַפּלאָ־דירט נישט — ער קוקט און קען נישט אַקוראַט בעשטימען ווי אַזוי צו האַנדלען, ווען ער לאַכען און אַפּלאָדירען איז אָפּשר נישט אינטעליגענט — און די אַקטיאָרען קענען נאָך חלילה האָבען אַ שלעכטע מיינונג, איז בעסער זיצען און קוקען — אַזאַ שטאָט דאַרף מען פערשרייבען אַ רעצעפּט.

האָט נישט קיין מורא, זייט פריי אין טעאַטער, לאַכט, ווען איהר פילט צו לאַכען — און ווען די טרעהרען בעווייזען זיך — שעמט אייך נישט, נעמט אַרויס אַ טיכעל און ווישט זיי אָפּ, אַז נישט, וועלען זיי פערפלעקען אייער מלבוש — און אַפּ־לאָדירט, ווען איהר זענט בעגייסטערט, שעהמט אייך נישט. אַפּלאָדז איז דער אויסברוך פון אינער־ליכע געפילען אַמאָל האָבען מענשען געשריגען געוואָרפען היטלען, די רעקלעך אויף דער ביהנע. היינט אין דער מאָדערנער צייט איז דער אַפּלאָז, דער געצוימטער אויסדרוק פון אינערליכע אי־בערלעבונגען, דער בלוט־דרוק פון בעגייסטערונג רופט דעם אַפּלאָז.

זעהר אָפּט טרעפט, אַז דער עולם פון גרויס דרך ארץ צום אַקטיאָר, אָדער צו דער גאַנצער פאַר־שטעלונג, דערשרעקט זיך, ווערט פערגליווערט און זיצט אין טעאַטער ווי אין מקום קדוש, סאיז זעהר פיין אַ גרויסער געזינס פאַר דער קינסט־לערישער דערגרייכונג, אָבער ווען דער אַקטיאָר הערט נישט קיין אָפּקלאַנג ווערט ער דערשראָקען און פערגליווערט און שפּילט אויטאָמאַטיש.

די פאַרשטעלונג „יאָשע קאַלב" איז דער בעס־טער טערמאָמעטער אין טעאַטער. ס׳איז אַ פאַר־שטעלונג וואָס פאַרמאָגט אַלע טעאַטראַלע עלע־מענטען ביי וועלכע דער עולם דאַרף און מוז רע־אַגירען — דראַמאַ, הומאָר, געזאַנג — טאַנץ, ליכט — פאַרב — אַלע חושים זענען פאַראינטערע־סירט אין דער פאַרשטעלונג, כאָטש דער ספּעק־טאַקל איז אַזוי גרויס אין פאָרנעם פון מאַסען־סצענעס, זענען אָבער דאָ אַ סך אינטימע אייגענ־אַרטיגע סצענעס ווי מ׳שפּילט אויף די סאַמע דינסטע סטרונעס און ביי זיי קען מען באמת אָפּשאַצען דעם עולם ווי אַזוי ער נעמט זיי אויף.

אַ חוץ מיינע אייני קאָנצערטען מיט דריי יאָהר צוריק, האָב איך נאָך אין לאָדז נישט געשפּילט.

ס׳איז מיין ערשטער אַרויסטריט אַלס אַק־טיאָר און רעזשיסער און איך מוז אונטערשטריי־כען, אַז לאָדז פערמאָגט אַנ׳אמת פיינעם קולטורע־לען טעאַטער עולם, ער פערמאָגט מאָס און ציל לאַכט פריי ווען מ׳דאַרף און שוויגט ווען ס׳איז נייטיג. דער טעאַטער־עולם פון לאָדז, פערמאָגט דעם געפיל פון זעהן און הערען. דאָס איז אַ טייערער צווילינג, וואָס איז אַ ברכה פאַרן אַקטיאָר. אין לאָדז געהט מען אין טעאַטער, מען לויפט נישט, מ׳געהט דאָ אין טעאַטער נישט לשם טעאַטער, נאָר מ׳ווייסט וואָס מ׳וועט זעהען אין טעאַטער.

און לאָדז האָט ליב טעאַטער דאָס איז שוין גאָר אַ דערגרייכונג — ווייל אויב מ׳קען גאָר ליב האָבען איז שוין דער מענש סיי ווי אַ בעסערער.

אין י. י. זינגערס „יאָשע קאַלב" שפּיל איך שוין דעם ביעשעווער צדיק אַנ׳ערך צוועלף הונדערט מאָל. דאָ אין לאָדז איז פאַר מיר די ראָלע כמעט אַ נייע איבערלעבונג — אַלע קינסטלער פילען זיך יום־טובדיג געשטימט — מיר שפּילען טעאַטער פאַר אַ טעאַטער־עולם, און ס׳פערדריסט אָפּט, ווען די פאַרשטעלונג ענדיגט זיך, ס׳וויל זיך נאָך שפּילען, ווייל ס׳איז דאָ פאַר וועמען צו שפּילען.

וואָלט נאָך דער עולם געקומען אין דער צייט, ווי כ׳פירט זיך אין דער וועלט, ביי אַנדערע פעלקער, און זיין אין טעאַטער ערב דער אוווערטורע און זיך איינאָרדענען אויף זיין פּלאַץ און קיינעם נישט שטערען — נישט די אַקטיאָרען און נישט דעם עולם אַרום זיך — וואָלט געווען אַ גאָר גרויסער נחת דאָ צו שפּילען טעאַטער. איך טראַכט זייער ערנסט פון לאָדז און מיינע איצטיגע גאַס־טראָלען מיט דעם וואונדערליכען אַנסאַמבל „פון „יאָשע קאַלב" קען מעגליך דערפיהרען צו וויכטיגע פּלענער אין דער נאָהענטער צוקונפט — דער לאָדזער טעאַטער־עולם האָט דערוועקט אין מיר דעם מוט און ענערגיע, און די טעאַטער־פרייד, וואָס איז נויטיג כדי צו קענען אָנפיהרען די אַרבייט אַלס לייטער פון יודישען קונסט־טעאַטער.

פויערים בעטען א רבין צו פיהרען זייער אויפשטאַנד

פון מנשה אונגער

אין דעם פויערים־אויפשטאַנד געגען די פּרי־ם אין גאַליציען, אין יאָהר 1846, האָבען די פּרי־ם געליטען אַ גרויסע מפּלה. די פויערים האָבען ער אין דער גאַנצער צייט פון אויפשטאַנד נישט שעפּעט קיין יודען. זיי האָבען אפילו געוואָלט מען אַ רבי׳ן פאַר אַנ׳אָנפיהרער פון אויפשטאַנד. ווי דערציילט מאַרקוס אין זיין בוך „חסידיזמוס" ווען די פויערים זענען שוין געווען פערטיג מיט שחיטה אויף די פריצים אין דעמביץ, טאַרנע ון אין די אַרומיגע דערפער, האָבען זיי זיך געלאָזט הן קיין קראָקע. אויפן וועג זענען זיי אָנגעקומען ין וויעלאָפּאָלע, וואו עס האָט געוואוינט דער רבי שלמה פרענקעל, וועלכער איז געווען אַ תלמיד ון רבי׳ן ר׳ הערש, און זעהר אָנגעזעהן ביי די פויע־ים פון דער גאַנצער סביבה. די פויערים האָבען גע־וואוסט, אַז דער רבי ר׳ שלמה פרענקעל נעמט זיך תמיד אָן די קריוודע פון דעם בע׳עולה׳טען און האָט איד געוואָלט אַמאָל מיט עפּעס בע׳עולה׳ן אַ פּויער, איז דער פּויער גלייך געלאָפען צום „היילי־גען רבי׳ן", פאַר איהם אויסגיסען זיין ביטער הארץ און דער „ראַבין" האָט גלייך געשיקט רופען דעם ודען און דער יוד האָט תמיד געפאָלגט, וואָס דער בי האָט געהייסען.

נישט איינמאָל איז אויך דעם רבי׳ן, ר׳ שלמה׳ן, אויסגעקומען צו פאָהרען אין אַ הויף אַריין צו פּריץ און מיט איהם רעדען האַרטע רייד פאַרוואָס ר פייניגט זייניע אונטערטאַנען, סיי די יודען און יי די פּוילישע פויערים. דערפאַר האָבען זיך איצט י פויערים, בעת זיי האָבען זיך געלאָזט געהן אויף ראָקאָ, זיך אָפּגעשטעלט אין וויעלאָפּאָלע און אַריינ־געגאַנגען צום „הייליגען ראַבין" און איהם געבע־טען, ער זאָל ווערען זייער פיהרער...

די פויערים האָבען נישט געוואָלט אָפּטרעטען פון זיין שטוב, ביז דער רבי האָט געגעבען זיין ברכה און אָנגעווינשען, אַז זיי זאָלען אָפּהאַלטען אַ נצחון. די פויערים האָבען געזעהן, אַז דער רבי איז אַ קראַנקער און זיי האָבען פון איהם קיין זאַך נישט געקענט פערלאַנגען.

— זאָל דער „ראַבין" אונז אַרויסבעגלייטען פון שטאָט — האָט איינער, אַנ׳אָנפיהרער פון די פויערים, זיך געבעטען ביים רבי׳ן.

— איך בין שוין שוואַך, האָב נישט קיין כוח — האָט זיך דער רבי פאַר זיי פערענטפערט.

— אָבער מיר ווילען דאָך בעפרייען אויך די יו־דען, וואָס זענען געווען קנעכט ביי די פריצים גלייך מיט אונז, — האָט אַ פויער זיך אָנגערופען.

— איך ווייס עס — האָט דער רבי געענטפערט.

— אָבער איך קאָן נישט מיטגעהן.

— טאָ זאָל דער „ראַבין" זאָגען אַ ברכה אויף אונזערע קאָסעס — האָבען די פויערים זיך צעשריי־גען, וועלכע זענען געקומען אין די טויזענדער מיט זייערע קאָסעס אויף די פּלייצעס, צו האַקען די קעפּ פון די פריצים.

די פויערים האָבען זיך אויסגעשטעלט אין מי־טען מאַרק פאַר׳ן רבי׳נס הויז, האָבען אַראָפּגעלאָזט זייערע קאָסעס צו דער ערד צו, און דער וויעלעפּאָ־לער רבי האָט זיי געבענשט.

— גאָט זאָל געבען, אַז איהר זאָלט מיט אייערע קאָסעס אַראָפּנעמען די תבואה פון אייערע פעלדער, וואָס איהר אַקערט און זייעט מיט דעם שוויים פון אייער פּנים פון זון־אויפגאַנג ביז זון־אונטערגאַנג און איהר זאָלט האָבען ברויט צו זאַט...

— מיר ווילען איצט אַ ברכה — האָבען זיך גע־הערט פּוילישע קולות — אַז מיר זאָלען שניידען וואָס מעהר פריצישע מאָרדעס.

— אויף דעם קאָן איך איך קיין ברכה נישט געבען, אַ קאָסע איז בעשאַפען געוואָרען צו שניידען תבואה אין פעלד — האָט דער רבי טרויעריג גע־ענטפערט.

און דער רבי האָט דערנאָך געמוזט בעגלייטען די פויערים אַרויס פון דער שטאָט, אָבער ווען זיי האָבען שוין אָנגעפאַנגען אַ ווייטען מהלך, האָבען זיי זיך געבעטען ביים רבי׳ן, ער זאָל זיי כאָטש מיט־געבען איין יוד, וואָס זאָל זיין זייער פיהרער, ווייל זיי ווייסען, אַז אַ יוד וועט זיין פאַר זיי מזל׳דיג.

האָט דער רבי שוין קיין אַנדער ברירה נישט גע־האַט און ער האָט געהייסען זיין גבאי, וועלכער איז געווען אַ האַרבאַטער, ער זאָל מיטפאָהרען מיט די פויערים.

האָבען די פויערים זיך זעהר געפרעהט און זיי האָבען אויסגעקליבען דאָס בעסטע פריצישע פערד, וואָס זיי האָבען פערמאָגט און האָבען דערויף אַרויפ־געזעצט דעם גבאי פון וויעלאָפּאָלער רבי׳ן. אַזוי זע־נען זיי אַוועקגעריטען מיט גרויס פרייד קיין קראָקע.

אויך דער רבי ר׳ הערש פון רומאַנאָוו, האָט מתפלל געווען, אַז די פויערים זאָלען אָפּהאַלטען אַ נצחון אינם אויפשטאַנד, און ער האָט געוואוסט, אַז די פויערים וועלען נישט טשעפּען די יודען. אַזוי ווערט דערציילט, אַז אין רומאַנאָוו איז איינגע־פיהרט אַנ׳אַלטער מנהג ביי די דאָרטיגע יודען, אַז ביי דער מנחה׳דיגער שמונה־עשרה, פרייטאָג פאַר־נאַכט, ווערט געזאָגט דאָס הונדערט פיר און פער־צ־גסטע קאַפּיטעל תהילים „לדוד, ברוך ה׳ צורי, המלמד ידי לקרב ואצבעותי למלחמה" — און אין דעם דאָזיגען פרייטאָג פאַרנאַכט, ווען עס איז אויס־געבראָכען דער פויערים־אויפשטאַנד, האָט דער רבי ר׳ הירש — ווי זיין סדר איז געווען — גע־דאַווענט מנחה פאַר׳ן עמוד, און ווען עס איז געקו־מען צום קאַפּיטעל תהילים האָט דער רבי ר׳ הערש אָנגעהויבען צו זאָגען דאָס קאַפּיטעל תהילים מיט אַזאַ ברען און התלהבות, און ער האָט אָנגעהויבען אַזוי הויך צו שרייען, אַז די ווענט פון בית המדרש האָבען אַזש געציטערט.

אין רומאַנאָוו האָט דעמאָלט געהאַט געוואוינט אַנ׳אַלטער שלאַכטשיץ, וועלכער האָט געוואוסט פון געהיימען בעפעהל פון די פריצים, אַז אין דעם טאָג וועלען די פריצים אָנהויבען דעם אויפשטאַנד געגען דער עסטרייכישער רעגירונג, און ווען דער פּריץ האָט פון זיין ווייטען פּאַלאַץ דערהערט די שרעקליכע קו־לות, וואָס האָבען זיך אַרויסגעטראָגען פון שטעטעל האָט ער געמיינט, אַז דאָס זענען שוין אָנגעקומען די פריצים פון דעמביץ און מען האָט זיך שוין גע־נומען צו די יודען... אָבער ווען ער איז געוואויר געוואָרען, אַז די קולות קומען פון די יודען, וואָס דאַווענען איצט אין בית־המדרש, און דאָס שרייט איצט אַזוי דער רבי ר׳ הערש פון וועמען דער פּריץ האָט געהאַלטען, האָט ער אַ פערצווייפעלטער אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט און געזאָגט:

— אויב דער אַלטער „ראַבין" שרייט אַזוי הויך וועט שוין פון גאַנצען עסק גאָר נישט אַרויס־קומען...

און אין רומאַנאָוו, וואָס איז פּונקטען מייל פון דעמביץ, האָט מען טאַקע ביז שבת אין דער פריה גאָרנישט געוואוסט פון דעם פויערים אויפשטאַנד און וואָס פאַר אַ מפּלה די פריצים האָבען געליטען ערשט אין דער פריה, ביים דאַווענען, ווען דער עולם האָט געהאַלטען אין זאָגען דעם יוצר פון פּרשת שקלים, איז אין שטעטעל אַריינגעקומען צו רייטען אויף אַ פערד אין איין שרעק אַ יוד, דער אַרענדאַר פון דאָרף מיעסציע, און ער האָט אַ האַלב־טויטער דערציילט, אַז נעכטען אָוונד זענען די פויערים בע־פאַלען דעם הויף פון פּריץ און זיי גרייטען זיך היינט צו קומען אין שטאָט אַריין. דערפאַר איז ער גאַנץ פריה אַרויסגעריטען פון דאָרף, מודיע צו זיין

(ווייטער זעה זייט 20).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט.

פרייטאג, 13 מערץ, י"ט אדר תרצו

וון-אויפגאנג 5.49
זון-אונטערגאנג 5.36
ליכט-צינדען: 5.27

די שטייער-אמטען אנולירן די קליינע פארלעגענע שטייערן

פון אדוו. ע. שעסקין

די טעג איז ערשינען א צירקולאר פון פינאנץ-מיניסטעריום וועגן אנולירן די קליינע פארלעגענע שטייער-חובות ביז 400 זלאטעס. דער צירקולאר איז נוגע די שטייערן: פון אומבעוועגליכע גיטער, אומזאץ, הכנסה, פארמעגענס לאקאל און בוי-פלע-צער. אלע פארלעגענע חובות און די דערמאהנטע שטייערן וועלכע שטאמען פון דער אויסמעסטונג פארן שטייער-יאהר 1932 און פריהערדיגע יאה-רען, וועלכע האבען געהאט א צאהלונגס-טערמין נישט שפעטער ווי דעם 31. דעצעמבער 1933 און פיגורירען אין די ביכער דעם 31. מערץ 1936, אויב די אלגעמיינע סומע פון דעם חוב אין יעדען בעזונדערער שטייער איז נישט העכער פון 400 זלאטעס — ווערען אנולירט.

אויב ס'האנדעלט זיך וועגן שטייער אויף אומ-בעוועגליכע גיטער און פון הכנסה טארען 400 זלאטעס נישט איבערשטייגען די סומע פון שטייער צוזאמען מיט דעם קריזיס-צושלאג, לויט'ן אנולירען די מלוכה-שטייערן ווערען אויך אנולירט די מליכה-ס'ן און קאמונאלע צושלאגען, דער פאקט, אז די שטייערן זענען פונאנדערגעלעגט געווארען אויף ראטעס, אפילו ווען דער שטייער איז פארזיכערט געווארען אויף א היפאטעק איז נישט קיין שטערונג צו אנולירען די פארלעגענע חובות. אויב דער שטייער-צאהלער איז שולדיג למשל אומזאץ-שטייער פארן יאהר 1930 — 150 זל. פאר'ן יאהר 1931 — 90 זל. און פאר'ן יאהר 1932 — 150 זל. [illegible] ווערן אנולירט אלע סומען צוזאמען ווייל צוזאמען [illegible] בעטרעפען זיי 390 זל. ד. ה. אז זיי איבערשטייגען [illegible] נישט די סומע פון 400 זל. צו דעם געהט צו [illegible] שטרייכען פון ענטשפרעכענדען צושלאג-קאמונאלע שטייער און 15 פראצענט צושלאג, פראצענטער [illegible] עקזעקוציע-קאסטען.

אויב די סומע פון 400 זל. איז ענטשטאנען [illegible] נאכ'ן אנווענדען די הנחות פון 15. אפריל 1935, [illegible] פאר'ן אנווענדען אבער פון די הנחות האט די סומע [illegible] איבערגעשטיגען 400 זל. ווערט דער דאזיגער חוב [illegible] נישט אנולירט.

דער צירקולאר גיט די מעגליכקייט די [illegible] וועלכע האבען פארלעגענע חובות וואס שטייער [illegible] איבער 400 זל. צו געניסען פון דער אנולירונג, אויב ביז'ן 31 מערץ ה. י. וועלען זיי דעקען דעם עודף איבער 400 זל. — דעמאלס וועט די רעשט 400 זל. אנולירט ווערען. אויף דעם אופן שטרעבט דאס פינאנץ-מיניסטעריום איינצוקאסירען געוויסע סומען פון פארלעגענע שטייערן, ווייל יעדען זיך קאלקולירען איינצוצאהלען א קליינעם עודף, כדי צו געניסען פון דער אנולירונג פון די 400 זל. בעזונדערס דערפאר ווען מען נעהמט אין בעטראכט אז דאס בעצאהלען דעם עודף קען אדורכגעפירט ווערען מיט פאפירען, וועלכע האבען א נידריגען קורס און בעטרעפען פאר אפשניטען פון 1000 זל. נאר אנ'ערך 600 זל.

מ'דארף געדענקען וועגן טערמין ביזן 31 מערץ און זיך צואיילען צו ערלעדיגען די אנולירונגס פראצעדור, ווייל דער צירקולאר זעהט נישט פאר קיין שום מעגליכקייט שפעטער צוריקצוקערן דעם טערמין.

די דערמאהנטע שטייערן ווערען אנולירט אן אונטערשיד דערויף צי די אויסמעסטונג איז [illegible] רעכטקרעפטיג אדער נישט, דאס הייסט אויב אויף [illegible] איז אפגעגעבען געווארען א רעקורס, וועלכער איז נאך נישט ערלעדיגט.

דער צירקולאר האט אויסגענומען ווען דער חוב יוערט נישט אנולירט און נעהמליך: די חובות וואס זענען אנגעמאלדעט אין א קאנקורס-מאסע [illegible] ליב א אופאדלאשטש, אויב די באנקרוט-פראצעדור איז נאך נישט פארענדיגט געווארען, חובות, [illegible] כע האבען דעקונג אין די סומען וואס זענען איבער געצאהלט געווארען ביי אנדערע שטייערן און [illegible] חובות — ווי מיר האבען שוין דערמאנט — [illegible] וועלכע ס'זענען אנגעווענדעט געווארען די הנחות פון 15. אפריל 1935.

דער דערמאהנטער צירקולאר האט א געוואל[illegible] גע בעדייטונג פאר די ברייטע מאסען פון קליין שטייער-צאהלער, אמייסטען וועט ער האבען א[illegible] אנווענדונג צו די חובות פון לאקאל-שטייער, די [illegible] זיגע אמייסטען קליינע חובות האבען צום [illegible] סטען בעלאסטעט דעם דראבנע שטייער-צאהלער. פון דער אנדער זייט וועט דער פינאנציעל-שטארקער צאהלער קענען געניסען פון צירקולאר, צוצאהלענדיג א געוויסע סומע, אז די רעשט זאל נישט איבערשטייגען קיין 400 זל. מ'דארף געדענקען, אז די יאהרען ווערען בעטראכט צוזאמען, דער געגעבענער שטייער ווערט גענומען אלס איין אביעקט בנוגע דעם צאהלער. מ'דארף נאר נישט אדורכלאזען די מעגליכקייט, וועלכע יוערט פארגעזעהען דורך דעם צירקולאר און נישט פארנאכלעסיגען דעם ענין, וואס איז ליידער א זעהר אפטע ערשיינונג צווישען די צאהלער.

מאריס שווארץ
שפילט נאך 6 פארשטעלונגען
ביז זונטאג, דעם 15-טען ד.ח

מאריס שווארץ'ס קינסטלער-אנסאמבל:
ד. בלומענפעלד, ה. גאטליב, א. גאלדענ-בערג, וו. גאדיק, ה. הערס, י. טורקאוו, י. אינווענטאזש, נ. ליפמאן, מ. ליפמאן, א. מארעווסקי, ק. סעגאלאוויטש, א. סאט-בערג, הערמאן פישער, א. קורץ, ר. קליינ-לערער, ש. ראזען, ד. שאיעוויטש, ד. שאפירא, א. שטיין א. אנד.
אריגינעלע דעקאראציעס, קאסטיומען און ספעציעלע ליכט-אפאראטען פון אמעריקע.

80 פערזאן אויף דער ביהנע!

טעאטער
„ראזמאיטאשטשי"
ציגעל-גאס 27 — טעל. 112-25
דיר. ד. צעלמייסטער

היינט פרייטאג 9 אוו. מארגן שבת 4 נ"מ (צו בילינע פרייזען) און 9 אווענט

מאריס שווארץ
אלס ניעשעווער רבי
אין זיין וועלט-אויפפירונג

יאשע האלב

דראמע אין 2 טיילען, 26 בילדער
פון י. י. זינגער.
דראמאטיזירונג און רעזשי:
מאריס שווארץ
מוזיק: לעאן קוצין. טענץ: ליליאן שאפירא.
דעקאראציעס: אלעק טשערטאוו.
בינע-פערוואלטער: בן ציון קאץ.

בילעטען פון 11 ביז 4 פ"מ. און פון 5 נ"מ ביז אנהייב פארשטעלונג צו בעקומען אין טעאטער-קאסע.

צוגאב פאבאר-קאמיסיע ווער דארף זיך צו שטעלען

ר. 16 ד. ח. 8 פריה וועט אין לאקאל פעטריקאוער 165 אנהייבען אמטירען די צוגאב-פאבאר-קאמיסיע.

צושטעלען זיך דארפען די פאבאראוצעס פון יאהרגאנג 1914 און עלטערע, וועלכע האבען זיך נאך ביז איצט נישט געשטעלט צו די פאבאר-קאמיסיע. צושטעלען דארפען זיך די פאבאראוצעס, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון די 2, 3, 5, 8, 9 און 11-טע פאליציי - קאמיסאריאטען און האבען דערהאלטען נאמענטליכע אויפפאדערונגען פון דער שטאטישער סטאראסטווע.

אופסניי ארעסטירט דעם געוו. דירעקטאר פון דער האנדעלס-ווערקער-קאמער

(א) בשעתו האט זיך נעטומעלט אין לאדז מיט דער סענסאציע אז עס איז ארעסטירט געווארען דער געוו. דיר. פון דער לאדזער האנדוועקער קאמער און דער דירעקטאר פון דער באנק פאר פליישאיינדוסטריע, אנדזשעי לוטראשינסקי, מען האט איהם בע-שולדיגט אין פערזין מיספרויכען. נאך עטליכע טעג ארעסט איז ער בעפרייט געווארען אויף קויציע..

איצט אבער איז ער, נאך דער פערענדיגטער אויספארשונג ווידער ארעסטירט געווארען און ער וועט שוין אוודאי זיצען ביז'ן פראצעס.

קאנטראל פון הויזוועכטער-דירות

(א) אין שייכות דערמיט, וואס סטרוזשעס וואוינען אפט אין ענגע פינסטערע קעמערליך, נאסע קעלערען א.א.וו. וועט זיך היינט אנהייבען א קאנטראלע פון סטרוזשעס וואוינונגען.

די דאזיגע קאנטראלע וועט אדורכפיהרען א ספעציעלע קאמיסיע בעשטימט דורך די פראפעסיאנעלע סעראיטעטען און ארבייטס אינספעקטאראט.

קאנפערענץ וועגן אויסער-שולבילדונג אין לאדז

(אין שייכות מיט דער ארגאניזירונג פון דער אויסערשול-בילדונג מיט וועלכער עס פיהרט אן די לאדזשער זעלבסטפערוואלטונג — זענען נעכטען נעקו-מען קיין לאדז פארשטעהער פון דער צענטראלער מאכט בראש מיט א פארשטעהער פון בילדונגס-מיניסטעריום ה' יאגישעק.

עס זענען אפגעהאלטען געווארען עטליכע קאנ-פערענצען.

ד"ר
Wołkowyski
ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02
ספעצ. פאר טריפער, סיפילים און הויט-קראנקה בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
נעמט אן פון 8—11 בייטאג און 4—9 אוונט.

KINO-TEATR
MIRAŻ
היינט פרעמיערע!
די פרעהליכסטע קאמעדיע פון דער פויי-לישער פראדוקציע א. ג.
ס'האט אונז אויס-געפעהלט צרות
(„Nie miała baba kłopotu")
אין די הויפט-ראלען:
Gielański, Walter, Znicz, Zacharewicz.

די נאכט-פאגאטאוויע פון „לינת-הצדק" איז אנ'אונבעדינגטע נויטווענדיגקייט

נאכט ביי נאכט זעהען מיר איבער די לאדזער גאסען לויפען דעם אויטא פון דער נאכט-פאגאטאוויע ביי „לינת הצדק". דאס אילט זי צו ער-טיילען מעדיצינישע הילף צו די, וואס נויטיגען זיך אין איהר.

ווי נויטיג ס'איז אין אונזער שטאט דער „לינת הצדק" איז דאכט זיך, איבעריג איבער דעם צו שרייבען. ס'האט זיך שוין יעדער געהאט די מעג-ליכקייט דערין איבערצוציגען.

אבער דאס איז נאך נישט קיין שמיני שבשמינית פון דעם, וואס מ'זעהט אליין צו, פאהרענדיג א נאכט מיט דער פאגאטאוויע. פון די פארווארפענסטע גע-גענדען אין אונזער שטאט, פון די קווארטאלען און גאסען, וואו די נויט און קראנקהייטען זענען אפטע געסט — אט דארט אהין טראגט דער „לינת הצדק" גיכע מעדיצינישע הילף, און נישט איין מענשליך לעבען האט שוין די נאכט-פאגאטאוויע פון „לינת הצדק" אפגעראטעוועט פון א זיכערען טויט.

ליידער וויסען אבער נישט קיין סך פון די לאדזער יודען און וואס פארא מאטעריעלע שוועריגקייטען עס דריקט זיך דער „לינת הצדק", און מיט וואס פארא געלד - דוחק עס קומט אויס דער ליי-טונג צו ארבייטען ממש מיט מסירות הנפש, כדי צו קענען דערהאלטען די אזוי נוצליכע אינסטיטו-ציע אין אונזער שטאט.

ס'איז אונמעגליך אין קורצע שורות ארויסצו-ברענגען דאס אלעס, וואס מיר האבען געהערט אויף דער קאנסטיטואירונגס - זיצונג און נאכן ארומרע-דען דעם איצטיגען מצב פון דער אינסטיטוציע, איז אויסגעארבייט געווארען א נייער ארבייטס - פלאן, און לאמיר האפען, אז די איצטיגע נייע פערוואל-טונג אין וועלכער ס'געפינען זיך די אנגעזעהענסטע געזעלשאפטליכע טוער פון לאדז, וועט געלונגען אוועקצושטעלען די אינסטיטוציע אויף דער געהע-ריגער הויך.

* * *

אויף דער ערשטער זיצונג, האט זיך די נייע פערוואלטונג קאנסטיטואירט אויף פאלגענדען אופן:

פרעזעס — יעקב שטערן, וויצע-פרעזעס [illegible] ה. פראפעסארסקי, י. נאדעל און חיים [illegible] סיר — יעקב נייהאוז. סעקרעטארען: [illegible] ראזענבערג און ח. ווינער. עקאנאמען: [illegible] פער און פרוי אסתר בענדער. אלס פרעזעס [illegible] פרויען - קאמיטעט און פון דער פיאנדשאפט [illegible] איז געוועהלט געווארען פרוי בענדער. אין דער [illegible] וואלטונג: א. גראסלייט, פרוי גלאזער, [illegible] בערג. ר. ליבערמאן, י. פאגעל און ה. גליקסמאן. קאנדידאטען: ה. פריטשקאווסקי, א. [illegible] גאלדמאן, קאהאן און ה. וואלפאוויטש.

רעוו. - קאמיסיע: מאנטינבאנד, ב. [illegible] און ראבינאוו. קאנדידאטען: ליכטענשטיין און מאטא.

אין דער פאגאטאוויע - קאמיסיע זענען פון [illegible] פערוואלטונג אריין די ה"ה: יעקב נייהאוז, קופפער, א. ברעסלער און ראבינאוו.

* * *

לאמיר האפען, אז די לאדזער יודישע [illegible] שאפט וועט ארויסווייזען א ווארימע בעציהונג [illegible] מיטהעלפען דער ניי - געוועהלטער פערוואלטונג [illegible] איהר ארבייט לטובת דער ארימער, ליידענדער [illegible] שער בעפעלקערונג אין אונזער שטאט.

Radjoodbiorniki
ELEKTRIT Co
zawsze przodują!
Pokazy i sprzedaż: ALFA-RADJO NAWROT 1. Tel. 183-60.

Dr. med
Sadokierski
כירורג פון ציינער און יאסלעס
Piotrkowska 164 tel. 114-20

IZA KREMER

פֿילהאַרמאַניע טעל. 213-84

היינט מאָרגן, שבת, דעם 14־טען ד. ח. און זונטאָג, דעם 15־טען, 8.30 אָוועגד

די לעצטע 2 גאַסט־אויפֿטריטע!

פֿון דער אומפֿאַרגלייכליכער וועלט־בעריהמטער זינגעריז

איז אינטערנאַציאָנאַלען שלאַגער־רעפּערטואַר

לידלעך און לידער אין איבער 8 צעהנדליג שפּראַכען.

דאָס איז די אַטראַקציע פֿון קאָנצערט־סעזאָן.

בילעטען פֿערקויפֿט די קאַסע פֿון פֿילהאַרמאָניע.

דער פֿאַרשלאַג וועגען פֿערווערען די יודישע שחיטה

איז נישט געקומען אויף דער טאָג־אָרדנונג פֿון דער נעכטיגער זיצונג אין בייראַט

גרויסע טרויער־מאַניפֿעסטאַציע לכבוד מאַרשאַל פּילסודסקי

די נעכטיגע זיצונג פֿון שטאָטישען בייראַט [...] געשטאַנען אונטער'ן צייכען פֿון פֿאַרשלאַג [...]לכער האָט געזאָלט אַריינגעטראָגען ווערען וועגען [...] פֿערווערען די יודישע שחיטה.

[...]ער פֿאַרשלאַג איז געהאַלטען געוואָרען [...] געהיים

[...] אַ טייל פֿון די ראַטמענער האָבען בכלל וועגען [...]הם נישט געוואוסט ביז דער לעצטער מינוט [...] טאַקע צוליב דעם זענען צו דער זיצונג נישט [...]קומען עטליכע ראַטמענער, וועלכע האָבען זיך [...]הרשיינליך נישט געוואָלט אַנגאַזשירען אין דער [...]זיגער פֿראַגע. צו דער זיצונג זענען נישט גע־[...]מען די ראַטמענער: סענ. אַלגייער, אַדוו. פֿאַיור־[...]וויסקי, אַדוו. ביליק און ריביצקאַ.

פֿאַר'ן אָנהויב פֿון דער זיצונג האָט ראַטמ. [...]ערמאַן פֿערטיילט צווישען די ראַטמענער און [...]שען די פּרעסע־פֿאַרשטעהער

[...] בראַשור פֿון הרב אַליעזר איטשע [...]יזעל

[...]ער אמת וועגען דער יודישער ריטועלער שחיטה", [...]לכע איז זעהר אויפֿמערקזאַם געלייענט געוואָרען.

ס'איז אָבער געשעהן, אַזוי ווי מיר האָבען פֿאָר־[...]סגעזעהן. דער פֿאַרשלאַג איז אינגאַנצען נישט [...]קומען אויף דער טאָג־אָרדנונג. דאָס הייסט נישט, [...] ער האָט אינגאַנצען נישט עקזיסטירט. ער איז [...]וועזען צוגעגרייט און אונטערגעשריבען דורך אַ [...]יה ראַטמענער.

[...]ער איניציאַטאָר פֿון דעם פֿאַרשלאַג [...]יז געוועזען ראַטמ. דאַבראַנץ, דער פֿאָרזי־[...]ער פֿון דער „צער בעל חיים" געזעל־[...]אַפֿט אין לאָדז.

[...] דער זיצונג זענען אפֿילו געקומען אַלע פֿער־[...]אַלטונגס־מיטגלידער און סתם־מיטגלידער פֿון דער [...]ער־בעלי־החיים"־געזעלשאַפֿט אין לאָדז.

לכתחילה האָט דער ענין געזאָלט בעריהרט [...]רען ביים בעטראַכטען דעם אָרדנונגס־רעגולאַמין [...] שטאָטישען שעכט־הויז. ביי דער דאָזיגער פֿראַ־[...] האָט ראַטמאַן דאַבראַנץ געזאָלט נעמען אַ וואָרט [...] זאָגען פֿאָלגענדעס: „אַלס פֿאָרזיצער פֿון דער [...]זעלשאַפֿט פֿון „צער־בעלי־החיים" האָט ער זיך [...]יין לאַנג אינטערעסירט מיט דעם אופֿן פֿון שעכטן [...]המות און האָט די פֿראַגע גענוי שטודירט. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף דער ריטועלער שחיטה און איז געקומען צו דער „איבערצייגונג", אַז אין דער היינטיגער דאַרף אַריינגעפֿיהרט ווערען „אַ ענ־דערונג". ער געהט נישט דאָ פֿערשוועכען אימי־צענס רעליגיעזע געפֿיהלען, איהם געהט אויך נישט אַבסאָלוט אָן די עקאָנאָמישע פֿראַגע, דאָס איינ־ציגע, וואָס ער האָט אין זין איז דאָס רחמנות איבער דער בהמה און די הומאַניטאַרע זייט פֿון דעם ענין".

דעריבער האָט ראַטמאַן דאַבראַנץ געוואָלט פֿאָרלעגען אַ צוגאָב־רעגולאַמין, אַז די שחיטה זאָל פֿאָרקומען אויף אַ הומאַניטאַרען אופֿן.

פּרעזידענט אינזש. גלאַזעק האָט אָבער צו־נישט געמאַכט דעם דאָזיגען פּלאַן דורך דעם, וואָס ער האָט באַלד ביים אָנהויב פֿון דער זיצונג

אַראָפּגענומען פֿון דער טאָג־אָרדנונג דעם רעגולאַמין פֿון שעכט־הויז.

דער פּרעזידענט האָט לויט'ן געזעץ דאָס רעכט דערצו.

דאַן איז ביי די איניציאַטאָרען פֿון דעם פֿאָר־שלאַג ענטשטאַנען די פֿראַגע, אַז ער זאָל אַריינ־געטראָגען ווערען צום סוף פֿון דער זיצונג אַלס פֿרייער פֿאָרשלאַג. אָבער נאָך אַ קאָנפֿערענץ, וועל־כע איז פֿאָרגעקומען צווישען פּרעזידענט גלאַזעק און דעם ראַטמאַן דאַבראַנץ, האָבען די איניציאַטאָ־רען זיך אָפּגעזאָגט צו שטעלען די פֿראַגע אויף דער טאָג־אָרדנונג.

ביי דער דאָזיגער שטימונג און בעוואוסטזיין, אַז די פֿראַגע וועט נישט בעטראַכט ווערען, האָט זיך אָנגעהויבען אַ נאָרמאַלע און רוהיגע זיצונג פֿון בייראַט.

פּרעזידענט גלאַזעק ערקלעהרט, אַז היות ווי אויף דער טאָג־אָרדנונג געפֿינט זיך די פֿראַגע פֿון

אָנרופֿען דעם גרויסען פֿאָלקס־פּאַרק, וועלכער ווערט געעפֿענט אין פּאָלעשע אויפֿן נאָמען פֿון מאַרשאַל פּילסודסקי,

זאָל דער ענין בעטראַכט ווערען אויסער דער טאָג־אָרדנונג. די פֿראַגע ווערט רעפֿעריט דורך ראַטמ. זאַיאָנטשקאָווסקי. ער זאָגט צווישען אַנדערען: אין דער צייט, ווען דער צאַרישער ראַזראַפּ האָט פֿער־פֿאָלגט און אונטערדריקט דאָס פּוילישע פֿאָלק, נישט געלאָזט איהם רעדען אויף זיין שפּראַך, נישט ערלויבט איהם צו זאָגען זיינע תּפֿילות אויף פּויליש, אַרויסגענומען זיין זעלבסטשטענדיגקייט, איז קיין לאָדז געקומען אַ קעמפֿער, וועלכער האָט געגרינדעט אַ געהיימע דרוקעריי, געדרוקט אַ צייטונג, דורך וועלכער ער האָט פֿערשפּרייט דעם לאָזונג פֿון אומאָפּהענגיגקייט. דאָס איז געווען יוזעף פּיל־סודסקי. דאָ איז ער אַרעסטירט געוואָרען און אַריינגעזעצט געוואָרען אין 10־טען פּאַוויליאָן. ער האָט זיך אַרויסבעקומען פֿון די צאַרישע זשאַנדאַר־מען און זיין גאַנץ לעבען געווידמעט דעם קאַמף פֿאַר דער אומאָפּהענגיגקייט. געוואָרען דער העכ־סטער בירגער פֿון לאַנד.

קראָקאָ האָט ביי זיך די טרומנע פֿון העכסטען פֿיהרער, וואַרשאָ בויט אַ מעכטיגען דענקמאָל פֿאַר'ן מאַרשאַל און לאָדז דאַרף מיט'ן אָנרופֿען דעם פּאַרק אויפֿ'ן נאָמען פֿון יוזעף פּילסודסקי דאָקומענטי־רען די צוגעבונדענקייט צו איהם, וועלכער האָט דאָ געאַרבייט.

דער רעפֿערענט לעגט פֿאָר אָנצונעהמען דעם פֿאָרשלאַג אָהן דיסקוסיעס דורך אויפֿשטעהן פֿון די ערטער. אַלע שטעהען־אויף פֿון די ערטער. דאַן האַלט

פּרעזידענט גלאַזעק

פֿאָלגענדע פּאַטעטישע רעדע: „דאָס בעווייזען זיך פֿון קאָמענדאַנט האָט געבראַכט דערצו, אַז מיר זענען אין רגע פֿון קנעכט געוואָרען אַ פֿריי פֿאָלק. דער קאָמענדאַנט האָט דערהויבען אונזער נשמה, צוריקגעקעהרט אונזער שטאָלץ און עהרע פֿאַר אונזער פֿאָלק, מיט וועלכען עס מוזען זיך רעכענען די פֿעלקער פֿון דער גאַנצער וועלט. דעריבער איז דער קולט און עהרע פֿאַר'ן מאַרשאַל „דעם גרעסטען מענש אין אונזער געשיכטע", דעריבער איז ער נישט געשטאָרבען, נאָר ער לעבט נישט. זאָל־זשע זיין אונזער אַמביציע און די אַמביציע פֿון די קו־מענדיגע שטאָט־ראַטן, אַז אַלץ וואָס איז אָנגערופֿן געוואָרען מיט זיין נאָמען — זאָל זיין שעהן און גוט. דער פֿאָלקס־פּאַרק א.נ. פֿון מאַרשאַל יוזעף פּילסודסקי מוז זיין באמת אַ פֿאָלקס־פּאַרק און די שעהנסטע אָאַזע פֿון לופֿט און גרינס פֿאַר לאָדז. זאָלען מיר דעם דאָזיגען מאָמענט פֿערעהרען מיט אויפֿשטעהן און מיט אַ מינוט עהרפֿורכטיגען שטילשווייגען".

אַלע ראַטמענער שטעלען זיך אויף פֿון די ערטער און בלייבען שטיל אַ מינוט צייט.

דאַן זענען אָהן דיסקוסיעס אָנגענומען געוואָ־רען דער בעריכט פֿון דער רעוויזאָנס־קאָמיסיע, ענדערונגען אין בודזשעט פֿאַר'ן יאָהר 1935־36, ענדערונגען אין סטאַטוט פֿון דער לאָדזער ליטעראַ־רישער פּרעמיע, די נייע בוי־פֿעראָרדנונג צו פֿער־שענערן די שטאָט און דער אָרגאַניזאַציע־סטאַטוט פֿון דער שטאָטישער גאַזאָוניע.

ס'ווערט דאַן בעשלאָסען זיך צו בעמיהען, אַז די נאַכט־טראַמוואַיען „אַ" און „כּ" זאָלען צוגעהן ביז כאַיני און יודזשע.

די וואַהלען צום אויפֿזיכטס־ראַט פֿון דער גאַ־זאָוניע האָבען געגעבען פֿאָלגענדע רעזולטאַטען: וויצע־פּרעזידענט גאָדלעווסקי, ד"ר. קאַלינאָווסקי, אינזש. בושאַוזאָווסקי, ראַטמ. כאָדאַקאָווסקי, ראַטמ. טאָמטשעק, ראַטמ. ליבערמאַן, די בירגער האָלצ־גרעבער, אינזש. ביי'ער און אינזש. גראָס.

אין דעם אויפֿזיכטס־ראַט פֿון דער קאַנאַלי־זאַציע און וואַסער־לייטונג זענען געוועהלט געוואָרען: וויצע־פּרעזידענט גאָדלעווסקי, וויצע־פּרע־זידענט קאָזלאָווסקי, ראַטמ. פֿידלער, ראַטמ. קלאַצ־מאַן און די בירגער אינזש. יורעדע, אינזש. מי־כעליס און ד"ר כאָדאַטשעק.

דאַן ווערט אָנגענומען דער פֿאַרשלאַג וועגען לייטיש אויסברוקירען און בעלויכטען די פּ לסודס־קי'עגאָ גאַס, צוליב דעם נאָמען וואָס זי טראָגט.

די פֿאַרשלאַגען וועגען אויסבויען אַ נייע טאָ־וואַרנעיץ און וועגען אָפּשאַפֿען די אָפּצאָהלונגען פֿאַר די עלעקטרישע ליטשניקעס, זענען אָפּגעשיקט געוואָרען אין דער קאָמיסיע.

דערמיט איז די נעכטיגע זיצונג געשלאָסען געוואָרען.

Dr. med.

AL. FORSZANSKI

כירורג

נעמט איצט אָן: אין דער לעטשניצע „POMOC", ליטאַנאָווסקי 1 (רוג באַלוטער פּלאַץ) פֿון 11—1 טעל. 101-29.

פּריוואַט־וואוינונג פּעטריקאַווער 101: פֿון 5—7 אָוועגד. טעל. 210-76. סטר אַרבּעטסלאָוו — הנחה.

Dr. REICHER

אַלודביאַווא 28, טעל. 120-93

ספּעציאַליסט

פֿאַר מענער - שוועכע - בעהאַנדלונג

עפֿעקטיווע בעראַטונגען פֿון פּסיכאָ־אַנאַליזען

נעמט אָן פֿון 8—11 פֿון 5—8 אָוועגד.

זונטאָג און חגאות פֿון 9—1

אויספֿלוג קיין וויען

דעם 17־טען מערץ אויף 4 און 28 טעג. 95 זל.

לאָנדאָן, פּאַריז, בריסעל

דעם 24/III ביז'ן 7. אַפּריל. 370 זל.

פּסח אין יוגאָסלאַוויען. וויען, זאַגרעב, סוסאַק, אויפֿענטהאַלט דורך צוויי וואָכען אין פּענסיאָנאַט אין דובראָווניק. 670 זל. פֿון 6. ביז'ן 30. אַפּריל

אויף פּסח קיין פּאַלעסטינע

הנחות פֿאַר די ה"ה כּוחרים און דאָקטוירים.

הנחה־פּעסער קיין עסטרייך און טשעכאָסלאָוואַקיי

„ORBIS" פּיעטריק. 18 און 65. טעל. 249-40 און 101-01.

אָפּאַטיקעז.

היינטיגע נאַכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאַכט דיזשורירען: קאַהאַנע (לי־מאַנאָווסקיעגאָ 80), טראַווקאָווסקי (בזשעזשינער 56), קאָפּראָווסקי (נאַוואָמיעסקאַ 15), ראָזענבלום (שראָדמיעסקאַ 21), באַרטאַשעוויסקי (פּעטריקאָווער 95), טשינסקי (ראָקיטשינער 53), סקוואַרטשינסקי (קאָנטנע 54), שינעצקאַ (זשגאָווער 59).

פֿערבאָטען אַ מיטינג

(א) נעכטען האָט אין שייכות מיטן טעקסטיל־שטרייק געזאָלט פֿאָרקומען אַ מיטינג אויף סענאַ־טאָרסקאַ גאַס, אויף וועלכען עס האָט געזאָלט געהאַל־טען ווערען אַ רעפֿעראַט א.ה.ט. „ווען וועט בעסער ווערען דער שטייגער לעבען פֿון פּוילישען אַרביי־טער". דער דאָזיגער מיטינג איז צוליבן אַפּזאָג פֿון דער סטאַראָסטווע נישט צושטאַנד געקומען.

די עפֿענטליכע סעזאָן־אַרבייטען הויבען זיך שוין אָן

(א) פֿון דער קומענדיגער וואָך הויבען זיך שוין אָן די עפֿענטליכע סעזאָן־אַרבייטען אין אונ־זער שטאָט: עס זענען אַרויסגעפֿאָדערט געוואָרען 70 אַרבייטער, וועלכע וועלען בעשעפֿטיגט ווערען ביי די שטאָטישע פּלאַנטאַציעס.

רעליגיעזער קאָנצערט מיט'ן אבֿרהם־משה בערנאַרדאָוויטש

מיטוואָך דעם 18טען ד.ח. וועט אין פֿילהאַרמאָ־ניע פֿאָרקומען אַ רעליגיעזער קאָנצערט מיטן אָנטייל פֿון אָבער־קאַנטאָר בערנאַרדאָוויטש אויף דעם קאָנ־צערט וועלען אויסגעפֿיהרט ווערען סינאַגאָגאַלע ני־גונים. פֿאָלקס־לידער און אַריעס פֿון אָפּערעס.

Dr. med.

HALTRECHT

ספּעציעל־אַרצט פֿאַר הויט־, געשלעכטס־קראַנקהייטען און מענער־שוועכע

נעמט אָן פֿון 8.90 ביז 9.30 אָוועגד.

פּיעטריקאָווער 10. טעל. 245-21

פֿאַר אומבעמיטעלטע לעטשניצע־פּרייזן

נעמט אָן אויך אין דער וועגעראַלאָגישער לעטשניצע פּעטריקאָווער 161 פֿון 9 פֿריה ביז 2 מיטאָג

BAL

Purymowy Stow. Komiwojażerów

Sienkiewicza 3/5.

14 marca 1936 r.

איפּען דערנער־וועג

שפּאַנענדער סענסאַציאָנעל־עראָטישער ראָמאַן

(54

ווען רעדל האָט זיך דערוואוסט וועגען איטאַ־ליענערס כּוונה, האָט ער זיך אַזש געוואָלט פֿו־נאַנדערשרייען פֿאַר פֿרייד. די אונרוהיגקייט, וואָס האָט איהם צוריגעכאַפּט אין די לעצטע וואָכען פֿאַר'ן פּראָצעס, איז איצט פֿערשוואונדען געוואָרען. [illegible]

— [illegible] טויטע רעדען נישט...

די געריכטס־פֿערהאַנדלונג איז געווען אַ קור־צע. [illegible]

פֿאַר'ן געריכט איז געלעגען דער פּראָטאָקאָל, אונטער וועלכען עס האָט בולט פֿיגורירט (די שריפֿט איז אפֿילו געווען אַ נישט דייטליכע...) דעם איטאַ־ליענער'ס אונטערשריפֿט. חוץ דעם האָט דער סעקרע־טאַר [illegible]

[illegible]

— [illegible] — האָט שטייגלער דערקלערט בעמערקט.

אָבער עס האָט גאָרנישט געהאָלפֿען. דאָס גע־ריכט האָט אָנערקענט שטייגלער'ן פֿאַר שולדיג אין אַרויסגעגעבען די פּלענער פֿון קריגס־מיניסטעריום און איהם פֿערמשפּט אויף צוואַנציג יאָהר תּפֿיסה.

ווען שטייגלער האָט דערהערט דעם אורטייל, איז ער אַנידערגעפֿאַלען אויף דער בעשולדיגונגס־באַנק און געחלש'ט.

אין דערזעלבער צייט איז רעדל אַרויס פֿון געריכטס־זאַל אַ שיינענדיגער און אַ טריאומפֿירענ־דער... אויף זיין ברוסט האָבען געגלאַנצט די מע־דאַלען און אויסצייכנונגען, וואָס ער האָט בעקומען פֿאַר זיין אָפּגעוויליגען דינסט פֿאַר דעם פֿאַטער־לאַנד"...

[illegible]

— וואָס איז געשעהען? [illegible]

— שטעלט איהר אייך פֿאָר, [illegible] וואַרשעווער אַגענט האַ־33, [illegible] געפֿינט זיך גאָר אין וואַרשעווער גענעראַל־שטאַב!

ר — 51. —

רעדל האָט דערפֿילט ווי דאָס בלוט גיט איהם אַ זעץ אין מוח אַריין. אָבער ער האָט זיך שוין פֿאַר דער צייט אויסגעלערנט שנעל זיך צו בעהערשען... ער האָט זיך הילכיג צולאַכט און אַ זאָג געטון:

— דאָס הייסט פֿאַנטאַזיע! אדרבא, ווייזט נאָר אהער דעם בריף.

לויטענאַנט ראַנגע האָט רעדל'ן דערלאַנגט דעם בריף. אינ'ם בריף איז געשטאַנען געשריבען דאָס פֿאָלגענדע:

„אַ מאַיאָר פֿון גענעראַל־שטאַב, וואָס האָט ליב אַ סך צו טרינקען און בעקומט פֿון מיר היבשע סומעס, האָט זיך פֿאַר מיר פֿערטרויט, [illegible]

[illegible]

[illegible] פֿאָרטזעצונג קומט.

זאַל פילהאַרמאָניע טעל. 213-84
פון אבערקאנטאר פון דער וואַרשאווער סינאַגאָגע
א. נ. נאָזשיק נאָכפאָלגער פון אָבערקאַנטאָר ג. סיראָטאַ
מיטוואָך, דעם 18 מערץ ד. י. 9 אָוונט
איינאיינציגער קאָנצערט
א. בלעכאַראָוויטש
אין פּראָגראַם: סינאַגאָגאַלע שאַפונגען, פאָלקס-לידער און אָפּערן-אַריעס.
בילעטן צום פּרייז פון 54 גר. ביז 2 זל. אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

די שטרייק-בעוועגונג אין לאָדז

ביי די קאָטאָן- און זאָקען-אַרבייטער

(א) דער שטרייק פון די זאָקען־אַרבייטער, וואָס זענען באַשעפטיגט ביי קיילעכדיגע מאַשינען, און פון די קאָטאָן־אַרבייטער האָט זיך פאַרשפּרייט אויף אַלע פאַבריקן. עס שטרייקן 8,500 אַרבייטער.

קיין אונטערהאַנדלונגען זענען דערווייל נישט אונטערגענומען געוואָרן. צוליב דער אומגעהייערער אַרבייט ביים טעקסטיל־שטרייק האָט דער אַרבייטס־אינספּעקטאָראַט די קאָנפערענץ, וואָס האָט געזאָלט פאָרקומען היינט, אָפּגעלייגט אויף מאָנטאָג.

שבת, דעם 14 ד. ח. 10 אינדערפרי קומט פאָר אַ גרויסער מיטינג אינם קינאָ „סטילאָווי" וועגן דער וויטערדיגער אַקציע.

אין דער לעדער-בראַנזשע

איז ווי באַקאַנט, איצט דער שטרייק אויסגעברייטערט אויף אַלע וואַרשטאַטן און אויך אויף די גאַרבערייען.

קיין שום ענדערונגען זענען נישט פאָרגעקומען.

עס שטרייקן אַנ׳ערך 12,600.

די אַרבייטס־געבער האָבן נאָך לעת עתה נישט צוגעשיקט קיין שום תנאים, וואָס זאָלן קאָנען דינען אַלס יסוד פאַר׳ן אָנהויבן אונטערהאַנדלען.

די שטרייק־אַקציע האָט אַ רוהיגן פאַרלויף.

ביי די בראַנזאָווניקעס

שוין אַ לענגערע צייט שטרייקן אַנ׳ערך 150 בראַנזאָווניקעס. איצט זענען געמאַכט געוואָרן שריט וועגן פאַרבינדן אונטערהאַנדלונגען, און אַ סברא, אַז די קומענדיגע וואָך וועט פאָרקומען אַ בשותפות׳דיגע קאָנפערענץ אין אַרבייטס־אינספּעקטאָראַט, און דער שטרייק וועט ליקווידירט ווערן.

פערמשפט דעם פערזיכערונגס-אפעריסט

לייב רובין-אָזשעל גייט אויף 4 יאָהר זיצן!

(א) דאָס קרייז־געריכט האָט נעכטן אַרויסגעטראָגן דעם אורטייל אינ׳ם פּראָצעס געגען דעם פערזיכערונגס־אַפעריסט לייב רובין־אָזשעל.

פאַר׳ן בעשווינדלען און צוואַיגענען זיך פרעמד געלד אין 38 דערוויזענע פאַלן האָט דער חברה־מאַן באַקומען די געמיינזאַמע שטראָף פון 4 יאָהר טורמע און צו באַצאָהלן 500 זלאָטעס — אַדער נאָך 250 טעג אַרעסט.

דעם „אייזערנעם בריף", וואָס מ׳האָט איהם געהאַט אַרויסגעגעבן האָט דאָס געריכט צוריקגעצויגן, און ס׳איז באַפוילן געוואָרן איהם תיכף צו אַרעסטירן און אַיינזעצן.

די ציוויל־מאָהנונג האָט דאָס געריכט נישט באַטראַכט, אַזוי אַז זי קאָן באַהאַנדלט ווערן אויף אַ ציווילן וועג.

אין די מאָטיווען האָט דאָס געריכט אָנגעוויזן אַז אָזשעל האָט געהאַנדלט באַוואוסטזיניג און בייז ווילליג, אַז ער האָט זיך צוגעגרייט צו דער אַקציע וואָס איז געווען אַזוי קונציג צוגעגרייט, אַז סיוואָלט זיך געקאָנט ציהען אַ לאַנגע צייט נאָך און בלייבן אומבעשטראָפט, ווען נישט די צו שטאַרקע „פעיונעקייט" אין זיך פון דעם אַפעריסט...

דער פערמשפטער האָט דעם פסק דין אויפגענומען גאַנץ קאַלטבלוטיג.

ענגלישע און אינלענדישע מוסטערן
E. i L. KAHAN, Piotrkowska 80
450
Skł. Kom. Z. BORNSTEIN S. A.

אברהם מארעווסקי-יוביליי

סיוו די איצט דרייסיג יאָהר זינט דער באַריהמטער יודישער אַקטיאָר אברהם מאָרעווסקי האָט אָנגעהויבן זיין אַרטיסטישע און שריפטשטעלערישע אַרבייט.

די ליטעראַריש־קינסטלערישע קרייזן אין פוילען און מחוץ פוילען, וואו מאָרעווסקי האָט ענטוויקעלט דעם גאַנצן פראַכט און גלאַנץ פון זיין טאַלאַנט, גרייטן זיך צו פייערן דעם דאָזיגן יובל דורך אַראַנזשירן אַ גאַנצע רייהע אימפּרעזעס, אַרויסגעבן ספּעציעלע אויסגאַבן לכבוד דעם יובילאַר און מאַניפעסטירן אַ יום־טוב פון דער יודישער טעאַטער־קולטור.

אברהם מאָרעווסקי געהער צו יענעם מין אויסגעזעהענע אַקטיאָרן, פאַר וועלכע טעאַטער־אַרבייט איז אמת׳ע עבודה און נישט שפּיל פאַר׳ן טייוועל. ער האָט קיינמאָל זיך נישט בעטייליגט אין קיין שונד, נאָר געדינט דער ערליכער און לויטערער קונסט.

די יודישע קולטור און יודישער עולם געדענקען אַזעלכע זאַכן און צאָהלען פאַר די ליידן פונ׳ם אַקטיאָר מיט פריידן פון אָפּשאַצן און דערשאַצן.

דער בעסטער סימן איז טאַקע דער גרויסער איבערעס, וואָס דער יוביליי האָט אַרויסגערופן סיי צווישען די ענגע קרייזן פון קולטור־טוער, סיי צווישען די ברייטע שיכטן פון טעאַטער־בעזוכער.

אויך לאָדז נוצט אויס די געלעגענהייט, וואָס אברהם מאָרעווסקי וויילט אין אונזער שטאָט און גרייט זיך צו פייערן דעם יוביליי אויף גאָר אַן אימפּאָזאַנטן אופן.

נעכטן איז אין לאָקאַל פון „אָרט" פאָרגעקומען אַ ספּעציעלע בעראַטונג, געווידמעט דער פראַגע פון איינאָרדענען אין לאָדז דעם יוביליי פונ׳ם בעריהמטן אַקטיאָר.

נאָך אַ דיסקוסיע איבער די אופנים פון בעערן די דרייסיג־יעהריגע אַרבייט פונ׳ם יוביל־היובל, אין וועלכער עס האָבן זיך בעטייליגט דיכטער מ. בראָדערזאָן, סט. געלבאַרד, ש. צימערמאַן, ק. קאַבאַקער, י. שפער א.אַ. איז בעשלאָסן געוואָרן תיכף צוצוטרעטן צו אָרגאַניזירן די פייערונג.

דער טערמין פון דער גרויסער אַקאַדעמיע איז נאָך לעת־עתה נישט פעסטגעשטעלט געוואָרן.

דערווייל וועלן אָבער פאָרקומען פאַרשידענע געשלאָסענע פאַראַנשטאַלטונגען און עס ווערט צוגעגרייט אַ ספּעציעלע אויסגאַבע לכבוד דעם יובילאַר ביי דער בעטייליגונג פון די אָנגעזעהענסטע דיכטער, עסייאיסטן און א. מאָרעווסקי אַליין.

נאָכדעם זוי דער יוביליי־קאָמיטעט וועט ענדגילטיג געשאַפן ווערן און פאַרענדיגן אַלע נויטיגע הכנות וועט געמאָלדען ווערן וועגן דער טאָג און דאָס פּראָגראַם פון דער אַקאַדעמיע, וועלכע וועט, פונקט ווי אין וואַרשא און ווילנע, זיין אַ מאַניפעסטאַציע פון דער יודישער טעאַטער־קולטור און פון דער אינטערעסאַנטער אַרטיסטישער און שרייבערישער פערזענליכקייט — אברהם מאָרעווסקי.

קיין ווריעז
אבפאהר דעם 26־טען מערץ
פּרייז 95 זל.
קיין פאַלעסטינע
אויף פסח און לעוואַנטינישע ירידים.
די שנעלסטע בעדינונג, דאָס ערלעדיגען אַלע אַרט פאָרמאַליטעטן.
אינפאָרמאַציעס:
Wagons Lits Cook
פּיעטריקאָווער 68,
טעל. 170-70.

צאָהלט אייער חוב!

(אויפרוף)

מיט דעם אויפרוף ווענדן מיר זיך צו יעדן אייגעם, וואָס דער אָנדענק און דער נאָמען פונ׳ם געעהרטן נפטר חזן משה פאָלאַקאָוו[...] נאָך ביי זיי געזויס אין זכרון, און נאָכמער די[...] ראַלישע פליכט, וואָס ליגט אויף [...] פון זיינע געוועזענע מוקירים אותו בחייו און [...] דים אותו במותו, צאָהלט אייער מאָראַלי[...] און נעמט אַנטייל אין קויפן און [...] די בילעטן אויף דעם קאָנצערט־דאַוונען [...] ווערט איינגעאָרדענט לטובת דער פאַמיליע [...] נפטר, אין וועלכן עס נעמט אַנטייל דער [...] אבער־קאַנטאָר ה׳ קוסאַוויצקי מיט אַ ספּעציעל [...] שטודירטען כאָר. מיר פערהאָפן דאָס יעדער [...] נער, איבערהויפט די אַלע מתפללים [...] ווילקער שוהל, וועלן נישט פאַרפעהלן [...] מען אַ בילעט פאַר דעם גרויסן צוועק [...] זאַך איז אַנטקעגנצוקומען מיט וויפיל [...] נאָר אומשטאַנד, כדי צו זיכערן דער [...] געהעריגען ערפאָלג. דער קאָמיטעט.

בעמערקונג: בילעטן ווערן צוגעשיקט [...] דער פאָסט און דורך ספּעציעלע שליחים.

די געשפענדעטע סומען ווערט געבעטן [...] שיקן לויט פאָלגענדע אַדרעסן: לאָדז, [...] סקיעגאַ 56 ביי ה׳ יעקב דוד געלבאַרט, ביי ה׳ גדליהו ראַדאָמסקי זאַכאָדניאַ 51, ביי ה׳ שלמה [...] לעיקאָוויטש זאַכאָדניאַ 30 און ביי ה׳ אברהם הערשענבערג זאַכאָדניאַ 51.

12-יאָהריגער יודישער יונג[...] הענגט זיך

ווייל זיין טאַטע-מאַמע לאָזען אים נישט שפּילען אין באַלעם

(א) אין דער וואוינונג פון זיינע עלטערן [...] קילינסקיעגאָ 104 האָט זיך געהאַנגען דער 12־[...] ריגער וואָלף ליפּע־לייזער בלומענשטיין.

דאָס יונגעל האָט זיך נעכטן געהאַט געקריגט מיט די עלטערן, אַז זיי זאָלן איהם לאָזן [...] שפּילען אין פוסבאָל. די עלטערן האָבן איהם אַבער קאַטעגאָריש נישט ערלויבט. און מחמת [...] נפש האָט ער זיך גענומען דאָס לעבען.

פון דער שטריק האָט מען איהם אַראָפּגענומען אַ טויטן.

ווער ווייסט?

דינסטאָג נאָכמיטאָג איז אַוועק פון דער[...] דער 22 יאָהריגער מרדכי דרעסלער, און [...] איצט נישט צוריקגעקומען. אַ ברונעטער, ני[...] וואוקס, טראָגט אַ ברוינעם פאַלטאָן.

ווער ס׳ווייסט וואו ער געפינט זיך, [...] געבעטן מיטצוטיילן די עלטערן, פּיעטר[...] ווער 197.

Dr. med. H. LUBICZ
ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענעריש[...] און געשלעכטס-קראַנקהייטן
צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 48). טעלעפאָן [...]
עמפּפאַנגס־שעה׳ן 8-10, 2-12 און 5-8 [...]

ק. מלאר

דאַן-דאַמינגא

ראָמאַן

39

נאָכדרוק אין אַ טאָג - צייטונג, אַפילו טיילווייז — פערבאָטען.

די אינציגע גרויסע אונטערנעהמונג, וואָס עס האָט זיך דעם יונגען קויפמאַנען איינגעגעבן און ער האָט זיך געפיהלט געשטאַרקט און געמוטיגט.

א חוץ קליינע אויסגאַבען, איז דאָס געווען די

ער האָט זיך אָנגעהויבן צו דערנעהנטערן צו די יודען פון באַס רעטירא, געגעבן גרעסערע סומעס געלט פאַר די „סאָסיעדאַדעס", וואָס זענען דאָרט געגרינדעט געוואָרן. ווען עס האָט אויסגעבראָכן א גרויסע טיפוס - עפּידעמיע באַגלייט מיט געלען פיבער, איז ער געווען צווישען דעם צעטעל פון די גרויסע מנדבים. די מוטער זיינע האָט ער אַפילו בעוואוינען, זי זאָל עפּעס טון פאַר די קראַנקע אויף באַס רעטירא, און ווען די גרויסע שוהל איז פערוואַנדעלט געוואָרן אין א הקדש, אַז די קעלערס, די גאַלעריעס, דער הויפּט־זאַל איז געוואָרן א שפּיטאָל, איז פרוי קויפמאַן געווען איינע צווישען די „דאַמען", וואָס האָבן אויפגעפּאַסט און אַכטונג געגעבן אויף די קראַנקע.

זשאַזע קויפמאַן האָט זיין חלום נישט געפונען אויף באַס רעטירא.

ער פלעגט קומען אין די עטליכע יודישע מעבעל־געשעפטן און קאָנפעקציע - שניידעריען, אָבער קיין איינע פון די יודישע מיידלעך איז נישט געווען ענהליך צו די זשהוגען, וואָס ער האָט געזעהן דורך די בריליען פון פאַנטאַזיע צווישען די וועגט ביי זיך אין דער היים.

דאָס זענען געווען קורצע און דיקליכע פּעסאַראַבישער מיידלעך, מיט רויהע פּנים׳ער און געזונטע, נאַטירליכע פאַרבען אין די באַקען (זשאַזע האָט דרוקאָ געחלומ׳ט פון א דינער, האַפּיגירטער יודישער שיינהייט), פשוט׳ע בענעהמען זיך, הילכיג לאַכען און איתפאַך רעדען.

דאָס זענען געווען מיידלעך (הגם גאַנץ ווינציג אין דער צאָהל), וואָס זענען ערשט נישט לאַנג אַריבערגעקומען (עטליכע טעג פאַר׳ן אויסברוך פון דער וועלט - מלחמה) און זענען שוין סירוי געווען פערקנס׳ט צו בחורים פון סאַן־פּאַולא גופא און פון אַנדערע שטעט.

האָט זיך דערווייל דער חותם פון אַלטערבחורישקייט אַריינגעדרוקט צו זשאַזען אין די ווינקלען פון די שליפּען און די מחלה, וואָס ער אַליין האָט טיף פערהוקט אין זיך, האָט פונדעסטוועגען נעטון איהרס איינמאָל, ווען זשאַזע איז נישט געווען אין דער היים (עס איז געוואָרן א וועלטענהייט, ער זאָל אַנ־אַוועגגר נישט זיין אין דער היים), האָט די מאַמע זיינע אין זיין באַד־צימער געטראָפען אַנ׳אַפען שאַפּ־קעלע און איבעוויינינג פערשידענע דאָקומענטישע מכשירים, רעהרלעך, גומענע קישקעלעך, גלעזעלעך, ליקעס, שפּריצערס, פּילען, פּראָשקעס, סובלימאַט און אַנדערע סמ׳ען.

איהר האַרץ האָט אָנגעהויבן צו קלאַפּען. עס איז איהר געוואָרן קאַלט און היים און די שפּיציגע גאָמבע איז געוואָרן פייכט פון אַרויסזשעצע שווייס.

נאָך דעם איינענעם אָוונט האָט זי געהאַט א שמועס מיט איהר קרוב ביי איהם אין הויז.

פאַר דעם קרוב איז דאָס אָבער קיין נייעס נישט געווען. גאַנץ באַס רעטירא האָט געוואוסט דערפון, און אַז מיט דעם „יונגעל" האַלט שמאָל.

די קניהען האָבן זיך איהר אונטערגעבראָכען, זי האָט געשלונגען פריש וואַסער פון אַנ׳ערדענער קרוג, געריבען מיט גרינע, נישט־צייטיגע לימענעס איהרע בלוייליכע ליפּען און זיך אַלץ געהייסען אַנ־עצה געבען.

אין דעם זעלבען אָוונט האָט זשאַזע קויפמאַן געהאַט אַ וויכטיגען צוזאַמענקונפט אין גרויסען עס־זאַל פון האָטעל פּלאַזא.

דאָרט האָט ער זיך געטראָפען מיט צוויי יודישע „וויאַזשאַנטען" פון א גרויסער פראַנצויזישער פירמע אין ריאָ־דע־זשאַנעירא.

עס האָט זיך געהאַנדעלט אין דעם, וואָס די סיניאָרא קאַסטאַרא פון ריאָ נעגרא האָט זיי אמאָל האַלב אין שפּאַס און טיף אין ערנסט געזאָגט:

— אפשר ווייסען זיי עפּעס פון אַ ליטווישען יונגעמאַן, זי וויל אַ שידוך טון מיט איהר טאָכטער?

האָבען די צוויי „וויאַזשאַנטען" אויסגעזוכט אין דער מחשבה, וואו נאָר עס איז פאַראַן אַ יודישער יונגערמאַן, וואָס זאָל ווערט זיין צו האָבען די סיניאָרינא קאַסטאַרא פאַר א כלה (אין דער אמת׳ן האָבען זיי געמיינט אַ רייכען יונגענמאַן, עס זאָל זיין פעט שדכנות - געלט...). נאָר אַזוי ווי אַלע באַקאַנטע זענען „קליענטעלטשיקעס" און וועלען נישט קענען נאָכקומען אַנגזשעליגעם הוצאות (ריכטיגער: דער מאָדנעם קאַסטאַראַס פאָדערונגען), האָבען זיי זיך שיער מיאש געווען פון גאַנצען עסק.

נאָר „גליקליכערווייז" (ביי די „וויאַזשאַנטען" און אַלץ גליקליכערוויין) האָבען זיי זיך דערמאַנט אין איהם, אין סעניאָר קויפמאַן, און ווי [...] רען זיין אַנדערש, אַז ער, דער איינציגער [...] יונגערמאַן, מיט אַזאַ אינטעליגענט אויסזעהן [...] אַזאַ עשירות (אַך, חלילה: נישט דאָס מיט [...] מיט אַזאַ דערפאַהרונג אין לעבען (אַהאַ!) [...] נישט גלייכען מיט איהר אין מעלות?

האָבען זיי איבערגערעדט מיט דער [...] טאָרא (מיט ברוכ׳ל פ״ד־קאַסטאַרא איז נישט [...] געווען צו רעדען) ער האָט דען אַ דעה?...) [...] אוודאי געהערט פון דער חשוב׳ער פאַמיליע [...] און האָט זיי געהייסען די זאַך צונויפברענגען [...] וואָס איז, קיינער זאָל נישט וויסען.... דאָס [...] אַז זי סעניאָרא קאַסטאַרא, זאָל „נישט וויסען" [...] די פאַמיליע קויפמאַן וועט קומען זעהן די [...] זאָל היסען מכלומרשט, אַז מען קומט וועגן [...] שעפט־ענינים.

זיי האָבען אויך מיטגעבראַכט אַ דזשליטאַ[...] טאָגראַפיע, ווי זי איז פאָטאָגראַפירט מיט אַנ׳אָפּ[...] דעקטען נאַקען, אַרומגענומען ביי דער ברוסט [...] אַ דינעם הורכזיכטיגען שאַל.

זשאַזע איז געזעסען ביים טישעל, די מכל[...] זענען געשטאַנען און קאַלט געוואָרן. פון אַנ[...] די געזימסען האָבען אַרויסגעשלאָגען שטראַלען [...] קעל ליכט. די ווייסקייט פון די ווענט האָבען [...] געשאָטענט פון די אָהן אַ שיעור ליכט־לעמפּלעך [...] האָבען זיך געבראָכענט אונטער פאַרביגע אַבאַזשורן [...] פון אַ גאַלעריע, וואָס איז געווען, ווי אַרויסגע[...] פון דער וואַנט, האָבען זיך געגאָסען מעלאָדיעס [...] אָפּערעס און טאַנגאָס. דער אָרקעסטער איז [...] שטאַנען פון פייערליך - געקלידעטע מוזיקער [...] צווישען זיי — איין דאַמע אין אַ הויזל[...] און האָט געשפּילט אויף אַ פידעל.

(פאָרטזעצונג קומט)

פונקט ווי אין יאהר 1914

אין פאריזער טאגעבלאט" שרייבט געאָרג בערנ־האַרדט וועגען דעם לעצטען היטלעריסטישען אינ־טערנאציאָנאלען אטענטאט פאָלגענדעס:

די רעדע פון ענגלישען אויסערן - מיניסטער אידען. אין דעם אונטערן - הויז האָט גע־ליפערט דעם באווייז, אז צווישען ענגלאַנד און פראנקרייך איז נישט פאַראַן קיין גרונד־זעצליכע מיינונגס פערשידענהייט וועגען דעם רעכטסבּרוך פון היטלער רעזשים צוויי שטעלען זער ן דאָ בעזונדערס וויכטיג: די ערשטע אין וועלכע דער פיהרער פון דער ענגלישער אויסערן פּאָליטיק שטעלט פעסט, אז ווען מען זאָל די דייטשע האנד־לונג גלאַט אדורכלאָזען, וואָלט בכלל געמעגט פער־שווינדען יעדעס פערטרויען צו אינטערנאציאָנאלע אָפּמאַכען. די צווייטע ענטהאַלט די פעסטשטעלונג אז אין פאַל פון אַן'אַנגריף אויף פראַנקרייך וועט ענגלאַנד אונבעדינגט קומען צו הילף פראַנקרייך.

די דאָזיגע קלאָרע פעסטשטעלונג, האָט זיכער אין דייטשלאַנד ארויסגערופען נישט קיין גלייכע איבער־ראַשונג. ווייל ווידער פונקט אזוי ווי אין יאָהר 1914 די קייזערליכע רעגירונג, האָט דער היטלער רעזשים זיין גאַנצע קאָמבינאַציע אויפגעבויט אויף דער האָפ־נונג אָפּצוטיילען ענגלאַנד פון פראַנקרייך. די דאָ־זיגע האָפנונגען, וואָס ווייזט זיך ארויס אין משך פון די לעצטע 20 יאָהר כסדר אלס נישט בעגרינ־דעטע, איז אויך דאָסמאָל נישט מקוים געוואָרען.

דעם גלייכען דורכפאַל האָט אויך געליטען די פּאָ־ליטיק פון היטלער - דייטשלאַנד אויף איהר חשבון לגבי איטאַליען. מען בחויכט גאָרנישט אזוי ווייט צו זעהן ווי דאָס ווערט איצט פון פערשידענע זייטען בארויבערט, בכדי אַנצונעהמען אז מוסאָליני האָט די בערלינער דיפּלאָמאַטיע געמאַכט גלויבען דאָס איטאַ־ליען וועט איצט מיטמאַכען די אוואַנטוריסטישע פּאָ־ליטיק פון די נאַציאָנאַל - סאָציאַליסטען. עס אונטער־ליגט אָבער נישט קיין שום ספק, אז די פּאָליטישע דילעטאַנטען פון דער ווילהעלמשטראַסע האָבען גערע־כענט דערויף דאָס די מלחמה אין אַביסיניען וועט נאָך ווייטער נעדויערן. און איצט איז איטאַליען ווידער געוואָרען א אייראָפּעאישע לאָקאַרנאָ מאַכט, וועלכע — נאָכדעם ווי זי האָט זיך אונטערגעוואָרפען דעם בעשלוס פון פעלקער בונד — טרעט אויף האַנד־ ייהאַנד מיט פראַנקרייך און ענגלאַנד אין דעם גע־ריכטס זאַל אין וועלכען מען וועט זיך בעראַטען אי־בער היטלערס רעכטסבּרוך.

אפשר האָט מען אין בערלין געגלויבט אז בעל־גיען וועט אָהן שום פּראָטעסט אויפנעהמען דעם מאַרש פון דייטשען מיליטער ביי איהר רהיין גרעניץ, נאָכדעם ווי עס איז אזוי פיל געלד און הויק מאַטע־ריאַל פערשווענדעט געוואָרען אין בעלגיען אויף אַגי־טאַציע. אָבער אין יעדען פאַל האָט מען זיך געהאַל־טען פאַר בערעכטיגט צו רעכענען אויף פּוילען, וואָס איז דורך דעם פריינדשאַפטסאָפּמאַך א לאַנגע צייט געווען אָפּגעשטויסען פון פראַנקרייך און ענג־לאַנד. און איצט מוז מען דערלעבען אז אפילו די פּוי־לישע רעגירונג נאָך איידער עס איז געקומען צו וועלכע עס איז אונטערהאַנדלונגען ארום דעם ענין, וואָס איז דורך דעם נאַצי רעזשים פערקאָכט געוואָ־רען, האָט אָהן שום בעדענקונג אָפּגעגעבען די ער־קלערונג, דאָס זי וועט זעלבסטפערשטענדליך ערפי־לען איהרע התחייבות'ן, וואָס פליסען ארויס פון איה־רע אָפּמאַכען מיט פראַנקרייך. דאָס הייסט אפילו נאָך נישט אז פּוילען וועט מאַרשירען צוזאַמען מיט פראַנק־רייך. אָבער מינדעסטענס בעדייט דאָס אז אין א ערנ־סטען פאַל וועט זי נישט געהען מיט דייטשלאַנד און אז איהר פערטרעטער אין זשענעווער ראַט וועט זיך בעטייליגען אין דער אָפּשטימונג.

מען ווערט פאַקטיש צו שטאַרק דערמאָהנט אין דער אומגליקליכער לאַגע פון יאָהר 1914, ווען עס האָבען אויך געפּלאַצט א סך אילוזיעס פון די דייט־שען, וואָס זיי האָבען זיך געהאַט געמאַכט אין בער־לינער אַמט פון אויסערן מיניסטעריום בנוגע ענג־לאַנד, יאַפּאַן, איטאַליען און רומעניען. אָבער דאָך איז פאַראַן א גרויסער אונטערשיד צווישען איצט און דעמאָלט אין 1914: אויף יעדען פאַל וועט אין דער פעלקער ליגע פאָרקומען א אָפּשטימונג איבער דייט־שלאַנדס האַנדלונג. און פון רעזולטאַט פון דער דאָזיגער אָפּשטימונג וועט דער היטלער רעזשים קע־נען זיך דערוויסען וועלכער גרויסער טייל פון דער וועלט געפינט זיך אין געגנערישען לאַגער. דאָס איז די גרויסע מעלה פון דער עקזיסטענץ פון דער פעל־קער־ליגע.

און די אומגליקליכע יולי און אויגוסט טעג, פאַר דעם אויסבּרוך פון דער וועלט־מלחמה וואָלט דאָס פריהצייטיגע דערקענטניש פון די פאַראויסגעזעהענע כּוחות־איינשטעלונג בעת דעם בלוטיגען צוזאַמענ־שטויס זיכער אָפּגעהאַלטען פון א מלחמה. מען דאַרף גלויבען, אז דער רעזולטאַט פון דער פעלקער־בונד־אָפּשטימונג וועט אויך דאָס דריטע רייך אָפּשרעקען פון זיין משוגעת, אָבער צום בעדויערן איז עס נישט פולשטענדיג זיכער אז אפילו א פעסטע וואָרנונג וועט מאַכען וועלכען עס איז איינדרוק אויף די מענשען, וואָס רעגירען איצט אין דייטשלאַנד.

„די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד געהערען צו די גרעסטע פערברעכענס, וואס זענען ווען עס איז בעגאנגען געווארען"

לארד סעסיל וועגען דעם „פערברעכערישען שגעון" פון די נאצים

לאנדאן (יט"א) מיט אַ פאָרוואָרט פון לאָרד ראָבערט סעסיל איז דאָ ערשינען דאָס שוין דורך יט"א אָנגעקינדיגטע בוך פון פּראָפ. נאָרמאַן הענט־וויטש „די פליטים פון דייטשלאַנד". דאָס ענטהאַלט א גענויע דאָקומענטאַרישע שילדערונג פון די רדי־פות אויף יודען אין דייטשלאַנד זייט דעם היטלער־רעזשים. אין זיין פאָרוואָרט שטעמפּעלט לאָרד סעסיל די אַנטי־יודישע פּאָליטיק אין נאַצי־דייטשלאַנד אלס „איינעם פון די גרעסטע פערברעכענס, וואָס זענען ווען עס איז בעגאַנגען געוואָרען" כאַראַקטעריזי־רענדיג דעם אַנטיסעמיטיזם אַלס רעזולטאַט פון קנאה צוליב דעם אינטעלעקטועלען איבערגעוויכט און ער־פאָלג פון אַ פערשווינדענדער קליינער מינדערהייט, שילדערט לאָרד סעסיל די לאַנגע קייט פון די גרוי־זאַמע רדיפות, וועלכע יודען נאָך דערצו „בעגרינ־דעט" מיט גרונדלאָזע רכילות און פאַנטאַסטישע עטנאָלאָגישע טעאָריעס. די לעצטע געשעהענישען ווייזען, אַז אין דייטשלאַנד געהט מען אין דער ריכ־טונג פון אַ פולשטענדיגער אויסראָטונג פון דער גאַנצער א. נ. נישט - אַרישער בעפעלקערונג. אָנ־ווייזענדיג אויף די פאָלגען פון די נירענבערגער גע־זעצען, בעטאָנט לאָרד סעסיל, אַז אין פיל געגענדען פון דייטשלאַנד בעמיהט מען זיך סיסטעמאַטיש ממש אויסצוהונגערען די יודישע בעפעלקערונג.

עס אונטערליגט נישט קיין ספק — שרייבט לאָרד סעסיל — אַז דייטשלאַנד גופא וועט אויסקו־מען צו ליידען פון די פאָלגען פון דעם דאָזיגען „פערברעכערישען שגעון". א געוויסע סאַטיספאַק־ציע גיט שוין דער פאַקט, וואָס די גרויסמוטיגקייט פון לכל-הפחות אייניגע לענדער איז בעלויגט גע־וואָרען. אין האָלאַנד צ.ב. און אין ענגלאַנד האָבען די דייטשע פליטים אַ דאַנק זייערע פעהיגקייטען און אונטערנעהמונגס־גייסט בעוויזען צו פערגרעסערען די צאָהל בעשעפטיגטע. עס איז מיין וואונש — פערענדיגט לאָרד סעסיל — אַז עס זאָל זיין מעגליך פאַר ענגלאַנד צו בעגייען די ערפאַהרונג מיט די פראַנצויזישע הוגענאָטען און בעגריסען אָהן שטע־רונג די נישט־אַרישע דייטשען אין זייערע גרע־ניצען. דאָס וואָלט געווען נישט נאָר א שעהנע טאַט אליין פאַר זיך, נאָר דאָס וואָלט אויך געפיהרט צו דער שטייגערונג פון אונזער פּראָספּעריטעט.

רעזאלוציעס פון קהלות=צוזאמענפאהר אין ווארשע

מיר ברענגען דאָ דעם פולען טעקסט פון די רעזאָלוציעס וואָס איז אָנגענומען געוואָרען אויף דעם גרויסען צוזאַמענפאָהר פון די יודישע קהלות אין וואַרשע דעם היינטיגען מיטוואָך, וועגען וואָס מיר האָבען שוין געכטען בקיצור מודיע געווען.

אין דער רעזאָלוציע ווערט געזאָגט:

„דער לאַנד־צוזאַמענפאָהר פון פּוילישען יודענ־טום, וועלכער איז פאָרגעקומען אין וואַרשע אין לאָ־קאַל פון דער יודישער קהלה דעם 11 מערץ 1936 — י"ז אדר תרצ"ו, רעפּרעזענטירענדיג די גאַנצע יודישע בעפעלקערונג אין לאַנד אָהן אונטערשיד פון שיכט אָדער פּאַרטיי ערקלערט זיי אַמפּייערליכ־סטען, אַז ער סאָלידאַריזירט זיך פולשטענדיג מיט דער דעקלאַראַציע, וועלכע איז פערעפענטליכט גע־וואָרען דעם 2־טען מערץ 1936 דורך קרוב 900 רבנים, און וועלכע זאָגט:

„אַז די ריטועלע שחיטה איז איינע פון די פּרינציפּיעלע געבאָטען פון יודישען דת, יעדע ענדערונג פון דער פאָרשריפט דורך בעטויבען די בהמה פאַר דער שחיטה, אָדער דורך וועלכען עס איז אַנדערן אופן, מאַכט דאָס פלייש נישט ערלויבט פאַר יודען (טריף). דאָס טרייבערען (בעזייטיגען די אָדערן) נאָך דער נישט־ריטועלער שחיטה קאָן שוין נישט ענדערן די זאַכלאַגע.

צוליב די דערמאָהנטע מאָטיווען מוזען מיר דעם אין סיים אַריינגעטראַגענעם פאָרשלאַג וועגען פערבאָטען די ריטועלע שחיטה אַנערקענען פאַר אַן'אַטענטאַט אויף איינעם פון די יסודות פון דער יודישער אמונה.

דער צוזאַמענפאָהר זעהט אין איג'ס פּרוב צו פערביטען די יודישע שחיטה אַ נישט־דערלאָזבאַ־רען אַטענטאַט אויף די געוויסענס־פרייהייט, וואָס איז גאַראַנטירט געוואָרען דער יודישער בעפעלקע־רונג דורך דער קאָנסטיטוציע פון דער פּוילישער רעפּובליק.

דער צוזאַמענפאָהר פּראָטעסטירט ווי אַמשאַרפ־סטען געגען דער בעליידיגונג, וואָס שטעקט פאַר דער יודישער רעליגיע און פאַר'ן יודישען פאָלק אין מאָטיווירען דעם פּראָיעקטירטען שחיטה-פערבאָט מיט כלומרשטען הומאַניטאַריזם הגם נאָך מיט 3000 יאָהר פאַר'ן אויפקומען פון חברות צער בעלי־חיים, איז אין דער תורה און דערנאָך אין תלמוד פאָרמולירט געוואָרען דאָס געבאָט פון הו־מאַניטאַריזם לגבי חיות, און די יודישע שחיטה, וואָס איז צוגעפּאַסט צו דעם דאָזיגען געבאָט, איז דורך דער גאַנצער קאָמפּעטענטער וויסענשאַפטליכער וועלט אַנערקענט געוואָרען פאַר'ן הומאַניטאַרסטען אופן פון שעכטען בהמות און עופות.

דער צוזאַמענפאָהר פּראָטעסטירט געגען דעם, וואָס אין אַן'אויסדריקליך־רעליגיעזער יודישער אַנ־געהעריגקייט איז אין דער אַדמיניסטראַטיווער קאָ־מיסיע פון סיים אויסגעהערט געוואָרען אַלס עקס־פּערט אַ ספּעציעל איינגעלאַדענער פערטרעטער פון אַן'אַנדער רעליגיע — און אַפּראַבירט די שטעלונג פון'ם עקזעקוטיוו ביים צענטראַלען שחיטה-קאָמי־טעט, וואָס האָט אָפּגעהאַלטען דעם דעפּ. הרב רו־בינשטיין פון בעטייליגען זיך אין דער סיים-קאָמיסיע אַלס עקספּערט און אַריינלאָזען זיך אין א מיטעל־אַלטערליכען רעליגיעזען דיספּוט.

דער צוזאַמענפאָהר בעטראַכט דעם אַטענטאַט אויף דער יודישער שחיטה אין פּוילען פאַר איין רינג אין דער קייט פון דער אַנטיסעמיטישער אַקציע, וואָס בעציועקט אוועקצורויבען פון דער יודישער בעפעלקערונג די גלייכבערעכטיגונג און צו צושטע־רען די יודישע נאַציאָנאַלע, רעליגיעזע און עקאָנאָ־מישע פּאָזיציעס אין לאַנד.

דער צוזאַמענפאָהר ערקלערט, אַז די יודען אין פּוילען וועלען זיך קיינמאָל נישט אָפּזאָגען פון זייע־רע רעכט אַלס בירגער אין לאַנד. זיי וועלען נישט ערלויבען צו פערשמעלערען די דאָזיגע רעכט און וועלען זיך נישט לאָזען אַראָבשטויסען צו דער לאַ־גע פון רעכטלאָזע פּאַריער.

דער צוזאַמענפאָהר בעגריסט דעם ענערגישען קאַמף פון די יודישע פּאַרלאַמענטאַריער געגען דעם פּראָיעקטירטען שחיטה־פערבאָט און פאָדערט אויף די גאַנצע יודישע בעפעלקערונג, מיט פאַראייניגטע כּוחות אונערמידליך זיך ענטקעגענצושטעלען יעדען פּרוב פון אַ וואָסער־נישט־איז בעעוולה׳ונג און קודם כל נישט צו פערלירען דעם מוט און דעם גלויבען, אַז קעמפענדיג פאַר אַ גערעכטער זאַך מוז מען שטענ־דיג אויספיהרען.

גלייכצייטיג אַפּעלירט דער צוזאַמענפאָהר צום בעסערען טייל פון דער פּוילישער געזעלשאַפט און צו דער רעגירונג, וואָס איז בערופען צו שיצען די קאָנסטיטוציאָנעלע רעכט (פון אַלע בירגער אָהן אונ־טערשיד פון אָבשטאַם, נאַציאָנאַליטעט און רעליגיע) און צום סיים, אַז זיי זאָלען נישט דערלאָזען צום שחיטה-פערבאָט, וואָס שטעלט מיט זיך פאַר אַן'אַקט פון רעליגיעזער און נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג.

דער צוזאַמענפאָהר פּראָקלאַמירט אַלס פּראָ־טעסט געגען אַטענטאַט אויף דער יודישער שחיטה:

1) א פליישלאָזען חודש פאַר דער גאַנצער יו־דישער בעפעלקערונג אין פּוילען, 2) צו שליסען אַלע יודישע געוועלבער אין לאַנד אויף א טאָג.

די צייט, ווען די דאָזיגע בעשלוסען זאָלען פער־ווירקליכט ווערען, וועט בעשטימען דער עקזעקוטיוו פון'ם צענטראַלען קאָמיטעט צו פערטיידיגען די יודי־שע שחיטה.

נאָכ'ן אָננעהמען די רעזאָלוציעס האָלט די שלוס רעדע הי׳ מאַזור. ער רופט די פּוילישע יודען צו זיין גרייט צו דעם שווערען און ביטערען קאַמף פאַר אַ בעסערען מאָרגען. 11 אין אָוונט ווערט דער צו־זאַמענפאָהר געשלאָסען.

Komunikat.
Nie gałki, lecz szyszki Novopin do kąpieli, gdyż jedynie szyszki Novopin dają gwarancję skuteczności, wzmacniają organizm i odmładzają ciało. Żądajcie tylko szyszek Novopin do kąpieli.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאַנאַ 15. טעל. 149-07
ספּעציעל־אַרצט פאַר מענער - שוועכע-בע האַנדלונג און סעקסועלע בעראַטונג
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט.
זונטאָג פון 9—1 פאַרמיטאָג
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע - פּרייזען

קלאַנג־קינאָ־טעאַטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26.
היינט און פאָלג. טעג!
גרויסער פרעהליכער פילם אונט. נאָמען:
„דאס האבען ליב מענער"
אין דער הויפּטראָל Tibor v. Halmay
— II —
גרויסע עראָטישע דראַמע א. נ.
„ZUZU"
אין דער הויפּט-ראָלע:
Józefina BACKER
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

דער בלבול אויף 6 אסטראוצער יודן אויפגעקלערט

ווילנע. אין דעם שטעטעל אָסטראָוויעץ האָ־בען די אָרטיגע ענדעקעס אויסגעטראַכט אַ בילבול אויף 6 אָסטראָוויעצער יודען: זוסל סירסקי, באַטע ווינבערג, יאַנקעל רובינאָוויטש, בענצל דראָזשניק, לייב פּערסקי און שלום קאָטשעלניק, וועלכע זענען אָנגעקלאָגט געוואָרען אין גרינדען א טעראָר־אָרגאַ־ניזאַציע.

דער בעשולדיגונגס־אַקט האָט צווישען אַנדערע „טעראָר־אַקטען". אויך פאָרגעוואָרפען די 6 דער־מאָנטע יודען, אַז ביינאַכט פון 13־טען אויפ'ן 14. אַפּריל זענען זיי בעפאַלען 4 פּאָליאַקען: יאַדוויגאַ יאַסילעוויסקאַ, סטאַניסלאַוו אייסמאַנט, באָלעסלאַוו יאַסיוקעוויטש און יאַן יאַסיעוויטש.

דעם לעצטען, ווערט ווייטער דערצעהלט אין בעשולדיגונגס־אַקט, האָבען די יודען אויסגעפיהרט הינטערן שטאָט, געשלאָגען איהם דאָרט מיט שטע־קענס און געשאָסען צו איהם פון אַ רעוואָלווער. ווען נישט די איבעריגע שטעטלשע איינוואוינער, ווערט ווייטער דערציילט אין בעשולדיגונגס־אַקט, וואָל־טען איהם די יודען זיכער דערהרגעט.

מענשען פון ווילנע פיהרען אָן אויפ קלערונגס - אַרבייט

די טעג האָט די אַרויספאָהר־סעסיע פון ווילנער קריין־געריכט אין וואָרניאַן, בעטראַכט דעם דאָזיגען ענסאַציאָנעלען פּראָצעס.

בעת די פערהאַנדלונגען זענען אַרויסגעשוואו־מען אויף דער ליכט פיל פאַקטען, וועלכע האָבען בע־שיינפערליך בעוויזען, אַז די אָנגעקלאַגטע זענען געפאַלען אלס קרבן פון א ענדעקישער קליקע.

סוף 34־טען יאָהר זענען אַראָפּגעקומען קיין אָסטראָוויעץ פון ווילנע עטליכע ענדעקישע אַגי־טאַטאָרען און האָבען גענומען פיהרען צווישען דער דאָרטיגער בעפעלקערונג אַן „אויפקלערונגס־אַר־בייט".

די פרוכט האָבען זיך באַלד געלאָזט מערקען. ס'האָט זיך אָנגעהויבען אַ סדרה פון האַקען שויבען אין יודישע קראָמען און וואוינונגען, אַריינ־וואַרפען פלעשלעך מיט שטינקענדיגע פליסיגקייטען שלאָגען און פערפאָלגען יודען.

די וואָיעוואָדשאַפט האָט אויפ'ן סמך פון די אַנקלאַגעס פון די אָסטראָוויעצער איינוואוינער גע־שלאָסען די ענדעקישע געזעלשאַפט. נישט געקוקט אויף דעם האָבען די פערפאָלגונגען פון די יודען זיך נאָך מעהר פערשאַרפט.

אין פּאָליציי זענען אַריינגעפלאָסען 6 אַנ־קלאַגעס געגען אַטועס פון דער געזעלשאַפט בראָש מיט אַ געוויסען יאַסיעוויטשען. די דאָזיגע אַנקלאַ־געס זענען אָבער פערבליבען אַ קול קורא במדבר. דאַגעגען איז אויפ'ן סמך פון יאַסיעוויטשעס אַ קאָנ־טר־אַנקלאַגע פערפירט געוואָרען אַ פּראָצעס גע־גען 6 יודען.

די עדות מצד דער בעשולדיגונג (דורכאויס ענדעקעס) האָבען געשילדערט יאַסיעוויטשען אַלס קאָנפידענט, וועלכער האָט ענטדעקט לינקע יודישע שחיטה און האָבען געוואָרפען אויף די אָנגעקלאַגטע „טעראָריסטען" פעך און שוועבעל.

כאַראַקטעריסטיש, אַז בעת'ן גאַנג פון פּראָ־צעס האָבען די דאָזיגע עדות זיך ענטזאָגט צו ענטפערען אַפּל. אָרענשטיינען אויף זיינע פראַגען, ווייל ער איז אַ... יוד. ערשט נאָך דער קאַטעגאָ־רישער אויפפאָדערונג פון געריכטס־פאָרזיצער האָ־בען זיי געענטפערט.

אין זיין פערטיידיגונגס־רעדע האָט אַפּל. אָרענ־שטיין אויפגעוויזען, אַז די עדות זענען פערבלענדעט פון אַנטיסעמיטיזם און מען קען דעריבער נישט האָבען קיין צוטרוי צו זייערע דערקלערונגען.

דאָס געריכט האָט פערמשפט די אָנגעקלאָגטע אויף 4 חדשים טורמע יעדערען. די שטראָף ווערט זיי געשאָנקען אויפ'ן סמך פון דער אַמנעסטיע.

פערמשפט זענען זיי געוואָרען פאַר שלאָגען יאַסיעוויטשען. אין די מאָטיווען פון אורטייל ווערט געזאָגט, אַז דאָס געריכט גלויבט נישט די בע־שולדיגונגס־עדות, אַז די יודען האָבען געשאָסען אין יאַסיעוויטשען און אַז זיי האָבען אָרגאַניזירט אַ טעראָר־באַנדע אָנצופאַלען אויף פּאָליאַקען.

די אָנגעקלאָגטע גיבען אַז געגען דעם דאָזיגען אורטייל אַן'אַפּעלאַציע.

Dr. med. Trepman
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקהייטען,
בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע.
זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 12-234
נעהמט אָן פון 8—11 פאַרמ. און פון 6—9 אָוונט

היטלער'ס נצחון

(צו דער „אנולירונג" פון לאקארנא־אפמאך און פון אנד. פארפליכטונגען)

פון ישעיה אונגער

אין ערשטען מאמענט איז עס געווען א אויפ־רעגענדיגע סענסאציע, א זעהר אומאנגענעהמע איבערראשונג — אט די אומגעריכטע „אנולירונג" פון לאקארנא־אפמאך. זי האט געווירקט „ווי א דונער פון א לויטערען הימעל" שרייבט א לאנדאנער זונטאג־בלאט. נו, קיין לויטערען הימעל זעהט מען שוין לאנג נישט איבער אייראפע, אלץ וואלקענס און כמארעס אויפן פאליטישען האריזאנט. אבער א דונער איז דאס געווען א שטארקער, א דערשיטערנדיגער. עפעס האט מען געהאט דאס געפיהל ווי דער באדען אונטער דער אייראפעאישער מענשהייט וואלט זיך א טרייסעל געטון, א ווייליע נאר האט מען געהאט אזא געפיהל, נאך איין אויגענבליק.

אבער אט דער אויגענבליק איז עלול געווען צו דעצידירען איבער אייראפאס שיקזאל און איהר נאהענטסטער צוקונפט, אין דאך היטלערס שריט געווען נישט בלויז די „ליקווידאציע" פון לאקארנא־אפמאך, נאר — די ענדגילטיגע און פאלקאמענע אנולירונג פון ווערסאילער טראקטאט בכלל. אויס מיט די אלע קינדעריען! — געגנג זיך צו שפילען מיט די „שטיקלעך פאפיר"! — „איך דערקלער דערמיט פייערליך, אז פון היינט אן זענען די אלע אפמאכען בטל ומבוטל כעפרא דארעא" — און א סוף זאל דאס נעהמען. דורך איין שטריך מיט דער פעדער האט היטלער אויסגעמעקט אלע דייטשע אונטערשריפטען אויף די אויסגעשטעלטע וועקסלען און אינטערנאציאנאלע פערפליכטונגען — און פטור. געהט טוט אונז עפעס! —

פאר אזא מעשה קומט אייגענטליך לויטן דין, טאקי לויט די זעלביגע טראקטאטען הייסט עס, א האהבע שטראף חעם ווארט - ברעכער און פריהען־צעשטערער. עס קומט איהם סקילה, שרפה, הרג... אבער וועלכע טראקטאטען מיינט איהר דען? — דעם אפמאך פון לאקארנא? — אדער פון ווערסאיל? — פאר היטלערן עקזיסטירען זיי שוין נישט. זאל מען אבוועהנדען געגען איהם די אין די טראקטאטען פארגעזעהענע סאנקציעס, קען עס קומען צו א בעוואפנעטען קאנפליקט. און אזוי ווייט ווילען די אוויגערופענע סיגנאטאר־ און גאראנטיער־מלוכות נישט געהן —

זיי האבען פשוט מורא, זיי ציטערען ביי דעם געדאנק, אז עס קען קומען צו א קריג. מען שרעקט זיך פאר דייטשלאנדס מיליטערישען כוח, פאר דער „געפאנצערטער פויסט" — דייטשלאנד איז צו שטארק געווארען. און ווי זאגט מען עס: דער שרעק האט צו גרויסע אויגען — מ'איז אויך נאטירליך שטארק מגזם, מען שטעלט זיך פאר די זאך א סך ערגער ווי זי איז אין דער ווירקליכקייט. דען ווי ווייט עס גרייכט דייטשלאנדס בעוואפנונג האט פאקטיש נאך קיינער גענוי נישט פעסטגעשטעלט. אבער אזוי איז עס — מ'האט היינט ווידער מורא פארן פרייסישען שטיוועל און פאר דער פרייסישער שווערד ווי אין די „גוטע" אלטע ציטען פון ווילהעלם דעם צווייטען, ווען גאנץ דייטשלאנד איז געווען איין גרויסע קאזארמע.

אויפן גרונד פון ארטיקעל 4, פונקט 3, פון לאקארנא־אפמאך האט פראנקרייך מיט דער אונטערשטיצונג פון די אנדערע סיגנאטאר־מלוכות, ענגלאנד, איטאליען און בעלגיען, אהן טענות ומענות, אהן שום ישוב הדעת מיטן פעלקער בונד, געקענט אנגעהמען די שטרענגסטע מיליטערישע סאנקציעס געגען דייטשלאנד.

אבער — אנשטאט א „מיליטערישען אריינמארש" קיין דייטשלאנד, אנשטאט צו האנדלען בכל חומר הדין געגען דעם צעשטערער פון אפמאך, שטרענג לויטן „אות פון געזעץ", האט מען ליבער בעשלאסען מקיל צו זיין און זיך גענומען מילדער אויסצוטייטשען די סאנקציע פאראגראפען פון אפמאך. ביי איהר גאנצער קאנסעקווענטער האלטונג און ביי דעם שמאלצען און מוטיגען ענטפער אויף היטלערס פראוואקאציע איז פראנקרייך, דערין קען מען זיכער זיין, זעהר צופרידען מיט דער מיושב'דיגער, רוהיגער און קאנציליאנטער שטעלונג ענגלאנדס לגבי היטלערס לעצטען שריט, און אזוי האט מען שוין כלערליי פירושים געמאכט אויף יענעם „שטרענגען פאראגראף" פון לאקארנא־אפמאך, בכדי —

בכדי נישט צו פערוויקלען זיך אין א בלוטיגע אוואנטורע. די וועלט האט מורא פאר א קריג, ספעציעל די מערב־אייראפעאישע וועלט — פראנקרייך, ענגלאנד, בעלגיען, האלאנד און אנדערע. ווי זאגען די פראנצויזען אין זייער אויפרוף צום דייטשען פאלק:

— פראנקרייך וועט אפגעבען אלע איהרע מאטעריעלע און מאראלישע כוחות אין רשות פון פעלקער־בונד, אבי נאר אויסצומיידען א קאטאסטראפע פאר דער אייראפעאישער ציוויליזאציע, וואס וועט זיך שוין נאכדעם נישט לאזען פעררריכטען.

מיט וואס עס זאלען זיך נישט ענדיגען די קאנפערענצען פון די סיגנאטאר־מלוכות — צו קיין קריג וועט נישט קומען, דאס איז ביי קיינעם קיין ספק נישט. דאס האט אויך יעדערער, וואס אריענטירט זיך נאר אייניגערמאסען אין דער אייראפעאישער פאליטיק, פון אנהויב אן געקענט פאראויסזעהען. די פאליטישע „מאהאל" פון די היינטיגע מאכט האבער איז אזא: א ווארט איז קיין ווארט נישט און א פרייער איז קיין פריינד נישט — פאר א טאפ מיט ליטווען איז מען גרייט צו פערראטען אייגער דעם אנדערען, קיין שום פאקט און קיין שום אליאנס אדער „אנטאנט" האט קיין האפט און קיין ממשות נישט.

עס וועט אלזא צו קיין מלחמה נישט קומען, און וואס שפעטער וועט זיין, ווען דער פאליטישער און דיפלאמאטישער נצחון - מארש פון היטלער־דייטשלאנד וועט ווייטער אנהאלטען ווי ביז אהער — „שפעטער מעג קומען א מבול", זאגען די היינטיגע דיפלאמאטין. פאר שפעטער זאל גאט זארגען...

* * *

עס איז נאר קיין ספק נישט: היטלער־דייטשלאנד האט אפגעהאלטען א גרויסען נצחון. און שוין נישט דאס ערשטע מאל.

ווער האט עס געזאגט, אז די דייטשען זענען שלעכטע פאליטיקער און אומגעשיקטע דיפלאמאטען? — ווער האט עס אויסגעטראכט אויף זיי, אז זיי זענען לאַ־יוצלח'ס און שלימזלס אין דער פאליטיק? — אפשר אין דער עפאכע פון דער „געהיימער דיפלאמאטיע", ווען מ'האט געהארפט קענען זאגען איינס און מיינען עפעס אנדעריש, זענען זיי נישט געווען אזעלכע געריבענע, ראפינירטע דיפלאמאטען. ווי האט געזאגט טאלעיראן: די שפראך איז געגעבען געווארען דעם מענשען, בכדי ער זאל קענען בעהאלטען זיינע געדאנקען. אט די „שפראך" פון פארשטעלען און פערמאסקירען די געדאנקען האבען די דייטשען גראד נישט פערשטאנען און פלעגען דעריבער גאנץ אפט ארייכפאלען.

אבער היינט אין דער עפאכע פון „קאנקרעטע מעשים" ווען מען רעדט נישט בכדי צו פערשטעלען די אמתע כוונות, נאר וואס מ'רעדט און מען טראכט פערווירקליכט מען אויך באלד, פערוואנדעלט מען טאקע תיכף ומיד אין ממשותדיגע טאטען — היינט זענען די דייטשען די בעסטע דיפלאמאטען און פאליטיקער. זיי טראכטען נישט קיין סך און רעדען נישט צופיל — און טוען וואס זיי האלטען פאר נויטיג און וויכטיג פאר זיך. זיי פיהרען א גאנצע וועלט פאר דער נאז — און מ'האט דערפאר נחוים דרך־ארץ פאר זיי. זעלטען ווען א צווייטע מלוכה פערשטעהט אזוי געשיקט אויסצונוצען פאר זיך א פאליטישע קאניונקטור ווי דייטשלאנד. דאס קען מען זאגען וועגען דער פריהערדיגער דעמאקראטישער רעפובליק — און וועגען דעם „דריטען רייך" איז האך אוודאי און אוודאי נישטא וואס צו רעדען; אזוי טריאומפיהרען איבער די אזוי־גערופענע זיגער־מלוכות ווי היטלער, האט זיך פריהער קיינער אין דייטשלאנד אפילו אין חלום נישט פארגעשטעלט.

און ווי קונציג זיי מאכען דאס אלץ, די דייטשען, ווי געשיקט זיי קריגען אריין זייערע געגנער אין זאק אריין. ווי ראפינירט זיי פערשטעהען אויסצונוצען פאר זיך וואס זיי דארפען, אמאל דורך אינדירעקטע דראהונגען (אט פערשטארקען זיי זייער ארמעע און אט פיהרען זיי איין אייגענמעכטיג אבליגאטארישען מיליטער - דינסט) און אמאל מיט זיסע רייד'לעך — און גאר נישט, מ'לאזט זיך נאר נארען און מ'גיט זיי נאך די דייטשען אלצדינג ווי קאפריזנע קינדער.

אט האט היטלער איצט צעריסען אויף שטיקלעך דעם לאקארנא־אפמאך — און פייפט אויף אלע סאנקציעס. ווארום ווער וועט איהם עפעס טון? — און וואס קען מען איהם טון? — דעם לאקארנא־אפמאך האט קיינער נישט אויפגעצוואונגען, די דייטשען. דאס האבען ווי מיט זייער גוטען ווילען געגנר מען אויף זיך אין לאקארנא געוויסע פערפליכטונגען. זיי האבען זיך זעלבער געבעטען אז מ'זאל שליסען מיט ווי דעם דאזיגען אפמאך, שטרעזעמען איז דעמאלט געווען דייטשלאנדס אויסערן מיניסטער — דאס איז געווען אין יאהר 1925 — האט ער דאס אדורכגעפיהרט דעם לאקארנא אפמאך.

פערשטעהט זיך: אז דאס איז נישט געווען סתם אזוי עפעס א שיינער זשעסט מצד די דייטשען, א „מאניפעסטאציע פון פרידענס ווילען" אדער גלאט א פריינטליכקייט לגבי די זיגער און געוועזענע שונאים נייע — זיי האבען ווי געווענליך געהאט א בעשטימטע כוונה דערביי; דאס איז געווען א אויסגערעכענטער שריט, א צילבעוואוסטער מאנעווער.

די דייטשען זענען דעמאלט געווען אויף גרויסע צרות. זיי האבען מורא געהאט פאר א צווייטע אקופאציע פון רוהר־געביט. דער אומצופרידן צו זיי מצד די פעלקער־בונד מלוכות איז געווען אויסערגעווענליך. צווישען לאנדאן און פאריז אין די פריינדשאפט נאך ענגער געווארען — און דאס אלץ. יעדער שריט פון די דערמאהנטע מלוכות אין דער ריכטונג פון פעראייניגען זיך אין אינטערעס פון אלגעמיינער זיכערהייט, דאס אלץ איז טעווענדט געווען געגען דער „געמיינזאמער געפאהר" דייטשלאנד. די מינדעסטע אומגעשיקטליכקייט אדער אומגעלומפערטער שריט, מצד די דייטשען האט זיי געקאנט קאסטען זעהר א סך. איז אט דעם קריטישען מאמענט, ווען דייטשלאנד איז געווען שטארק אין דער קלעם — געקומען שטרעזעמאן און האט פון „זיין אייגענער איניציאטיוו" פארגעלעגט די „זיגער" דעם לאקארנא־אפמאך. אט זעט הייסט עס: מיר נעמען אייפסגיי אויף זיך מיט אונזער אייגענעם גוטען ווילען די אין ווערסאילער טראקטאט פארגעזעהענע פערפליכטונגען בנוגע דעם מיליטאריזירטען רהיין־געביט. און מיר פערזיכערען אייך... און מיר שווערען אייך ביי אלעם הייליגען, אז מיר האבען דערביי די ריינסטע כוונות... אז מיר פערלאנגען איבערהויפט נישט מעהר פון אייך...

אט אזוי האבען די „נארישע" דייטשען אריינגעקריגען אין זאק אריין די „קלוגע" און „ראפינירטע" קאאליציע מלוכות. און האבען אויסגענארט ביי זיי, וואס זיי האבען געדארפט, מ'האט טאקע באלד בעפרייט דעם אקופירטען רהיין־געביט.

אין א צייט ארום זענען די דייטשען ווידער געקומען מיט א טענה, נאטירליך הכנעה'דיג געקומען און זיך בעקלאגט: באשר בכן, די רעפאראציע־צאהלונגען, די קריגס־חובות הייסט עס, דערדריקען און דערשטיקען זיי.

האט מען אפגעשאפט די רעפאראציעס. איז דער ענטפער געווען — דער היטלער־רעזשים. זאל היטלער לערנען בלק מיט די זיגער. ער וועט זיך טויגען בעסער פאר זיי. היטלער האט לכתחילה אנגעווענדעט די זעלבע מעטאדעס, וואס זענען פארגעקומען. נאכדעם האט ער סתם ארויפגעווארפען פון זיך די „פרעמדע אפוטרופסית" און האט זיך גענומען זעלבסטשטענדיג צו פערענטפערען אלע „הארבע" קשיות און סוגיות פון ווערסאילער טראקטאט.

לכתחילה איז ער געקומען: ער פערלאנגט דאס און דאס און א האר נישט מעהר. אויב מען וועט איהם צוריקגעבען דאס סאאר־געביט, האט ער שוין איבערהויפט נישט וועגען וואס זיך ארומצודרייסען מיט פראנקרייך. און האט שוין בכלל נישט וועגען וואס זיך צו אמפערען מיט דער וועלט. האט מען אומגעקעהרט די דייטשען דאס סאאר־געביט אין יאנואר 1935.

אין קנאפע צוויי חדשים ארום האט זיך היטלער אומגעקוקט, אז דייטשלאנד איז נאך מיליטעריש נישט גלייכבערעכטיגט מיט די זיגער־מלוכות. איז ער זיך מיושב — וואס וועט ער דא געהן ווידער אריין זיך דינגען און האנדלען — איז ער זיך מיושב און שאפט אליין אפ די „אומבעקוועמע" פונקטען פון ווערסאילער טראקטאט אהן פירט איין אויף אייגענע אחריות אבליגאטארישען מיליטער דינסט אין דייטשלאנד און האט זיך גענומען בעוואפענען און „מכין זיין" אויף אנ'אופן, אז עס פעלט אן אנ'אימה אויף אלעמען — און שוין.

און די אזוי־גערופענע זיגער, די „בעלי־בתים פון דער וועלט" האבען ארפגעשלוגען די בושע־... לען, האבען אפגעווישט די ליפען און געמאכט שווייג. זיי מאכען, ווי מ'זאגט, א פרעהליכע ... צום בייזען שפיל. ווארום וואס קענען זיי ... זיי האבען מורא..

און אז מען שווייגט — האט היטלער ... אלץ מעהר קוראזש. און אזוי האט ער איצט ... מען איינגאנצען אראפגענומען פון דייטשלאנד ... שאנדע פון ווערסאיל" — אומצוקעהרען דייטש... איהר פולע סובערעניטעט און גלייכבערעכטיג... האט צעריסען דעם לאקארנא־אפמאך און „אנול..." די געהעריגע פאראגראפען פון ווערסאילער ... טאט — און געהט טוט איהם עפעס.

ער ווייס גאנץ גוט, אז עס וועט איהם ... געשעהען. ער קען זיינע געגנער, זייער פסיכ... און זייער לאגע. און ער ווייסט, אז דער קאמ... מען פעהרהעהט, מיט אפיסיניען און מיט נא... כע געשעפטען. עס איז אלזא א גינסטיגער ... געווען פאר א'א שריט. ער האט פערשטאנען ... קען מען איהם איצט טון? — מען וועט זיך ... פראטעסטירען מכלומרשט און אנטשוויגען ...

און ווי געשיקט ער האט עס געמאכט! — ליבעסווירדיג עס איז געווען! — באלד נאך ... ניכטען די פאר ווערטלאזע „פאפירלעך" ... פאנאנדערגעשיקט א מעמאראנדום, וואו ער ... פון גרוים שמחה אויף רעכטס און אויף לינקס ... געלעגט אפצושליסען א פריינדשאפטס - אפמאך ... יעדער מלוכה, אפילו מיט דער „קליינער מילב"...

פון היינט אן, זאגט ער, האט ער צו קיינעם ... טענות נישט, ער האט איבערהויפט שוין נישט ... שום אספיראציעס קיין שום טעריטאריאלע ... טענזיעס. נאר וואס דען —

— וואס אנבעלאנגט די אוועקגענומענע ... ניעס און געוויסע טעריטאריאלע „אומגלייכ... קייטען" האפט ער, אז דאס אלץ וועט זיך ... אויסגלייכען מיטן „שכל הישר" און אויף א פריי... ליכען אופן.

און מ'וועט עס אויסגלייכען. עס איז נאר ... ספק נישט.

ווער האט עס געזאגט, אז די דייטשען זע... שלעכטע פאליטיקער און אומגעשיקטע דיפלא... טען? —

אט אזוי האבען די זיגער־מלוכות, מיט ענגל... אן דער שפיץ, און ענגלאנד קודם כל, אויסגעהא... וועט אויף זייער איגענער פרוסט א גיפטיגע שלא... — א געפעהרליכען שונא פון דער מענשהייט ... דער קולטור און ציוויליזאציע.

און נישט ווילענדיג פרעגט מען זיך:

— שוין זשע איז דאס מעגליך, אז די פון ... טיגע ערפאהרונגען האבען זיי נאך אלץ נישט אי... צייגט, אז מ'טאר דעם היינטיגען דייטשלאנד ... געטרויען און א האר נישט נאכגעבען? — ... זשע איז מעגליך, אז זיי האבען שוין פערגעסען די מיליאנען קרבנות, און די אלע צעשטערונגען ... פערוויסטונגען, און די אלע שרעקען פון ... וועלט־קריג?

איהר זעהט דאך — זיי האבען פערגעסען ... מענשען האבען א קורצען זכרון? — זיי לערנען ... גאר נישט אפ פון דער געשיכטע — און בעצא... נאכדעם זעהר טייער דערפאר...

קריסטליבער תלמוד־קענער וועגן „לומדות" פון גלח טשעטשאק

(געשפרעך מיט דעם פוילישען תלמודיסט ד"ר טארעאוש זאדערעצקי)

— 2. —

אין דעם ווייטערען געשפרעך מיט ה' טארעאוש זאדערעצקי האב איך איהם געפרעגט זיין מיינונג וועגען דער ערקלערונג וואס דער גלח טשעטשאק האט אפגעגעבען אין דער סיים קאמיסיע וואו ער האט בעהויפטעט, אז שחיטה קאן מען דורכפיהרען מיט א מאשין אהן צו בעליידיגען די יודישע רעליגיע.

— גלח רעקטאר טשעטשאק — זאגט זאדערעצקי — בערופט זיך אפילו אז ער האט געלייענט דעם תלמוד און שולחן ערוך, אבער ווי עס שיינט איז עס געווען א „בעסער" לייענען, אויב עס איז איהם דורכגעגאנגען דורכן האלז אזא — איידעל זיך אויסגעדריקט — אומפינקטליכקייט, ווען גלח רעקטאר טשעטשאק וואלט פאקטיש אמאל געהאלטען אין די הענד דעם ארגינעלען תלמוד אין שולחן ערוך, ווען ער וואלט פערמאגט די צוטריטונג זיי צו שטודירען און וואלט פאקטיש דורכשטודירט די דאזיגע ביכער, כאטש אין אנ'אויטאראטיווער איבערזעצונג, דאן וואלט ער אין יורה דעה אין דער זיבעטער אפטיילונג געלייענט, אז ס'איז ערלויבט על תנאי צו שעכטען בהמות מיט א מאשין און דאס אויף דעם אופן אז דאס מעסער קאן מען בעפעסטיגען צו א ראד, וואס ווערט געדרעהט מיט א האנד אדער א פוס. דערביי דארף מען האלטען העם האלז פון דער חיה אזוי, אז דורך א דרעה מיטן ראד זאל ער באלד ווערען איבערגעשניטען, דאס פוך שליסט אבער אויס גליך ווי דער תלמוד, יעדעם מעכאנישע דרעהען פון ראד, למשל דאס טרייבען די מאשין מיט וואסער־קראפט, ווייל די כוונה פון געזעצגעבער איז געווען אז שעכטען זאל א פערשטענדיגער מענש, וועלכער קאן איינשפארען דער חיה אומנויטיגע ליידען, און נישט א בלינדע גראנקעגלאזיגע און אפט פערפיהרערישע מאשין. ווען מען זאל אפילו קאנסטרואירען א מאשין, וואס ווערט געטריבען מיט מענשליכע הענד, אז וואלט דאס נישט בעפרייט פון אונטערזוכען דאס מעסער פאר יעדען שחיטהאקט, צי עס האט נישט קיין פגימה. מען קאן זיך פארשטעלען וויפיל צייט און געלד עס וואלט געקאסט דאס מאנטירען די מאשין פאר און נאך יעדען שחיטה אקט, דאס 12־מאליגע איבערזוכען דאס רעדעל אויפן נאגעל און דאס זעהר פאקוויכטיגע אויפמאנטירען, אז דאס מעסער זאל אין עפעס זיך נישט אפשלאגען, ווייל אין דעם פאל וואלט עס געווען פסול.

גלח רעקטאר טשעטשאק וואלט זיכער בעקומען א „רדייער", ווען ער זאל מיט אזא בעהויפטונג זיך ארויסרייסן פאר וועלכן בעדייטענדן פארשער פון יודא איזם, למשל פאר דעם קריסט שטארק אדער ווינשע. עס איז דאך אנ'עלעמענטארע זאך פאר יעדען קענער פון יודאאיזם, אז עס איז נישטא דארט א שריט אין לעבען וועלכער זאל נישט האבען קיין רעליגיעזע געזעצען אין פיל קלענערע זאכען בפרט אין אזעלכע פרינציפיעלע ווי די שחיטה. ווען דער תלמוד זאל נישט האלטען די שחיטה פאר איינער פון די פונדאמענטאלע רעליגיעזע פראגען, וואלט ער איהר זיכער נישט געווידמעט דעם גאנצען טראקטאט חולין.

דא ווייזט אונז זאדערעצקי א ריזיג בוך פון עטליכע הונדערט זייטען און בעמערקט, אז מסכת חולין האט 340 זייטען, א חוץ די אונצעהליגע קאמענטארען פון פערשידענע מחברים מיט ווייטערע 200 זייטען, א חוץ דעם ווייזט ער אונז אין טייל פון שולחן ערוך דעם יורה דעה מיט הוספות פון ארום 200 מפרשים שפעטערע רבנים, וואו א הריטעל דערפון איז געווידמעט דער שחיטה.

— אט האט איהר — זאגט ווייטער זאדערעצקי — די תשובה אויף דער בעהויפטונג פון גלח טשעטשאק, נישט די חכמים פון תלמוד, נישט די שאפער פון ריטועלען קאדעקס און נישט זייערע אונצעהליגע קאמענטאטארען זענען דאך נישט געווען קיין אידיאטען, אז זיי זאלען אריינלייגען אזויפיל ארבייט און גייסטיגע אנשטרענגונג אין א זאך, וואס איז רעליגיעז גלייכגילטיג, בפרט וואס פאר דעם דאזיגען טיפ מענשען האט חוץ דער רעליגיע און איהרע פראבלעמען גארנישט נישט עקזיסטירט, די דאזיגע ביכער וועלכע איהר זעהט בילדען א רעזולטאט פון דער מיה פון אונצעהליגע און מעכטיגע קעפ אין משך פון העכער 2500 יאהר עס זענען צווישען זיי געווען גיידטער וועלכע גלח טשעטשאק טראכדעם וואס ער איז דאך א רעקטאר איז אפילו נישט דערוואקסען צו ... קנאפעל, ווי למשל דער גרויסער פילאזאף ... מעלאלטער מאימאנידעס, וועלכער האט ... דער משנה חולין, דער שחיטה געווידמעט א ... אראבישען טראקטאט, ארויסגעגעבען לעצטנ... העבראעיש דורך מ. וואהל אין יאהר 1894 ... מאגידעס ווידער, וואס זינגט זיין ערשיינען ... אן די גאנצע תקופה אין דער געשיכטע פון ... דישער רעליגיע, און די צווייטע עפאכע ... געשיכטע פון דער קירכליכער קאטאלישער ... פיע האט מן הסתם נישט געהאט אזוי פיל ... וואלט נישט געווידמעט א גאנצען טראקטאט ... זאך, וואס איז רעליגיעז נישט בעגרינדעט. ... קרדינג אין דאס גראד אין א זהערק, וואס איז ... מעט די רעליגיעזע יסודות פון דער אמונה, ... כער האט דער ערשטער אין דער נייערער צייט ... שטאנען די פילאזאפיע פון אריסטאטעלעסען ... אויסגעבריטערט, האט דאך געהאט אפילו ... גייסטיגע דימענזיע פון גלח טשעטשאק, וועלכ... בעהויפטעט גאנץ פערקעהרטע זאכען.

— ווי אזוי זשע קוקט איהר אויף דער ער... רונג פון גלח טשעטשאק?

— די מיינונג פון גלח רעקטאר טשעטשאק ... מראין דער גאנצער אכטונג פאר זיין רעקטאר ... מוז איך בעצייכענען לכל הפחות פאר ... דעמאגאגיש, ארויסגעפלאפעלט סיידען ... מענט פון גוטען הומאר, אבער אהן דעם מינדעסט... וויסענשאפטליכען יסוד, איך וואונדער זיך נאר ... די יודישע דעפוטאטען, וועלכע האבען שוין ... מיטן בעווייזען אזוי פיל ריזיגע ביכער, וואס ... געווידמעט דער פראגע אין דער רבנישער ליט... טור, נישט צעשמעטערט אין די אויגען פון ... מוסיף די דאזיגע אויסגעטראכטע „מיינונג" פון ... מכלומרשטען „מומחה" גלח טשעטשאק.

— וואס זענען אלזא די קאנקלוזיעס?

— די קאנקלוזיע איז, אז אהן א פונדאמ... לער פערוואלטונג פון דער יודישער רעליג... נישט מעגליך אפצושאפען די שחיטה. אז דאס ...

(ווייטער זעה זייט 20)

אַ קאָשמאַר פון פערצייטען

שוין דריי יאָהר ווי דאָס דייטשע פאָלק, דאָס דייטשע לאַנד איז בעהערשט פון דעם נאַצישען קאָשמאַר.

ס'איז מערקווירדיג: היטלערס דייטשלאַנד איז איינע פון די מעכטיגסטע און רעאַלסטע פאַקטאָרען אין דער היינטיגער אייראָפּאַ, און נישט קוקענדיג אויף דער גאַנצער פיזישער רעאַליטעט פונם היטלעריזם, קענען מיר זיך אַלץ נישט בעפרייען פונם איינדרוק, אַז דער גאַנצער ממשות'דיגער און ברוטאַלער היטלעריזם איז נישט מעהר ווי אַ פאַנטאַסטישער פינסטערער חלום — אַ קאָשמאַר און אָט באַלד וועט זיך אייראָפּע, דער צוואַנציגסטער יאָהרהונדערט אויפכאַפּען און דער בייזער חלום וועט צורינען ווערען

אַ מיטעלאַלטערליכען פינסטערען חלום חלום'ט איצט אייראָפּע, און בעזונדער דאָס קולטורעלע דייטשלאַנד.)

אַ ברוטאַלע מחנה האָט בעלאַגערט און איינגענומען דייטשלאַנד, אויסגע'הרג'עט אַ סך ליכטיגע דייטשע אינטעלעקטואַלען, טויזענדער און טויזענדער אַרויסגעטריבען פון זייער פאַטערלאַנד; געמאַכט שייטערהויפענס פון ביכער, אַ שוואַרצע קראָה מיט אַ „שטורמער" געלאָזט פליהען אין די פרידליכע דייטשע הימלען. איינגעפיהרט יודישע געטאָס פערנאַסט עפּעס אַזעלכע פינסטערע נירענבערגער געזעצען. דאָס גאַנצע לאַנד פערוואַנדעלט אין איין גרויסער קאַזאַרמע, וואו מען טאָר קיין הויך און פרייע וואָרט נישט אַרויסרעדען. אין די פאַבריקען — זעלנער; אין די אוניווערזיטעטען דיסציפּלינירטע זעלנער.... אין די קינדער־שולען — זעלנער. אין לידער פון האַס זינגען איצט מיליאָנען דייטשע קינדער.

און דאָס לאַנד איז בעדעקט מיט געוועהר־פאַבריקען.... און אַלע גליהען זיי ווי גיהנום'ס. גליהען, שמידען און גיסען — קאַנאָנען, קאַנאָנען.

איז עס נישט אַ קאָשמאַר? אַ בייזער מיטעלאַלטערליכער חלום?

און דאָך איז דאָס ווירקליכקייט. דייטשלאַנד לעבט איצט און אָטעמט שווער אין אָט דער פאַנטאַסטישער, שוועהער ווירקליכקייט.

און אָט דער פינסטערער דייטשער קאָשמאַר פערשפּרייט זיינע שוואַרצע פליגלען אַלץ מעהר איבער גאַנץ אייראָפּאַ.

שוין דריי יאָהר ווי אַ פאַנטאַסטישע פינסטערקייט גיסט זיך פון דייטשלאַנד איבער אייראָפּע, איבער דער גאַנצער וועלט. אָט די שוואַרצע ריטער מיט די האַקענקרייצער, וואָס הערשען איצט דאָרטען רעדען עפּעס מאָדנע פינסטערע רייד. נישט לאָגיש, נישט מענשליך, נאָר רייד, וואָס וועקען מאָדנע איינגעשלאָפענע אינסטינקטען, אַטאַוויסטישע באַגעהרען.

און די פינסטערע רייד רייצען און שטעקען אָן. סענע צייטען.... פון פעאָדאַליזם, פון קרייציגע, פון פויערים האַלב־געצענדינערישע און האַלב־גאָטס־פאָרכטיגע שקלאַפען. פון אַ שטאָטישער בעפעלקע־רונג פון קנעכט. פון קרייציגע און ווילדע צווישעטע באַראָנען, וואָס טון וואָס זיי ווילען מיט זייערע זיי וועקען אויף אַמאָל, אַמאָל געלעבטע און פערגע־ קנעכט, מיט ווייעהע יודען.

רייד פון ווילדער, רויהער און פרימיטיווער קראַפט. און דער פאַקט, אַז אָט די פאַנטאַסטישע נאַ־ צישע „פּרעדיגערייען" קומען דורך דער ראַדיאָ, און אין אַ צייט פון וויסען און וויסענשאַפטליכער לאָגיק, אין אַ צייט, ווען יונגע מענער און פרויען פליהען אין גאַנצע הימלען פון איין עק וועלט צום אַנדערען — מאַכט נאָך ווילדער און פאַנטאַסטישער די איצטיגע דייטשע ווירקליכקייט.

און אייראָפּע, וועלכע ווערט אויך ביסלעכווייז אָנגעשטעקט אין דיזער אימה פון דעם נאַצישען קאָשמאַר, רייבּט זיך נאָך אַלץ די אויגען און וואונ־ דערט זיך:

איז עס ווירקליכקייט אָדער קאָשמאַר?

און ס'איז שוין דריי יאָהר ווי דאָס האַרץ און דאָס געוויסען פון אייראָפּע ווערען געפּייניגט פון דעם נאַצישען מיטעלאַלטערליכען קאָשמאַר. און מיר זענען נאָך אַלץ נישט זיכער, צי ס'איז ווירקליכקייט צי חלום.

און ס'איז דאָך אמת: ווען מיר קלערען וועגען היטלעריסטישען דייטשלאַנד, קענען מיר דאָך נישט קלערען אַזוי גלאַט און לאָגיש, ווי ווען מיר קלערען וועגען דער פאַשיסטישער איטאַליע, צום ביישפּיל.

ווייל נישט קוקענדיג אויף זייער ענליכקייט און אויף די זעלבע סאָציאַל־עקאָנאָמישע און פּאָלי־ טישע סיבות, וועלכע האָבען אַרויסגערופען און שטי־ צען סיי דעם איטאַליענישען פאַשיזם, און סיי דעם דייטשען היטלעריזם, איז אָבער אינם לעצטען — אינם היטלעריזם דאָ עפּעס רויה סטיכישעס.

אין פערגלייך מיטן היטלעריזם איז מוסאָליניס פאַשיזם מאָדערן און ציוויליזירט.

די פינסטערע קראַפט פונם היטלעריזם איז זיין היסטאָרישער אַטאַוויזם, אַזוי צו זאָגען.

פון די העלזער פון פיהרער, געבעלס און שטרייכער שלוקערצט אַרויס דער מיטעלאַלטער. דער „דבוק" פונם פינסטערען מיטעלאַלטער איז אריין אינם מאָדערנעם קולטורעלען דייטשלאַנד און ער שרייט פון דאָרט אַרויס דורך די מיילער פון די נאַ־ צישע פיהרער.

אין אייראָפּע האָט זיך אָנגעזאַמעלט אַ סך שלעכט בלוט, און דאָס שלעכטע קראַנקע סאָציאַלע בלוט האָט אַרויסגעפּלאַטערט, אַממייסטען אויפן דייטשען לאַנד.

די וועלט־קריג, דער בעלייריגענדער ווערסאַי־ שלום, און דער זעהר שווערער עקאָנאָמישער קריזיס ווי אַנדערע אויסערליכע און אינערליכע פּאָליטישע סיבות, האָבען דעם ווידערשטאַנד פונם דייטשען פאָלקס־גוף אָפּגעשוואַכט און ער איז מעהר ווי אַנדערע פעלקער מסוגל געוואָרען אַריינצופאַלען אין דעם קראַנקען הייסען בעט פון מיטעלאַלטערליכע קאָשמאַרען.

און נישט קוקענדיג דערויף, וואָס עס איז שוין דריי לאַנגע יאָהר ווי דער היטלעריזם הערשט איז דייטשלאַנד, דאַכט זיך נאָך אַלץ אויס, אַז דאָס איז נישט קיין ווירקליכקייט, נאָר אַן'אַלטער בייזער חלום פון פערצייטען, פון וועלכען די וועלט וועט זיך באַלד אויפכאַפּען.

פון לעאָז קעניג

חיים לייב פוקס

אַפּשייד *)

נאַכט, אויפן הימעל שווימט־אום די לבנה — אַ סערפּ פון פערזשאַ־
ווערטען שטאָהל
שיף סירענען רעווען ווילד, ווי הונדערט וועלף געשריגען וואָלטען
אויף אַמאָל
אומזעהבּאַרע הענט שטופּען לאַנגזאַם די שיף אַוועק פונם זיל־
בערנעם ברעג
אַוועק פונם לאַנד, ווי מיט בלוט כיהאָב געהייליגט די ערד —
און מיט ליים און מיט ציגעל איינאַיינעם, כיהאָב אין הייזער פער־
מויערט מיינע טעג

די שיף גייט אָפּ.... סיהאָט קיינער מיך געזעגענט און קיינער נישט
בעגלייט —
נאָר אין ירושלימ'ס אַ געסעל, מיין אומעט, ווי אַ קול פון אַ ווייט־
נענדיגער פלייט
בלאָנדזשעט אַרום און שלאָגט ־ זיך ־ אָן אין טורעמדיגע, שטיינער־
דיגע ווענט,
וואָס האָבען מיך נישט איינמאָל ווייגען שטיל געהערט, —
ווען כיהאָב צום האַרץ געטוליעט זיי, ווי מיט מיליאָן פאָר הענט.

די שיף גייט אָפּ... וועלען רוישען זייער אומעטיגען ווייגענדיגען רויש.
לאַנד! ווער ווייס אויף וואָס כיהאָב דיך און סיבענקען מיינס
פערטוישט?
דורך נאַכט און בלוט געקומען כיבין צו דיר, געפאַלען צו דיין ערד
ווי סיהאָט אין האַרצען מיר געריזלט שטיל — דער קינדער־ניגון
פון אַמאָל —
איהם האָב איך נישט קיין איינציג מאָל ביי דיר געהערט.

סיהאָט נישט מיין האַרץ פערכאַפּט קיין טאָן פון אַ בענקענדיגן ניגון
און אויך סיגעזאַנג פון אַרבייטס־פרייד, כיהאָב זעלטען ווען געהערט
פערמיאוסט האָט מען מיר, מיין האַרצענדיגען, מאַמעדיגען יודיש,
ווי מען מיאוסט זיך איצט מיט פראַצע אויף דער האַרטער ערד —
און מיט האַנדעל־וואַנדעל־רויש, טוט מען זיך פערוויגען.

די שיף גייט אָפּ... סילעשען פייערליך און צינדען זיך אויף שפּי־
צען פון „הדרי"
דער נעפעל נעהמט אַריין אין זיך די לעצטע קלאַנגען פון דער שטאָט
עס וויינט אין מיר און סיוויינט מיט מיר די שיף אין יעטווערן טראָט
וואָס שניידט אַריין זיך אין די וועלען אונטער הונגעריגע
מעווען ־ שריי —
און פאַלט אַריין מיר אינם האַרץ, וואָס איז פערפולט מיט אָפּ־
שייד און מיט צער....

שיף „גלילה"

*) פון בוך „פּאַלעסטינער לידער"

מיינע אידעאַלען פון 50 יאָהר צוריק

פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי *)

„דער היינטיגער באַנקעט איז געווען דער אַפּי־ ציעלער אַפּשלוס פון יענע יובל־ימים־טובים, וואָס פערשידענע אָרגאַניזאַציעס און פריינדליכע יחידים האָבען אָרגאַניזירט סיי אין ניו־יאָרק, סיי אין אַנ־ דערע שטעט, צוליב מיין 70־יאָהריגען געבורטסטאָג און צוליב דעם 50־יאָהריגען יובל פון מיין יודיש־ סאָציאַליסטישער טעטיגקייט, וואָס האָט זיך אָנגע־ הויבען אין דעם יאָהר 1885 מיט דעם פּרוב צו גרינדען אַן'איינענע יודיש־סאָציאַליסטישע אָרגאַ־ ניזאַציע.

סיי מיין פּאָליטישע אַרבייט, סיי מיין פּובליציס־ טישע איז פאַר דעם גאַנצען האַלבּען יאָהרהונדערט געווען געווידמעט דעם אויפבּוי פון דעם יודישען סאָציאַליזם און פון יענע, ריין וויסענשאַפטליכע און טעאָרעטישע גרונטלאַגען, אויף וועלכע עס דאַרף, לויט מיין מיינונג נאָך, רוהען די אַרבייט סיי פאַר דער פולער בעפרייאונג פון די אונטערדריקטע פעל־ קער און פון די אונטערדריקטע אַרבייטער־מאַסען. מיין ריין טעאָרעטישער, וויסענשאַפטליכער און פי־ לאָזאָפישער איינשטעל און צוטריט צו געזעלשאַפט־ ליכע פּראָבּלעמען, קאָן אויסגעדריקט ווערען אין איין וואָרט: „דער קולטור ־ פילאָזאָפישער אידעאַליזם", — אַ געדאַנקען־גאַנג אויף וועלכען איך אַרבייט נאָך ביז היום. דאָס איז אַ געדאַנקען־גאַנג, וואָס נעהמט אויף די גאַנצע מענשליכע געשיכטע, ווי אַן'ענטוויק־ לונג פון ריין מענשליכע אידעען און אידעאַלען, — וואָס עס זאָלען נישט זיין די טיפערע אורזאַכען, וועלכע רופען זיי אַרויס, — און אָפטמאָל פון אַ טראַגישען געראַנגעל צווישען די אידעען און אידעאַלען:

מיין סאָציאַליסטישער איינשטעל רוהט אויף דעם טיפסטען גלויבען, אַ געשטיצטען מיט דעם גאַנצען וויסען, וואָס איך האָב געזאַמעלט פאַר די פופציג יאָהר, אַז די פערווירקליכונג פון דעם סאָציאַליזם איז שוין געוואָרען מעגליך אין אונזערע טעג, — דער עיקר, אין אַלע ציוויליזירטע לענדער. אין יעדען לאַנד בעזונדער, וואָס דאַרף נישט און טאָר נישט וואַרטען אויף די אַנדערע לענדער, ביז זיי וועלען זיין גרייט, דורכצופיהרען דעם איבערקעהר. אָבער אָט די פערווירקליכונג איז געבּונדען מיט אַן־ אַבּסאָלוטען תּנאי, אַז די אידעאַלען פון סאָציאַליזם און די אידעאַלען פון פרייהייט זאָלען תּמיד געהן האַנד אין האַנד סיי אין דער צייט פון דעם קאַמף פאַר דער אָפּשאַפונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער גע־ זעלשאַפט, סיי אין דעם אויפבּוי ־ פּראָצעס פון דער נייער געזעלשאַפט ־ אָרדנונג פאַר דער בעפרייטער מענשליכער אַרבּייט.

דער טראַגישער געראַנגעל פון אידעען און אידעאַ־ לען, וואָס טרעט אַזוי בּולט אַרויס אין דער גאַנצער ביז־אַהעריגער געשיכטע, איז אַפשר קיינמאָל נישט און אין ערגעץ נישט געווען אַזוי שאַרף, ווי גראָד אין דעם סאָציאַליסטישען וועלטל, וואָס נויטיגט זיך אַזוי שטאַרק אין איינינקייט, אין צונויפשמידען אַלע איהרע קרעפטען אין דעם קאַמף פאַר דעם געמיינ־ שאַפטליכען ענדציל. דאָ האָט זיך גראָד אויפגע־ עפענט אַ מאָוים'דיגער תּהום צווישען די אידעאַלען פון דעם סאָציאַליזם און די אידעאַלען פון דער פריי־ הייט, סיי אין דעם סאָציאַליסטישען קאַמף אין די קאַפּיטאַליסטישע לענדער, סיי אין דעם גראַנדיעזען עקספּערימענט פון סאָציאַליסטישען אויפבּוי אין ראַטענלאַנד. מענשען מיט אַזאַ סאָציאַליסטישען איינ־ שטעל ווי מיינער, פיהלען זיך ווי פרעמדע אין דער איצטיגער צייט, און אין דעם פילדערענדיגען ליאַ־ רעם פון די קעמפענדיגע צדדים קאָנען ווי נישט אַרויסהערען קיין איין וואָרט, וואָס זאָל בעדייטען, אַז זיי ביידען איז שוין קלאָר געוואָרען די גאַנצע געפאַהר, וואָס ליגט אין דעם תּהום, וואָס קאָן זיי ביידען איינשלינגען; קיין איין וואָרט, וואָס זאָל בעדייטען, אַז מען האָט שוין געפונען דעם ריכטי־ גען וועג ווי אַזוי דעם תּהום צו פערשיטען.

ניין, איך שמועס מיר נישט איין. מיין סאָציאַ־ ליסטישער איינשטעל ווערט פון דער גאָר גרויסער מאַיאָריטעט אַלץ נאָך בעטראַכט ווי אַן „אוטאָפּיע" ווי אַ פאַנטאַסטישער „חלום" פון אַ וועלט־פערמע־ דערען אידעאַליסט. פאַר „אוטאָפּיעס" און „חלומות" מאַכט מען אָבער נישט קיין יום־טובים.

בּליבּט פאַר מיר נישט קיין אַנדער אויסוועג ווי נאָר אָנצונעהמען, אַז דער געזעלשאַפטליכער בע־ דייט זייערער איז געלעגען נאָר אין דער אָנערקענונג פון מיין יודיש־סאָציאַליסטישער טעטיגקייט, און פון די אידעאַלען, וואָס האָבען זי אַרויסגעבראַכט.

האַלט איך פאַר מיין חוב דאָ צו דערקלערען, אַז אויך אָט די אידעאַלען, וואָס האָבען, אמת, געשלאָ־ גען גאָר טיפע וואָרצלען אין דער יודישער עפענט־ ליכקייט, סיי דער סאָציאַליסטישער, סיי דער נישט־ סאָציאַליסטישער, זענען נאָך גאַנץ־גאַנץ ווייט פון זייער פערווירקליכונג אין לעבען.

דערלויבט מיר פאָרצולייענען פאַר אייך נאָר אַ פּאָר שטעלען פון אַ פּאָר שריפטען מיינע, אין וועל־ כע איך ציה אונטער דעם סך־הכּל פון אַ פּאָר וויכ־ טיגע גרונד־פּרינציפּען, וואָס דאַרפען בעהערשען דעם יודישען קאַמף פאַר אונזער פולער נאַציאָ־ נאַלער בעפרייאונג.

ווי אַ יודישער סאָציאַליסט, וואָס האָט צום ערש־ טען מאָל פונאַנדערגעוויקעלט די פאָהן און אָט דעם קאַמף. בין איך אַרויסגעטראָטען אין דעם יאָהר 1892 אין אַ רוסישער אַרבייט, געווענדעט צו די רוסיש־יודישע סאָציאַליסטען פון מיין דור. די אַרבייט האָט זיך גערופען „יעווריי ק' יעווריאַם", „אַ יוד צו יודען", אַרויסגעגעבען פון דעם „פאָנד וואָלנאָי רוסקאָי פּרעסי" („פאָנד פאַר דער פרייער רוסישער פּרעסע"). אין דעם פאָרוואָרט צו דער יודי־ שער איבערזעצונג פון אָט דער שריפט ציה איך אַ קליינעם סך־הכּל פון די גרונד־אידעען, פאַר וועל־ כע זי שטעלט זיך איין. דער סך־הכּל לייענט זיך אַזוי:

1) „די פּראָקלאַמירונג פון דער זעלבּסטשטענ־ דיגקייט פון דעם יודישען פאָלק". עס ווערט גע־ זאָגט אין אָט דער שריפט: „מיר זענען נישט קיין פיר פּראָצענט פון אימיצען אַנ'אַנדערען. נאָר הונ־ דערט פּראָצענט פון זיך אַליין".

2) „סאָציאַליזם און נאַציאָנאַליזם זענען נישט קיין היפּוכים", וואָס ליקענען אָפּ איינס דאָס אַנ־ דערע, דעם בעווייז, אַז זייער בערעכטיגטער סינטעז בעשטעהט אין דעם אינטערנאַציאָנאַליזם, וואָס איז גלייך פיינדליך סיי דעם שאָוויניזם, סיי דעם קאָס־ מאָפּאָליטיזם, — אָט דעם בעוויי האָב איך גע־ פּרובּט אַרויסבּרענגען אין מיין אַרבייט: „דער סאָ־ ציאַליזם און די נאַציאָנאַליטעטען ־ פראַגע".

3) „די אינטערעסען פון די אַרבייטער און די פויערים זענען (אין תּוך) סאָלידאַריש און אַ סאָ־ ציאַליסטישע פּאַרטיי דאַרף פערטיידיגען ביידע": דערין איז בעשטאַנען „דער ערשטער אַרויסטריט פון די רוסישע סאָציאַליסטען ־ רעוואָלוציאָנערען", — אַ ריכטונג, וואָס איך האָב געהאַט דאָס גרויסע גליק און דעם גרויסען כּבוד צו זיין איינער פון איה־ רע בעגרינדער".

4) „די פּראָקלאַמירונג, אַז עס איז דאָ אַ יודי־ שער אַרבייטער־קלאַס אין רוסלאַנד, ממילא אַ פּלאַץ פאַר אַ יודישער אַרבייטער ־ פראַגע, אַ יודישער אַר־ בייטער בעוועגונג און אַ יודישער סאָציאַליזם".

5) „עס איז דאָ אַ גרויסער אונטערשיד צווישען דער מערב ־ אייראָפּעאישער און דער רוסישער יו־ דענשאַפט". און עס ווערט אָנגעמערקט „די קריטיק פון דער מערב ־ אייראָפּעאישער עמאַנסיפּאַציע".

6) „רוסישע רעוואָלוציע און יודישע בעפריי־ אונג זענען ענג צונויפגעבונדען; די נויטיגקייט צו בעטייליגען זיך אין דעם רוסישען רעוואָלוציאָנערען קאַמף, ווי אַ יודישער נאַציע. און אין דער סאָציאַ־ ליסטישער בעוועגונג ווי אַ יודישער אַרבייטער קלאַס".

7) עס ווערט אָנגעצייכענט אַ „סאָציאַליסטישע קריטיק פון דעם יודישען עקאָנאָמישען לעבען און פון זיין פּאַראַזיטישען כאַראַקטער"; עס ווערט אָנ־ געוויזען אויף דער „נויטיגקייט פון אַ יודישען אַג־ ראַר־סאָציאַליזם".

8) אינאיינעם דערמיט ווערט אויך אַרויסגערוקט „די נויטיגקייט, אַוועקצושטעלען דאָס יודישע לע־ בען אויף די יסודות פון אַרבייט און וויסענשאַפט".

9) עס ווערט אַרויסגעבראַכט, אַז „די יודישע אינטעליגענץ דאַרף געהערען דעם יודישען פאָלק". דערינען ליגט שוין איינגעשלאָסען דער לאָזונג פון קאַמף אַנטקעגען אַסימילאַציע".

10) (מעהר ווי עשרת הדבּרות קאָן מען דאָך פון קיינעם נישט פערלאַנגען.) עס ווערט אָנגעוויזען, אַז „מיר דאַרפען קעמפען פאַר נאַציאָנאַלער גלייכ־ בערעכטיגונג, נישט נאָר פאַר „בירגערליכער".

צו אָט די גרונט־פּרינציפּען בין איך געבליבען געטריי אין דער גאַנצער צייט פון מיין טעטיגקייט.

---

*) אויף דער פייערונג צום 70־יעהריגען גע־ בורטסטאָג פון ד"ר ח. זשיטלאָווסקי, וואָס איז פאָרגעקומען אין ניו־יאָרק, האָט דער בעל היובל געהאַלטען די דאָזיגע רעדע. די רעד.

געשיכטע פון יודען אין לאָדז

לאָדזער יודען אין דער טעקסטיל-אינדוסטריע, לויט דער אַמטליכער ליסטע פון 1868

פון ד"ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

די אַלע ביז איצט געבראַכטע מאַטעריאַלען גיבען אונז נאָכנישט קיין פולקאָם בילד פון דעם אַנטייל פון יודען אין דער לאָדזער טעקסטיל-אינדוסטריע אויפען בריטען פערגלייכס-פאָהן פון דעם אַלגעמיינעם שטאַנד פון דער לאָדזער פראָדוקציע. בכדי אָבער צו פערפולקאָמען אונזער בילד, האָבען מיר זיך געווענדעט נאָך נענויערע ידיעות צו די אַמטליכע צונויפשטעלונגען פון 1867, הגם די דאָטע גייט שוין ארויס מחוץ פונם צייט-אָפשניט פון אונזער אַרבייט. אין 1867 איז צונויפגעשטעלט געוואָרען אַ ליסטע פון אַלע אינדוסטרי-אַנשטאַלטען אין קעניגרייך פוילען. די ליסטע האָבען צונויפגעשטעלט די בפרטיות'דיגע גובערניאַלע אַמטען דורך דער פערמיטלונג פון לאָקאַלע אַדמיניסטראַטיווע אָרגאַנען. די פיעטריקאָווער גובערניאַלע מאַכט האָט איהר ליסטע פון אַלע אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען אין פיעטריקאָווער גובערניע, צוגעשיקט דער צענטראַלער מאַכט אין וואַרשע, דעם 7. יולי 1868. פון אָט דער דאָזיגער ליסטע נעהמען מיר פאָלגענדיגע ידיעות וועגען דער יודישער טעקסטיל-אינדוסטרי אין לאָדז.

וואָל-שפּינערייען — אברהם פּרוסאַק. דער אַלגעמיינער ווערט פון זיין יעהרליכער פּראָדוקציע האָט בעטראָפען 17 טויזענד און הונדערט רובעל. וואַרשטאַטען האָט ער פערמאָגט 14, אָרטיגע אַרבייטער האָט ער בעשעפטיגט 11 און אויסלענדישע אַרבייטער 1. אַרבייטס-לוין האָט ער יעהרליך אויסגעצאָהלט 18 טויזענד 500 רובעל.

וואָל-וועבערייען. — אַדאָלף ליקערניק, ווערט פון דער יעהרליכער פּראָדוקציע 22 טויזענד 500 רובעל, 10 וואַרשטאַטען, 10 אָרטיגע אַרבייטער, וואָס האָבען יעהרליך פערדינט 2 טויזענד 500 רוב.

בנימין פרישמאַן ווערט פון דער יעהרליכער פּראָדוקציע 15 טויזענד רובעל, פערמאָגט 6 וואַרשטאַטען, וואָס ווערען בעדינט פון 9 אַרבייטער און זיי פערדינען יעהרליך 14 הונדערט רובעל.

משה קאַמאַשעוויטש. די יעהרליכע פּראָדוקציע בעטרעפט 5 טויזענד רובעל, פערמאָגט 6 וואַרשטאַטען, וואָס ווערען בעדינט פון 7 אָרטיגע וועבערם און זיי פערדינען יעהרליך 600 רובעל.

מאיר האָראָוויטש. די יעהרליכע פּראָדוקציע בעטרעפט 4320 רובעל, פערמאָגט 6 וואַרשטאַטען, וואָס ווערען בעדינט פון 9 אָרטיגע אַרבייטער און זיי פערדינען יעהרליך 900 רובעל.

משה לובינסקי. דער ווערט פון זיין יעהרליכער פּראָדוקציע איז 3200 רובעל, פערמאָגט 8 וואַרשטאַטען, וואָס ווערען בעדינט פון 8 אָרטיגע וועבער און זיי פערדינען יעהרליך 1560 רובעל.

וואָל און האַלב-וואָל אויסאַרבייטונגען: שמואל טשאַמאַנסקי זיין יעהרליכע פּראָדוקציע האָט בעטראָפען 10720 רובעל, האָט פערמאָגט 8 וואַרשטאַטען אויף וועלכע עס האָבען געאַרבייט 9 אַרבייטער אָרטיגע און 1 אַרבייטער פון אויסלאַנד, וואָס האָבען פערדינט יעהרליך 1440 רובעל.

צוזאַמען האָט די יעהרליכע פּראָדוקציע פון די דריי דערמאָהנטע אונטערנעהמונגען (וואָל-שפּינערייען, וואָל-וועבערייען און זייד און האַלב-זייד אויס אַרבייטונגען) בעטראָפען 77840 רובעל, פערמאָגט האָבען זיי צוזאַמען 58 וואַרשטאַטען און האָבען בעשעפטיגט 63 אָרטיגע און 2 אויסלענדישע אַרבייטער, צו וועמען עס איז יעהרליך אויסגעצאָהלט געוואָרען שכירות 26 טויזענד 900 רובעל.

שמואל טשאַמאַנסקי, אַ געבוירענער אין סאָמפּאָלנע, איז ער אין 1846 געפאָהרען קיין אויסלאַנד, וואו ער האָט זיך געלערנט שמוקלעריי. בהדרגה איז טשאַמאַנסקי אין זיין בערוף איבערגעגאַנגען פון מדרגה צו מדרגה, פון אַ לערן-יונגעל ביז צו אַ פאַבריקס-ליטער. האָבענדיג אַ רייכע ערפאַהרונג קומט ער 1861 קיין לאָדז, וואו מען האָט ביז איצט געפיהרט אַ באַנד-אויסאַרבייטונג נאָר אויף האַנט-וואַרשטאַטען און ער גרינדעט, אין תחילת אויף ראָגן פיעטריקאָווער און ראַזוואַדאָווסקי אַ קליין שמוקלער פאַבריקעל, וועלכעס ער האָט בהדרגה פערברייטערט און אויסגעבויעט ביז צו דער גרעסטער בענדער-פאַבריק אין לאָדז).

פאַבריקען פון ביינוועל און האַלב-ביינוועל אויסאַרבייט: ישראל ראָזענקראַן, דער ווערט פון זיין יעהרליכער פּראָדוקציע איז געווען 45.360 רובעל, האָט פערמאָגט 10 מאַשינען, וואָס זענען בעדינט געוואָרען פון 10 אַרבייטער און זיי האָבען בעקומען יעהרליך שכירות 1400 רובעל.

יוקעל פיימאַן האָט פערמאָגט 40 וואַרשטאַטען, וואָס זענען בעדינט געוואָרען פון 54 אָרטיגע און 6 אויסלענדישע אַרבייטער, וואָס האָבען ביי אוהם יעהרליך פערדינט 6 טויזענד רובעל. דער יעהרליכער ווערט פון זיין פּראָדוקציע איז געווען 41,00 רובעל.

בערל רונדשטיין האָט פערמאָגט 25 וואַרשטאַטען, וואָס זענען בעדינט געוואָרען פון 45 אָרטיגע אַרבייטער, וועלכע האָבען בעקומען אַ יעהרליכע שכירות פון 4700 רובעל. דער ווערט פון זיין יעהרליכער פּראָדוקציע איז געווען 28.500 רובעל.

אברהם פּרוסאַק האָט פערמאָגט 45 וואַרשטאַטען און האָט בעשעפטיגט 47 אָרטיגע און 6 אויסלענדישע אַרבייטער, וואָס האָבען פערדינט במשך פון אַ יאָהר 6 טויזענד רובעל. דער ווערט פון זיין יעהרליכער פּראָדוקציע האָט בעטראָפען 21.600 רובעל.

אַ צווייטער אברהם פּרוסאַק (אַ קרוב פון אברהם משה פּרוסאַק) האָט פערמאָגט 8 וואַרשטאַטען און בעשעפטיגט 10 אָרטיגע אַרבייטער, וואָס האָבען יעהרליך פערדינט 600 רובעל. דער ווערט פון זיין יעהרליכער פּראָדוקציע האָט בעטראָפען 19.800 רובעל.

דוד גאָלדמאַן האָט געהאַט 30 וואַרשטאַטען אויף וועלכע עס האָבען געאַרבייט 32 מאַן; זיי האָבען יעהרליך פערדינט 2300 רובעל. דער בעטרעף פון דער יעהרליכער פּראָדוקציע איז געווען 16 טויזענד רובעל.

וואָלף בערן האָט געהאַט 15 וואַרשטאַטען אויף וועלכע עס האָבען געאַרבייט 22 אינלענדישע אַרבייטער, וואָס האָבען במשך פון יאָהר פערדינט 1800 רובעל. דער בעטריעף פון זיין יעהרליכער פּראָדוקציע איז געווען 12 טויזענד רובעל.

אברהם פרידמאַן האָט געהאַט 12 וואַרשטאַטען, געאַרבייט ביי איהם האָבען 12 אינלענדישע אַרבייטער. במשך פון יאָהר האָבען זיי פערדינט 1600 רוב. זיין יעהרליכע פּראָדוקציע איז ווערט געווען 11.200 רובעל.

מאַרקוס דויטשמאַן האָט פערמאָגט 18 וואַרשטאַטען, געאַרבייט אויף זיי האָבען 18 מאַן און זיי האָבען יעהרליך אויסגעצאָהלט 2600 רובעל. זיין יעהרליכע פּראָדוקציע האָט בעטראָפען 11 טויזענד רובעל.

יואל כהן (אַ ספק צי ער איז געווען אַ יוד) האָט פערמאָגט 15 וואַרשטאַטען, געאַרבייט אויף זיי האָבען 25 מאַן, וואָס האָבען יעהרליך פערדינט 3300 רובעל. זיין יעהרליכע פּראָדוקציע איז ווערט געווען 10.550 רובעל.

ישראל קעסטענבערג (אַ פאָטער פון יעקב קעסטענבערג, וועלכער האָט אין די יאָהרען 1875 — 1900 געגרינדעט און פונאַנאַנדערגעבויט איינע פון די גרעסטע ביינוועל-פאַבריקען אין לאָדז), האָט געהאַט 15 וואַרשטאַטען אויף וועלכע עס האָבען געאַרבייט 15 מאַן. זיי האָבען פערדינט 1400 רובעל יעהרליך. דער יעהרליכער ווערט פון זיין פּראָדוקציע האָט בעטראָפען 10.200 רובעל.

לייב מאָרגענשטערן האָט פערמאָגט 20 וואַרשטאַטען, וועלכע זענען בעדינט געוואָרען פון 29 אינלענדישע און 1 אויסלענדישען אַרבייטער. די אַרבייטער איז יעהרליך אויסגעצאָהלט געוואָרען 2300 רובעל. זיין יעהרליכע פּראָדוקציע האָט בעטראָפען 9.600 רובעל.

ידידיה קאַכאַנסקי האָט געהאַט 20 וואַרשטאַטען געאַרבייט אויף זיי האָבען 20 אינלענדישע און 3 אויסלענדישע אַרבייטער, וואָס האָבען יעהרליך פערדינט 16 הונדערט רובעל. זיין יעהרליכע פּראָדוקציע איז ווערט געווען 9400 רובעל.

לייב קאַליש האָט פערמאָגט 10 וואַרשטאַטען, געאַרבייט אויף זיי האָבען 18 אַרבייטער. זייער יעהרליך פערדינסט האָט בעטראָפען 1800 רובעל און זיין יעהרליכע פּראָדוקציע איז ווערט געווען 7800 רובעל.

נאַדל מאַריעווסקי האָט געהאַט 13 וואַרשטאַטען און בעשעפטיגט 13 אַרבייטער. די אַרבייטער האָבען יעהרליך פערדינט 2500 רובעל. דער ווערט פון זיין יעהרליכער פּראָדוקציע איז געווען 7600 ...

דניאל שוואַרץ (אַ ספק צי איז ער געווען אַ יוד) האָט געהאַט 6 וואַרשטאַטען און בעשעפטיגט 6 אינלענדישע און אויסלענדישען אַרבייטער, וואָס האָבען פערדינט יעהרליך 1800 רובעל. זיין יעהרליכע פּראָדוקציע איז ווערט געווען 7200 רובעל.

דניאל דאָבראַניצקי האָט פערמאָגט 10 וואַרשטאַטען אויף וועלכע עס האָבען געאַרבייט 15 ... און זיי האָבען יעהרליך פערדינט 1350 רובעל. זיין יעהרליכע פּראָדוקציע איז ווערט געווען 6750 ...

מענדעל מאָרגענשטערן האָט געהאַט 10 וואַרשטאַטען, וואָס זענען בעדינט געוואָרען פון 15 אַרבייטער וואָס האָבען יעהרליך בעקומען ... 1350 רובעל. זיין יעהרליכע פּראָדוקציע האָט בעטראָפען 6750 רובעל.

בער פרייטאַג (האָט זיך געבראַכט צו ... אַלעקסאַנדער קיין לאָדז אין 1862) האָט ... וואַרשטאַטען, אויף וועלכע עס האָבען ... מאַן; וואָס האָבען יעהרליך פערדינט 500 ... זיין יעהרליכע פּראָדוקציע איז ווערט געווען ... רובעל.

משה בלאַוואַט — 15 וואַרשטאַטען, 18 אַרבייטער, וואָס פערדינען יעהרליך 1000 רוב. יעהרליכער פּראָדוקציע-ווערט — 6 טויזענד רובעל.

שמואל ראָזען — 20 וואַרשטאַטען, 20 אַרבייטער מיט אַ יעהרליכען פערדינסט פון 2 ... רובעל. יעהרליכער פּראָדוקציע בעטרעף — 8000 ...

אפרים שולץ (אין 1862 געקומען קיין לאָדז פון קאָנסטאַנטין. אַ ספק צי איז ער געווען אַ יוד) — ... וואַרשטאַטען, 12 אַרבייטער. יעהרליכער אַרבייטער פערדינסט 1300 רובעל. יעהרליכער פּראָדוקציע-ווערט — 6000 רובעל.

איצעק וויילאַנד — 15 וואַרשטאַטען, 30 אַרבייטער. יעהרליכער שכירות — 12 הונדערט רובעל. יעהרליכער פּראָדוקציע-ווערט 5760 רובעל.

שלמה פּאַלעסלאַווסקי — 4 וואַרשטאַטען, ... אַרבייטער, יעהרליכער אַרבייטער שכירות — ... רובעל. יעהרליכער פּראָדוקציע-ווערט — 4800 ...

איצעק פּיאָטראָווסקי — 2 וואַרשטאַטען, ... אַרבייטער. אַרבייטער-שכירות — 1200 רובעל אַ יאָהר. פּראָדוקציע-ווערט 4800 רובעל.

איצעק לובינסקי — 3 וואַרשטאַטען, 5 אַרבייטער. אַרבייטער-שכירות — 400 רובעל אַ יאָהר. פּראָדוקציע-ווערט 4500 רובעל.

דניאל לאַוטער — 5 וואַרשטאַטען, 8 אַרבייטער-שכירות 900 רובעל אַ יאָהר. פּראָדוקציע-ווערט 3900 רובעל.

משה שאול עפּשטיין — 6 וואַרשטאַטען, 7 אַרבייטער. אַרבייטער-שכירות 600 רובעל אַ יאָהר. יעהרליכער פּראָדוקציע-ווערט — 3600 רובעל.

(ווייטער זעה זייט 20)

דער „יאַטקע-קלאַץ" אין סיים!...

מאָנאָלאָג פון אַ קצב

פון י. אַבערזשאַנעק

שלום עליכם יודען!

ווייסט איהר ווער איך בין?

איך בין נישט קיין אבי ווער. איך בין נישט קיין פאַבריקאַנטעל. נישט קיין אַדוואָקאַטעל, אָדער עפּעס אַ דאָקטאָרל — אַ קצב בין איך!

דרך־ארץ פאַר'ן קצב!...

אויף יעדע זאַך קומט אַ צייט און איצט רבותי, איז מיין צייט. איצט בין איך, דער העקער, עולה לגדולה געוואָרען. ווער מיר דאָקטוירים און וואָס מיר אַדוואָקאַטען? וואָס פאַר אַ ראָלע מ'שטיינס־נעזאָגט, שפּילט היינט אַ פאַבריקאַנט? אַ באַנקיר? איצט בין איך ס'אויבערשטע פון שטויסעל. אומעטום: אין סאַלאָן, ביים וואַרשטאַט, אין קאַבינעט, אין דער צוקערניע, אין קלוב, אין שטיבעל, אין מרחץ, אין גאַס, אין טעאַטער — אומעטום איז דער קצב אין מיטען.

די מאַדאַם, די קעכין, דער דאָקטאָר, כלל־טוער, פּאָליטיקער, דיפּלאָמאַטען, רעדאַקטאָרען, רבנים און להבדיל גלחים, ביי אַלע בין איך, דער קצב, אויפ'ן טיש.

און אין סיים? דער סיים איז אין אַ יאַטקע פערוואַנדעלט געוואָרען.... אַ יאַטקע מיט אַלע פּיטשעווקעס. די טריבונע איז געוואָרען אַ יאַטקע־קלאַץ און מ'האַלט טאַקע דרשות אויפ'ן יאַטקע־קלאַץ.

איין דעפּוטאַט האַלט אַ דרשה, ווי אַזוי מ'שעכט אַנ'אָקס. אַ צווייטער גיט אַ לעקציע, ווי אַזוי מ'טרייבערט. דער דריטער האַלט אַ „וויסענשאַפטליכען רעפעראַט" וועגן „אונטערשטען חלק". דער פערטער ווייזט אַרויס בקיאות אין „האַקען זייטען".

איין דעפּוטאַט רעדט וועגען לונגי און לעבער, אַ צווייטער — וועגען קישקע־מילץ. אַ דריטער — וועגען שפּאָנדרע. אַ פערטער — וועגען לעקער. אַ פינפטער — וועגען בראָטען און פּאָלענגוויצע — אַ יאַטקע! דער סיים איז אין אַ יאַטקע פערוואַנדעלט געוואָרען!

אויס פּאָליטיק, אויס קריזיס, אויס דעפיציט, אויס אַרבייטסלאָזיגקייט, וואָרום... וואָרום דער סיים איז אַ יאַטקע געוואָרען און אין דער יאַטקע רעדט מען נישט וועגען פּאָליטיק! אין דער יאַטקע רעדט מען וועגען: אָקסען, קעלבער, „אונטערשטע" און „פאָדערשטע חלקים". וועגען טרייבער און האַקען און אַנדערע יאַטקע־אַרטיקלען!

יאָ רבותי, אונזער סיים איז אין אַ יאַטקע פערוואַנדעלט געוואָרען. דעפּוטאַטען זענען קצבים, סענאַטאָרען זענען געוואָרען העקערס און מען האַלט דרשות אויפ'ן יאַטקע־קלאַץ.

נו, פרעג איך איך, וואָלט איהר דאָס געגלויבט, אַז איך, דער קצב, זאָל מיט אַמאָל אַזוי עולה לגדולה זיין? וואָלט איהר דאָס געגלויבט, אַז איך, אַ פּשוט'ער העקער, זאָל פערנעהמען דעם אויבען־אָן אין דער פּאָליטיק? וואָלט איהר געגלויבט, אַז דאָס קצבים־פאַך איז אַזאַ „גאָלדענע" בראַנזשע?

איהר האָט נישט געגלויבט? איך אליין, האָב אויך נישט געוואוסט ווער איך בין און וואָס איך בין. ערשט איצט, אַז דער סיים איז געוואָרען אַ יאַטקע, און די דעפּוטאַטען רייסען זיך צום יאַטקע־קלאַץ — ערשט איצט, האָב איך אַרומגעזעהען, אַז איך בין טאַקע אַ גרויסער יחסן, אַז אַ קצב איז נישט אַבי ווער, אַז דאָס קצבים־פאַך, איז אַן',„אינטעליגענטע" בראַנזשע, אַ סימן האָט איהר דאָך, אַז דעפּוטאַטען רייסען זיך דערצו, פאַרוואָס רייסען זיי זיך נישט צו דער מאַנופאַקטור־בראַנזשע? צו דער קאָנפעקציע־בראַנזשע? צו דער לעדער־בראַנזשע? צו דער האָליץ אָדער פּאַפּיר־בראַנזשע? פאַר וואָס גראָד צו דער פלייש־בראַנזשע? גאָר פשוט: ווייל ביי דער בראַנזשע, קען מען „אָפּלעקען אַ ביינדעלע"!....

איצט זעה איך ערשט ווער איך בין. איצט זעה איך ערשט, וואָס פאַר אַ ראָלע איך שפּיל אין פּאָליטישען און אין געזעלשאַפטליכען לעבען.

וואָס בין איך ביז איצט געווען? אַ גאָרנישט. אַ פּראָסטער העקער און אַ דאַנק דער מאַדאַם פּריסטאָר־אָוואַ, האָב איך מיך דערוואוסט, אַז איך בין אַ יחסן, נאָר אַ גרויסער יחסן. איך בין איצט שטאָלץ מיט מיין פאַך. אַ קליינינקייט, אַ קצב! אַ פאַך, וואָס נעהמט נישט אַראָפּ פון חער סיים־טריבונע, אַ פאַך, וואָס קען „חאַטשעווען" דעם מלוכה־בודזשעט. אַ פאַך, מיט וועלכער ס'פערנעהמען זיך פּאָליטיקער, רבנים, עקספּערטען, „יודען־קענער" און אַזעלכע „לומדים" ווי דער גלח טשעטשאַק. אַ פאַך, מיט וועלכען ס'פערנעהמען זיך אַמבאַסאַדאָרען, קאָנסולען און דאַמען פון דער העכערער געזעלשאַפט.

ערשט איצט, האָב איך מיך דערוואוסט, וואָס פאַר אַ גרויסע פערזענליכקייט איך בין. פון איצט אָן בין איך שטאָלץ מיט מיין פאַך, פון איצט אָן, וועט מיך די געזעלשאַפט אַנדערש רעספּעקטירען, פון איצט אָן, וועט מען מיר אומעטום אָפּגעבען כבוד.

וועל איך קומען אין בית־מדרש אריין, וועט מיך דער שמש צופיהרען אויף דער מזרח־וואַנד. איך וועל שטעהן צוזאַמען מיטן גבאי, מיטן רב, צוזאַמען מיט די גרעסטע יחסנים. וואָרום איך בין דאָך אליין אויך אַ יחסן — אַ קצב!...

שבת וועל איך בעקומען אַ „טלוסטע" עליה; מפטיר אָדער ששי. וועמען דען זאָל מען געבען אַ פעטע עליה, אויב נישט דעם יחסן, דעם קצב!

אין דער מקוה וועט מען פאַר מיר מאַכען אַ וואַרע: יודען, ר' זרח דער קצב געהט!....

אויף אַ חתונה, וועל איך זיין מסדר־קידושין. אויף אַ ברית, וועט מען מיך מכבד זיין מיט סנדקאות אין דער סוכה וועט מען מיך בעזעצען אויבען אָן. שמחת־תורה, וועל איך קריגען דוד המלך'ס הקפה, אין דער שוהל וועל איך זיין גבאי ראשון — אַ קליינינקייט, אַ קצב!

איצט, מיין יודענע? זי וועט פון איצט אָן ווערען אַ נאָכגע יחסנ'טע. אין דער ווייבער־שוהל, וועלען די ווייבער זיך שושקען:

— דאָס איז פייגע העניע, די קצב'טע!.....

— מאַכן אַ פּלאַץ פאַר דער פרוי קצב'טע!...

אויפן פיש־מאַרק, וועלען די פישערקעס שרייען:

— מאַדאַם קצב'טע, אַ פריש קאַרפּעל!

— פרוי קצב'טע, אַ לעבעדיג שלייענדעל!

און מיינע טעכטער?

מיינע טעכטער וועלען זיך פון איצט אָן מעהר נישט שעהמען מיטן טאַטען. ס'הייסט ביז איצט האָבען זיי זיך אויך נישט געשעהמט מיטן טאַטען. װיי האָבען זיך נאָר געשעהמט מיטן טאַטענס פאַך. און טאַמער האָט זיי אַ „כלאַפּיעץ" געפרעגט:

— „פאַננאַ בראָנקאַ, ז'טשעם איטשעם ... מאָיע?" האָט זי אַראָפּגעלאָזט די אויגען און ... טער דער נאָז געענטפערט:

— „ע.... ע.... קופּיעץ.... ז'בראַנזשי ..."

אָבער איצט? איצט וועט מיין טאָכטער ... דאַרפען אַראָפּלאָזען די אויגען, וועט נישט ... פאַנפען אונטער דער נאָז, און טאָמער ... אַ „כלאַפּיעץ" פרעגען: „פאַננאַ בראָנקאַ ... איטשעם שען זאָימאָיע?" וועט זי ... ליפּעלעך און מיט שטאָלץ ענטפערען:

— „מאָי אָיטשיעץ יעסט זשעזשניקיעם". פּונקט אַזוי ווי דעם דאָקטאָרס טאָכטער ... „מאָי אָיטשיעץ יעסט דאָקטאָרעם" און ... ווי דעם אינזשעניערס טאָכטער ענטפערט ... אָיטשיעץ יעסט אינזשיניערעם". אַזוי וועט ... טער מיט נאָך מעהר שטאָלץ ענטפערען: ... טשיעץ יעסט זשעזשניקיעם"!.... מיינע טעכטער ... לען מעהר שטאָלצירען מיט זייער טאַטען ... דאָקטאָרסקע טעכטער מיט זייערע מאַמעס ... וועט זיין געדעכט, וועגען זייערע מאַמעס — ... טוירים הערט מען אין סיים קיין איין וואָרט ... און פון מיינע טעכטערס מאַמע רעדען דעפּוטאַטען ... ברעכען זיך די קעפּ — סענאַטאָרען. קיין דאָקטאָרים ווילען די דעפּוטאַטען נישט וועגען, אָבער קצבים? אַלע רייסען זיי זיך צו מיין בראַנזשע, ... רייסען זיי זיך צו דער יאַטקע און האַלטען דרשות אויפן יאַטקע־קלאַץ.

יאָ רבותי, אויף אַלעם קומט אַ צייט און איצט אויף מיר, אויף זרח קצב, איז געקומען אַ צייט. ביז איצט בין איך געווען אַ פּראָסטער העקער און איצט, אַ דאַנק דער מאַדאַם פּריסטאָר־אָוואַ, ... מיט מיר די וועלט. אַלע צייטונגען זענען מיט ... פול. ס'דעפּעשירען אַמבאַסאַדאָרען, ס'אינטערווירען קאָנסולען. גלחים לערנען „הבל שוחטין". ... רען אָפּגעהאַלטען אסיפות און קאָנפערענצן ... מעטום, אין סאַלאָן, ביים וואַרשטאַט, אין ... דער געזעלשאַפט. אומעטום בין איך דער ... פון טאָג. דער סיים איז געוואָרען אַ יאַטקע ... פּוטאַטען זענען געוואָרען קצבים און האַלטען ... אויפן יאַטקע־קלאַץ. איך בין געוואָרען אַ ...

— דרך־ארץ פאַר'ן קצב!...

ס'אויספּרו·בירטע מיטעל

(אייביגע אַקטואַליע)

פון משה בראָדערזאָן

(צווישען די הויכע קלאָנאַדען אין אַ מאַוורי־שאַניש ־ געבויטען שלאָס.

בלומיגער זון ־ אונטערגאַנג רייסט זיך דורך די הויכע פענסטער און לייגט זיך דראָהענד פונאַנדער אין העלע שאָטענס אויפן געקעסטעלטען דיל, וואָס זעהט אויס, ווי אַ ריזיג שאַך ־ ברעט.

דער לץ, דאַקאָסטאַ שפּרינגט מיט איין פוס אַי־בער די טונקעלע און העלע קוואַדראַטען. דערביי זינגט ער אויס זיין לידעל).

דער לץ דאַקאָסטאַ: (ליד)

עס רוישט דער טייך גוואַדאַלקוויוויר:
נישטאָ פאַר איהם קיין גרעניץ־טיר!
דעריבער פריילעך אָהן אַ שיעור
עס איז דער טייך גוואַדאַלקוויוויר!
און מיר איז אָך,
און מיר איז וויי —
אַוואו איך שטיי,
אַוואו איך גיי!
און מיר איז ווינד,
און וויי איז מיר —
אַוואו איך גיב זיך
נאָר אַ ריהר!
גוואַדאַלקוויוויר, גוואַדאַלקוויוויר,
איך פיל — דעם באָדען איך פערליר —
עס טרייסעלט זיך די ערד, איך שפּיר,
פון הפקר גרויס, פון גרויס ווילקיר!
און מיר איז אָך — א. אַז. וו.
גוואַדאַלקוויוויר, גוואַדאַלקוויוויר,
אַז גוט איז דיר, אַז וואויל איז דיר:
דיין הימעל פונם פרייד ־ קאָליר
עס איז פון גאָט אַ סובעניר!
און מיר איז אָך — א. אַז. וו.

(בינו לבינו זענען אָנגעקומען פון איין זייט: דער באַלעבאָס פונם שלאָס, דער זיגרייכער ריטער, דאָן פערדנאַנדאָ באָרדקאָמעץ און דער יעזואיט, פּאַדרע אַמאָרעץ ־ דע ־ סאַנטאָס. זיי פאָלגען נאָך מיט די אויגען דעם לצ'ס תנועות און ליד, אַז ער ענדיגט פּלאַצט דער ריטער אַרויס מיט אַ געלעכטער).

דאָן פערדנאַנדאָ באָרדקאָמעץ

ס'איז גוט געווען, דאַקאָסטאַ, איצט דיין לידל!
אַז ס'הערט דיך קיינער נישט —
דאַן זינגסטו בעסער!

דער לץ דאַקאָסטאַ

איך זינג פאַר זיך דאָן,
און פאַר זיך — ווי ס'איז דער שטייגער —
קלויבט מען תמיד אויס די בעסטע שטיקער!
אַזוי דער שטייגער איז פון האַר און קנעכט—

פּאַדרע אַמאָרעץ ־ דע ־ סאַנטאָס

גאָטס משפּט איז גערעכט,
דאָס איז דער עיקר.
און גיין אין דרכים היילי֞גע פון אונזער האַר,
איז דאָס געבאָט פאַר אַלע קנעכט!

דער לץ דאַקאָסטאַ

און אַז די קנעכט עס ווילען ווערען האַרען—?

פּאַדרע אַמאָרעץ ־ דע ־ סאַנטאָס

איזיס ווידערשפּעניגונג,
איזיס גאָט דערגעגען,
איז עס געגען קרוין —
אַ זאַך אַ פּשוטע און פּראָסטע!
דו ווייסט דאָך, לץ, וואָס ס'קומט דערפאַר?

דער לץ דאַקאָסטאַ

כ'ווייס, פאָטער הייליגער, דער לוין —
דער לוין איז — גיהנום...

פּאַדרע אַמאָרעץ ־ דע ־ סאַנטאָס

ניין, פאַרן גיהנום נאָך,
ערב גיהנום אינם הימעל
עס איז פאַרהאַן נאָך גיהנום אויף דער ערד!
דו ווייסט דאָך על כל פּנים —

דער לץ דאַקאָסטאַ

איך קאָן איהם!
איהר מאַכט איהם, אָט דעם גיהנום.
און כ'האָב נישט איין מאָל שוין
געפיהלט איהם און געזעהן איהם
אין מיינע טעג און נעכט!

דאָן פערדנאַנדאָ באָרדקאָמעץ

שטייג, קנעכט!
הער אויף צו לצ'עווען, דאַקאָסטאַ!

דער לץ דאַקאָסטאַ

מיין שפּאַס,
זאָל מוחל זיין מיר גאָט,
איהר זאָגט אַליין דאָך הינטער מיינע אויגען,
ד'איז גוט געוואויגען,
גוט געמאָסטען,
און ווען נישט אַנטיפּאָד
פון צביעות גייסטליכער — דער לץ,
ווען נישט טייוולאָנים,
וואָלט לאַנגווייליג געוואָרען יעדען גאָט,
און יעדען טעם פערלוירען וואָלט ס'געזעץ!

פּאַדרע אַמאָרעץ ־ דע ־ סאַנטאָס

נישט לעסטער, לץ,
דו, שוועסטערקינד פון אַלטען בעלזעבול,
דו, אייניקעל פון גרויסען שטן,
אין זינד און שפּאַס געפלאָכטען!

דער לץ דאַקאָסטאַ

נו, מילא, וועל איך זיין
אויף זיבען פייערן געבראָטען!
אַבי מיין האַרץ, מיט דאַנקבאַרקייטען פול,
וועט דורך דעם מלאך דומה
אויף כשר וועט מיר זיין געשאָכטען!

דאָן פערדנאַנדאָ באָרדקאָמעץ

שפּאַסט ווידער, ווידערשפּעניגער דאַקאָסטאַ,
שטעקסט ווידער נאָדלען, נעגעל, שפּיזען,
מעסערס טעמפּע און פעראָסטע
אין כל חון —

פּאַדרע אַמאָרעץ ־ דע ־ סאַנטאָס

כל הון דעלמא,
בעת נויטיג זענען איצטער פאַרן פאַלק
פאַר דעם המון
חזרת תשובה ־ פּרובען,
ווייזוויך הימעלדיגער,
פּסאַלמען!

דאָן פערדנאַנדאָ באָרדקאָמעץ

עס בונטעוועט זיך דער המון,
דער צאָרן וואַקסט אין איהם פאַר הונגער!
און מיין בערוף, אַלס הערשער זייערער, און
צענז איז:

צו געבען איהם ברייטהענדיג פּאַנעם עט צירצענזעם —
געבען ברויט, און פאַרשטעלען דאָס שיינע לעבען!

פונוואַנען געבען?
פון וועלכע אוצרות געבען?
אָט דאָס איז זי די קשיא
פונוואַנען נעהמען איצט די דאָפּעלט שטאַר־קע איבערראַשונג:

ס'ראַיעלע ברויט,
און פון דער פאַרשטעלונג דעם חלום?!

פּאַדרע אַמאָרעץ ־ דע ־ סאַנטאָס

מיר האָבען איצט ־ אָקאָרשט גערעדט דערפון,
אָ, גרויסער האַר,
און ריטער איידעלער, אָ, דאָן פערדנאַנדאָ ־ דע ־ באָרדקאָמעץ!
אויפסניי געעפענט זיך עס האָט דער תהום איצט,
ווען אַלץ איז פול מיט אַפּיקורסות און מיט ביטול,
און שלעכט — ס'איז זעהר שלעכט!
עס בונטעווען זיך דיינע קנעכט,
ס'וויל מורד זיין דער פינסטערער המון,
וואָס שטענדיג איז — נישט מעהר — אַ הונט!
אַ הונט מיט אייגענשאַפטען צוויי:
צו לעקען און צו בייסען
צו דינען הינטיש און המוניש טריי,
צי גאָר אין ווילדערניש — צו צוקען און צו רייסען!

דער לץ דאַקאָסטאַ

די מיינונג איז — דער דאַנק
דעם אָרעם ־ פינסטערען המון —
פאַר פּראַצע — פאַר עבודת פּרך!

פּאַדרע אַמאָרעץ ־ דע ־ סאַנטאָס

קלער איך...
טראַכט איך:
פאַר דאָס אַפּיקורסות און דעם ביטול,
די איינציגען רפואה איז—דאָס אַלטע מיטעל:
ווען ס'איז נישטאָ דאָס ברויט פון שלום
און פון פאַרשטעלונג דער חלום —
דאַרף מען מיט דעם אַלטען מיטעל גיין
און וואַרפען דעם המון ־ הונט,
אין הפקר דעם צעפלייצטען,
אין יסורים דעם צורייצטען,
מ'דאַרף איהם צו ־ וואַרפען אַ ביין!

דאָן פערדנאַנדאָ באָרדקאָמעץ

דאָס ווייס איך אויך:
המון און הונט דאָס זענען סינאָנימען,
אפילו אין בעגייסטערונג געמיין!
פון המון די שטימען
איז ווי פון הינט געבולען:
נישטאָ קיין ריכטיגער קיין סימן
ווען בעפרידיגונג עס איז אין זיי
פון האַרץ פון פולען,
און ווען — אַ פיינדליכער געשריי,
ווען צום שמייכלען,
ווען צום צאָרן,
זענען אויסגעשטשירעט ציין...

פּאַדרע אַמאָרעץ ־ דע ־ סאַנטאָס

יאָ, אַ ביין!... אַ ביין!...
דאָס קלאָהר און גלאַט איז
פון יענעם טאָג,
ווען אינם גרעסטען וועלטען ־ קלאָג,
עס האָט די הענד געוואַשען זיך
מיט אויסגאַנגלאָזיגקייט — פּילאַטוס!

דער לץ דאַקאָסטאַ

כע ־ כע, איך ווייס! איך ווייס!
די מעשה טאַקי גלאַט איז!
כע ־ כע, וואָס שאַדט עס....
וואָס שאַדט עס טאַקי,
און וואָס דאַרף מען טאַקי זוכען,
אַז צוגעגרייט עס האָט אין דר'ערד
די גליקליכע מלוכה
נאַטור ־ אוצרות, ווי גאָלד און זילבער,
און קויהלען — שוואַרצע דימענטען,
און אַרץ — און איידעלע מעטאַלען,
און זאַלץ ־ גרובענס,
און צווישען אַנדער דר'ערד־געלייגטער שפע.
אַ שפע יודען, וואָס עס איז אין גרונד
דער בעסטער מאַרך־ביין פאַרן הונט
צו שליידערען, צו וואַרפען
פאַר זיינע ציינער די אייליגע,
די הונגעריגע ווילדע ציינער...
אַ דעק־טוך איז עס דאָך פאַר אייער שאַנד
פון פאָלק און לאַנד,
וואָס בעצירט מיט פרומקייט ־ פּרענז איז,
וואָס בעסער איז עס,
און אפשר טאַקי ווירקזאַמער,
ווי ס'אַלטע מיטעל: „פּאַנעם עט צירצענזעס"!

פּאַדרע און דאָן

פונוואַנען ווייסטו, לץ,
פערפלוכטער קנעכט און יוד?

דער לץ דאַקאָסטאַ (פינסטער)

פון אייער עובר זיין
אויף יעדען מענשליכען געזעץ —
איך פיהל עס
פון יעדען אָטעם אייערען,
אפילו דאָן,
ווען אייער נידערטרעכטיגקייט
פערטונקעלט איהר,
פערוויירויכט איהר
מיט תּפילות!

(פון דרויסען דערטראָגט זיך שטורעם־גערויש פון מענשליכע הונגער ־ יסורים און פערצווייפלונג. אַלע דריי בלייבען אַ קורצע ווילע פערגליווערט).

דער לץ דאַקאָסטאַ (פינסטער)

בעזינט זיך, וואָס איהר טוט,
אין בלינדקייט אייער —
דאָס אומשולדיג פערגאָסען בלוט,
געדענקט,
נישט ווערען וועט דורך צייטען אָפּגעשווענקט
נאָר באַלד פערוואַנדעלט
פאַר אייערטוועגען
אין גיהנום ־ פייער!

א כאַוואַלער

(דערצעהלונג)

פון ל. מלאר

לינדער האָט זיך קיינמאָל נישט געקאָנט פאָר־שטעלען, אַז אַ מענשען קאָן אויסקומען געשטעלט צו ווערען צו אַ נסיון. ער האָט פּשוט נישט געגלויבט אין צופאַלען: אַלץ איז בעשטימט פון אַ מין רע־גלאַמין, און אַלץ רעגולירט זיך פון זיך אַליין.

אָבער אַמוויינציגסטענס האָט ער געגלויבט אין די אומגלויבליכע אַוואַנטורעס, וואָס זיינע פריינט האָבען אָפּט זיך אָנדערציילט, און פערשטעהט זיך וועגען פרויען. דאָס מין פרוי איז ס'יז'ווי פאַר לינדערן אַ סוד, און ער האָט זיך מורא אָט צו דעם סוד צו־צוריהרען.

ער קאָן נישט פערשטיין ווי אַזוי מען בעקאָנט זיך, גאַרנישט, מיר נישט דיר נישט, אַ יונגערמאַן בעקענט זיך מיט אַ מיידעל און שוין מיט איהר גוט־פריינט, מען טרעפט זיך שוין, מען דערציילט זיך שוין מעשיות, אָט פערבערענגט מען, אָט פערליבט מען זיך, אָט האָט מען חתונה, מען ברענגט קינ־דער אויף דער וועלט, און צוויי ווילד פרעמדע מענ־שען וועהנען זיך איינס, נאָהענט, האָבען געמיינזאַ־מעס צווישען זיך, פערזענליכע און געשעפטליכע און נאָך מעהר, אַז אַלץ פאַר איהר, הערט אויף צו זיין נאָהענט און איינען און אַז די זי, די ווילד־פרעמדע, ווערט אָט דאָס אַלץ מיט אַנ'אַנדער פאַר דעם ער....

ביי זיך האָט ער געטראַכט, אַז ער וועט זיך קיינמאָל נישט דערשלאָגען אָט צו דעם אומגלויב־ליכקייט, אַז נישט ער מיידט אויס (אין דער אמת'ן יאָ) נאָר אַז די זי, די ווילד־פרעמדע, וואָס דאַרף קומען מיט אַמאָל, מיט אַ פלוצלונג און ווערען נאָ־הענט און איינען, וועט קיינמאָל נישט קומען, וועט זיך מיט איהם קיינמאָל נישט בעקענען.

לינדער פערשטייט אויך נישט: אַז אויב דאָס איז אַזוי נאָמירליך, די זי זוכט דעם ער, וואָזשע דאַרף מען אַזוי פיל טונצען, האַרץ־עסעניש, עגמת־נפש'ן, ברוגז'ן זיך, איבערבעטען?

און ווי באַלד אַז יעדער ער זוכט אַזוי, אַז די זי זאָל זיין פיין און אַנשטענדיג, לייטיש און אָרטיק, צניעות'דיג און בעשיידען, טאָ וואָס פאַר אַ תריפות איז עס פאַר אַ יונגערמאַן, אַז איהם געלונגט דער־וויל אַריינצוכאַפּען אַ פלירט פון אַ מיידעל, אַ קוש, און אפשר נאָך ווייטער. (איינגעגטליך געהנטער) אַז ווי באַלד אָט דאָס מיידעל וועט דאָך אַמאָל זיין אומי־צענס אַ כּלה, און דער אומיצער, וועט דאָך גלויבען אַז דער טוי ליגט נאָך אויף איהרע ליפּען און עס קאָן דאָך אויך זיין (און אַזוי איז דאָך) אַז דער אומיצער, בעציהט זיך אַזוי אויצט, דער רגע מיט אַנ'אַנדער מיידעל וואָס וועט זיין דעם'ס כּלה, קומט דאָך אויס, אַז מען נאַרט זיך אַליין. וואָרום מענשען דאַרפען דאָך אַ קוק טון אָביסעל ווייטער (איינגענט־ליך: נעהנטער) און זעהן נישט נאָר יענעם, נאָר אויך זיך, אַז נישט נאָר גייט אָן אַ נאַרעריי פון איינעם צום צווייטען, נאָר יעדער נאַרט זיך.

נאָר אַזוי ווי לינדער גלויבט פאָרט אין דער עהרליכקייט פון דער וועלט (און אין די מענשען), דערפאַר גלויבט ער נישט אָט די מענשען מיט דעם, וואָס זיי בעריהמען זיך און אַ נס איז וואָס זיי זאָ־גען (איינגענטליך דער אמת), אַז זיי האָבען פער־ברענגט מיט מיידלעך, מיט ווייבלעך און געהאַט גרי־מע תענוגים.

ווייל ער שטעלט זיך נישט פאָר, אַז ווי באַלד די מענער זענען אַזעלכע פלוידערזעק, (לאָמיר זאָגען ווען עס איז אמת) און פלוישען אויס שטילע, זיסע סודות, איז נישט מעגליך, אַז די פרויען זאָלען זיך אויף דעם נישט קאָנען און ווי באַלד, אַז זיי קאָנען זיך אויף דעם, איז דאָך נישט מעגליך זיי זאָלען איינגיין אויף דעם, וואָס די יונגעלייט דערציילען.

און לינדער גלויבט: יעדער מענש דאָס וואָס ער דערלעבט נישט, דערטראַכט ער, פאַנטאַזירט ער, קומט אויס, אַז די אַלע אומגלויבליכע מעשיות, וואָס זיינע חברים דערציילען, איז אויסגעטראַכט, הוילע פאַנטאַזיע.

נאָר איינמאָל האָט מיט איהם פּאַסירט אַ מעשה:

אַרום דריי אַ זייגער פאַרטאָג איז ער אַהיימגע־גאַנגען פון זיינע גוטע־ברידער (וואָס האָבען אַ גאַנ־צען אָוונט געהאַלטען אין איין דערציילען וועגען אַוואַנטורעס מיט פרויען) נישט ווייטיג צוליב וואָס ער איז דאָרט געזעסען אַזוי שפּעט, נאָר אַזוי ווי ער האָט געהאַט אַ פולען האַלז מיט רויך פון זייערע ציגאַרעטען, און פולע אויערען מיט רייד (בעריהמע־ריי) פון זייערע בעריהמערייען, האָט ער דערפיהלט אין דרויסען שוין, אַז אי דער האַלז און אי די אוי־ערען ווערען אויסגעשטאָפּט און די ליפּט ציהט עס אַלץ פון איהם, איז ער זיך לאַנגזאַם געגאַנגען און פערטראַכט מיט גאַרנישט.

פלוצלונג, אַדורכשפּאַנענדיג דורך אַ קליינע פּלאַזשע, האָט ער געהערט אַ כליפּען, ווי עמיץ וואָלט געזופּט די אייגענע טרערען דורך דער נאָז, און אַ דין, דין שטימעלע, אויך אַזוי אַ פערשטיקטס, צום אָנהויב האָט ער געמיינט, אַז אַ קעצל דראַפּעט זיך ערגעץ אונטער אַ בוים און אַזוי ווי אין זיינע אויערן שטייט נאָך דער זשום פון ווערטער, דאַכט זיך איהם אויס, אַז דאָס רעדט דאָס קעצל און ווי ער האָט געוואָלט ווייטער שטעלען אַ טריט, האָט שוין די שטימע העכער און אויסגעצוויגענער איהם נאָכגע־יאָגט.

האָט ער שוין געלאָזט זיין איבערגעלייגטקייט וואַרטען, און איידער דער שכל הישר האָט איהם עפּעס אונטערגעזאָגט, איז ער שוין געשטאַנען נאָ־הענט ביים בוים, און געהאַלטען מיט זיינע הענט די אַקסלען פון אַ מיידעל, וואָס האָט הוקא געהאַל־טען אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ און אַריינגעווייגט אין דער ערד.

האָט ער זיך געפרעגט: וואָס האָט געטראָפען?

האָט די וויינענדיגע געענטפערט:

— אָ, איך בעט איך, פיהרט מיך אַהיים!

האָט ער זיך שוין צוריקגעפרעגט מיט ·פּראַיל־טערעסירונג:

— וואו איז די היים?

— איך ווייס נישט — האָט דער אַראָפּהענגענ־דיגער קאָפּ געכליפּעט.

און ווי באַלד לינדער איז געקומען צו זיינע גע־דאַנקען (די געדאַנקען צו איהם) אָט ער ביי זיך גע־האָט אָפּגעמאַכט אַז זי איז אַ „פויגעל" (כאָטש ווע־גען דעם האָט לינדער געהאַט אַנ'אַנדער „טעאָריע") און ס'וואָלט נישט געשאַדט ער זאָל זיך גיין זיין וועג, נאָר פונדעסטוועגען האָט ער נישט אַוועקגע־נומען זיינע הענט פון איהרע אַקסלען, גלייך ער וואָלט געוואָלט אויסטרייסלען דאָס לעצטע ביסעל טרערען פון איהרע אויגען אַרויס און במילא וועט עס איהם שוין ווערען גרינגער. נאָר זי האָט זיך נאָך מעהר צוכליפּעט, איצט האָט זי שוין גאַרנישט געקוקט וואו ער איז און מיט די געקרייזעלטע האָר אינגאַנצען געפאַלען אויף זיין ברוסט און אַריינגע־וויינט אין זיין האַרץ....

האָט לינדער זי אַזוי געלאָזט, ער איז געווען אפילו מילד און רחמים'דיג, ער האָט עס נאָר נישט געקאָנט פערשטיין, צי איז דאָס ערנסט, צי איז דאָס נאָר אַזאַ אַנשטעל, און ער האָט נישט געוואוסט, וואָס ער זאָל וועלען זאָל עס זיין אמת, אַז זי איז..... הייסט עס דאָך אַז איהר וויינען איז נאָר געמאַכט און ווי באַלד אַזוי, איז דאָך איהר נישט שלעכט, און ער וויל דאָך אַז איהר זאָל נישט שלעכט זיין. און אפשר, איז איהר וויינען יאָ אמת'דיג, אַז עס איז יאָ שלעכט, איז זי דאָך אַ פיין קינד און ער וויל דאָך, אַז זי זאָל דאָס זיין, — ער האָט, ווי אַ פערשולדיגטער, זיך איבערגעפרעגט:

— וואָס איז דיר?

דאָס מיידעל האָט אָנגענומען זיין פערשולדיג־טען אויסדריק און זיך מיט פּעס אָנגעשריגען דעם ענטפער:

אַז איך ווייס נישט, איך ווייס נישט! איך ווייס נישט!

און אויפהויבענדיג דאָס קעפּעל, ווי זי וואָלט אַרויסגעשיקט אַ בליק דורך איהר פערענגט אויג, האָט זי מילדער זיך געבעטען:

— איך בעט איך, נעהמט מיך אַהיים.

(ענדע — זונטאַג)

„ס'רעדט זיך נאר אזוי...”

ערצעהלונג • נאכן פראנצויזישן • פון ב. פערלמאן

ער האט אנגענומען קלאראס האנט און זי געהאלטען צארט אין זיינער, דער אומענדליכער ים, א פארנאכטיגער, אנ'אומרוהיגער, האט גערוישט ביי זייערע פיס. אויפ'ן באלקאן פון האטעל איז שוין כמעט קיינער נישט געווען. מילטאן האט געשוויגען און פעסטער געדריקט קלאראס האנט. זיי האבען זיך אויפגעהויבען פון דער באנק, האבען געשמייכעלט איינס צום אנדערען.

ביים טיש אין עסזאל האט קלארא געשטראהלט מעהר ווי אלע מאל. איהרע גרויסע בלויע אויגען האבען געפינקעלט מיט פערשייטע פייערלעך. איהרע שעהנע, פולע ליפען האבען געבליהט מיטן טונקעלען רויט פון פרישער פארב, און איהר געלעכטער האט אפגעקלונגען העל און פרעהלעך איבער די ארומיגע טישלעך אין גרויסען זאל.

פיליפ, איהר מאן, האט זי בעטראכט מיט א מילדען, אבער פארשטענדיגען בליק. יעדע ענדערונג, וואס ער האט בעמערקט אין זיין יונגער פרוי, האט געוועקט זיין נייגעריגקייט און איהם געמאכט אומרוהיג.

קלארא האט פערבראכט דעם זומער אין דעם האטעל, ביים ים. פיליפ איז ארויסגעפאהרען צו זיין שעהנער פרוי נאר אויף שבת און זונטאג. די אנדערע פינף טעג פון דער וואך האט ער זי געלאזט אליין, אויף גאטס בעראט. איהר וועט זאגען, אז ס'איז א געפאהר צו לאזען אזא ווייבעל ווי קלארא אליין אין א זומער־האטעל? פיליפ האט זיך אויך אזוי געזאגט, אבער ער האט קיין אנדער ברירה נישט געהאט: ער האט געמוזט פערבלייבען אין שטאט.

די טעג וואס פיליפ איז געווען אין שטאט, האט מילטאן ווי א שאטען זיך געהאלטען ביי קלאראס זייט. עס איז אבער געווען א שאטען, וואס האט איהר געכאנאנד געדוימט אויפן אויער אזויגע זיסע רייד וועגען איהר שעהנקייט, וואס האט איהם בערוישט וועגען איהר גראציע, וואס האט איהם געפאנגען, וועגען איהר צויבער, איהר רייץ. מיט איין ווארט, א „שאטען", וואס איז געווען פערליבט אין איהר אהן א סאף.

עס איז נישטא קיין פרוי, וואס זאל נישט הנאה האבען, ווען א מאן ערקלערט זיך אין איהר ליבע. עס איז נישטא קיין מאן, וואס זאל אין זיין ליבע צו א פרוי זיך האלטען א לאנגע צייט אין געוויסע גרענעצען.

קורץ, קלארא האט עס נישט געוואלט. זי וואלט עס אויך נישט געווען דערלאזען, ווען עס וואלט נישט געווען טרעפען אזוי פלוצלינג. איין אווענט, ווען זיי זענען ביידע געזעסען ביי איהר אין צימער, האט ער זי מיט אמאל ארומגענומען אין זיינע שטארקע ארעמס און געגעבען א לאנגען קוש אויף די ליפען, ווען זי איז געקומען צו זיך פון איבערראשונג, איז שוין געווען צו שפעט צו זאגען „ניין".

קלארא האט זיך געפיהלט שטארק שולדיג, עס איז אבער געווען א זיסע שולד, וואס האט איהר בעזדריקט דאס הארץ, האט אנגעפילט איהרע אויגען מיט טרערען, און זי געטריבען א צווייטען מאל אין מילטאנס ארעמס. נאך קיינמאל האט דער ים נישט געלויכטען מיט אזא קלארער בלויקייט, נאך קיינמאל האט די לבנה נישט געשיינט אזוי העל, נאך קיינמאל האט א מאן נישט געשמאכטעט פאר איהר אזוינע הייסע ווערטער פון ליבע.

— ניין, קלארא, איהר זעגט נישט גליקליך, — האט מילטאן געזאגט מיט געפיהל, — און איך אויך נישט. ווען מיר וואלטען געקאנט לעבען איינס פארן אנדערען, — אט דאס וואלט געהייסען גליק.... איך האב איך ליב, מיין ליכטיגע קלארא

קלארא האט זיך איינגעהערט אין זיינע רייד, ווי מען הערט זיך איין אין מוזיק, אבער איהרע געדאנקען זענען געווען פערנומען מיט דעם מארגענדיגען טאג, מיט פיליפס אנקומען, מיט דעם וואכעדיגען, קליינבירגערליכען, לאנגווייליגען לעבען, וואס זי וועט מוזען ווייטער פיהרען. א נייע ליבע האט איצט אנגעקלאפט אין איהר הארץ. זי וועט מוזען עפענען דאס הארץ, אויב זי וויל נישט אז די ליבע זאל אויף אייביג פערשווינדען פון איהר יונגען לעבען.

— איך בין משוגע פון ליבע! — האט מילטאן גערעדט ווייטער. — זאגט איין ווארט און איך וועל אנטלויפען מיט איך וואוהין איהר ווילט. איך בין גרייט צו ליגען אלץ צו אייערע פיס, — מיין אמביציע, מיין קאריערע, מיין לעבען.

קלארא האט נישט אלץ געהערט. זי איז געווען שטארק פערטאן אין איהרע איינענע געדאנקען. ניין, זי קאן מעהר נישט לעבען, ווי זי האט ביז איצט געלעבט.... עס וואלט אויך נישט געווען ערליך פון איהר אקעגען פיליפן.... און ווידער, אפשר איז טאקע דא פאר איהר דאס לעבען, די ליבע, דאס אמת'ע גליק.... פרויען טוען דאך אזעלכע זאכען. זי לייענט עס יעדען טאג אין די צייטונגען. זי וועט עס אויך טאן. זי קאן נישט אויף אייביג פערבלייבען צוגעשמידט צו איין מאן... זי מוז גהן אקעגען דעם נייעם לעבען, וואס רופט זי. עס איז געווען א שווינדעלדיגער געדאנק. זי האט מורא געהאט ווייטער צו טראכטען. זי האט זיך א צאפעל געטון ווי א מענש, וואס מען וועקט איהם מיט געוואלד אויף פון טיפען שלאף און האט אהן געהאנק, מיט פערמאכטע אויגען, זיך ארייגעווארפען אין מילטאנס ארעמס.

— מארגען אין דער פריה, נאך איידער פיליפ קומט אן, געהט אפ א צוג.... — האט זי ארויסגעמורמעלט מיט א ציטער אין דער שטימע.

זי האט זיך דערשראקען פאר איהר אייגענער פעסטקייט, פאר איהר געוואגטקייט.

— מיר וועלען צוזאמען אנטלויפען, — האט זי גערעדט ווייטער, — קיינער וועט אונז נישט שיידען... זאג גארנישט, מילטאן, דאנק מיר נישט... איך פיהל, אז דער שיקזאל פערלאנגט עס פון אונז.... דו ביזט מיין שיקזאל, מיין אמת'דיג גליק...

מילטאן האט קיין ווארט נישט ארויסגערעדט, ער איז געזעסען א טויט־בלאסער פון אויפרעגונג; א קאלטער שווייס האט בעשלאגען זיין שטערען. אין איהר בעגייסטערונג האט קלארא גארנישט געזעהן; זי האט געשעפט ווייטער איהר שעהנעם חלום, האט געמאכט פלענער, האט גערעדט פון זייער גליקליכער צוקונפט, וואס האט זיך שוין אנגעהויבען.... אט פון דער מינוט אן.... אבער מילטאן האט אלץ נישט גענומען קיין ווארט.

— הייסט עס, מארגען אינדערפריה מיין ליבסטער.... ווי בלאס דו ביזט, מיין ארעמער מילטאן....

* * *

„פיליפ, איך האב געקושט אנ'אנדער מאן, וואס האט מיך ליב. איך האב איהם אויך ליב. צו וואס זאגען ליגען, צו וואס דיך נארען? צו מאכען דריי מענשען אומגליקליך? פרוב מיך פערשטעהען. איך פאלג דעם רוף פון ליבע, פון אמת'ע גליק. — קלארא".

זי האט אוועקגעלעגט דאס בריוועל אויפן טיש. פיליפ וועט עס געפינען, ווען ער וועט קומען. זי האט געווארפען א לעצטען בליק אויפן צימער און איז ארויסגעלאפען. זי האט זיך געלאזט געהן צוא וואקזאל.

זי איז אנגעקומען אהין די ערשטע. מילטאן איז נאך דארט נישט געווען. זי האט זיך אוועקגעזעצט ווארטען. זי האט געפיהלט א לייכטיגקייט אין קאפ און איז נישט געווען פעהיג צו טראכטען.

זי האט געווארט און געווארט. די מינוטען האבען זיך געשלעפט. עס איז אוועק א פירטעל שעה, עס איז אנגעקומען דער צוג, וואס האט זי און מילטאנען געזאלט פיהרען צו זייער גליק. דער צוג האט נישט אויסגעזעהען אזוי ראמאנטיש ווי זי האט עס ערווארטעט. געוועהנליכע פאסאזשירען, געוועהנליכע וואגאנען. דער צוג איז אפגעפאהרען, אנ'אנדערער איז באלד אנגעקומען, א פראכט־צוג בעלאדען מיט מעקערדיגע שפעלעך, וואס האבען געהאט פונקט אזעלכע פיכטע אויגען ווי זי קלארא. יא, די טרעהרען זענען איהר איצט געשטאנען אין די אויגען. עס זענען געווען טרעהרען פון צארן, טרעהרען פון שפאט, פון כעס אויף זיך אליין. עס האט מעהר נישט געהאט קיין זין צו ווארטען. אבער געהן צוריק אין האטעל אריין? ווי אזוי האט זי דאס געקאנט טון? זי האט זיך אויף אמאל אויסגעניכטערט און געזעהן קלאר פאר זיך, וואו זי האלט אין דער וועלט. וועגען מילטאנען האט זי מעהר נישט געטראכט, זי האט געטראכט וועגען זיך. וואס זאל זי טון? זי וועט זיך אומקעהרען צוריק אין האטעל אריין און אנקומען אהין איידער פיליפ קומט. זי מוז צוריק גאנץ־מאכען, וואס זי האט אזוי נאריש צעבראכען. קיין אנדער אויסוועג איז נישטא פאר איהר. זי האט זיך אויפגעהויבען און זיך געלאזט אהן אנ'אטעם לויפען צוריק אין האטעל אריין.

מילטאן איז זיך געזעסען רוהיג אויפן באלקאן פון האטעל און געזופט די פריהמארגענדיגע קאפע, די פיס האבען זיך קלאראן אונטערגעבראכען, ווען זי האט איהם דערזעהען. זי האט זיך געוואלט בעגראבען א לעבעדיגע, נישט אזוי, פון ביטערקייט, ווי פון שאנדע. אט דאס איז געווען איהר שיקזאל!.... זי האט נישט געוואוסט, צי זאל זי וויינען אדער לאכען. מילטאן האט אפילו מיט קיין אויג נישט א פינטעל געטון. ער האט זיך אויפגעשטעלט, האט זיך קאוואלעריש פערנייגט פאר איהר און געזאגט:

— אזוי פריה שוין ארויס פון די פעדערען? איך האב זיך היינט אביסעל פערשלאפען.

קלארא האט בעשלאסען צו מאכען פון דער גאנצער זאך א געלעכטער, באטש דער כעס אויף זיך, אויף איהר נארישקייט, האט נאך אלץ געברענט אין איהר.

— געכטען אויפגערנאכט, — האט זי געזאגט, — בין איך געגאנגען אביסעל צו ווייט מיט מיין שפאס. איהר דארפט מיך נישט נעהמען ערנסט. עס רעדט זיך נאר אזוי....

— איך האב עס גלייך אזוי פערשטאנען, — האט מילטאן געענטפערט. — א, איהר, שלעכט מיידעל! — האט ער גלייך צוגעגעבען מיט א דראמאטישען זיפץ — מען טאר נישט צוזאגען א מאן צופיל גליק, ווען מען האט גארנישט אינזינען צו האלטען ווארט. עס איז א צו געפעהרליכער שפיל.

מילטאנס פאלשע „אקטיארשע" רייד האבען קלא[illegible]ראן אזוי אנגעצונדען, אז זי וואלט [illegible] אפשר זיך א ווארף געטון אויף איהם מיט די פ[illegible] טען, ווען א שיקזאלנעל פון האטעל וואלט [illegible] גליק, — צו מילטאנס גליק, — נישט צוגעלאפען [illegible] איהר אין דעם מאמענט און איהר נישט געלאזט [illegible] סען, אז איהר מאן איז שוין דא און ווארט [illegible] איהר ביי זיי און צימער.

זי האט זיך געגעבען א וואקעל אויף צוריק, [illegible] ווי צום פאלען. זי האט זיך אבער גלייך אנגענומען מיט כוח און זיך געלאזט געהן ארויף. וואס פאר [illegible] נייע איבערראשונג האט געווארט אויף איהר אין [illegible] מער? זי האט געעפענט אהן מורא די טיר. פיליפ האט אויסגעזעהען זעהר רוהיג.

— פון ווען אן ביזטו דאס געווארען אזא פריה אויפשטעהערין? איך האב אפילו נישט ארויסגעהערט דעם אויטאמאביל אין גאראזש, ווייל איך האב [illegible] וואלט שנעלער ארויפקומען און זיך צוקושען מיט מיין שעהן ווייבעלע. צום סוף טרעף איך שוין [illegible] ליידיג צימער.

ער האט זי ארומגענומען מיט א [illegible] רעמקייט, ווי עס איז גארנישט געווען זיין [illegible] קלארא האט געווארפען א בליק אויפן טיש. [illegible] רענצעל איז געשטאנען פונקט אויף דעם [illegible] זי האט געהאט אוועקגעלייגט דאס בריוועל. [illegible] יונגעל איז געווען אזוי אומגעשיקט, — [illegible] לען א רענצעל אויף א טיש! אבער [illegible] קלארא איז איהם איצט געווען דערפאר! [illegible] נומען זיך דרעהען ארום דעם טיש. [illegible] שטעלט, ווי א באלעבאסטע די זאכען, [illegible] דארט געווען. זי האט אזוי ווי צופעליג [illegible] סעל א הויב דאס רענצעל. דאס אומגליקליכע [illegible] איז נאך דארט געלעגען. זי האט ארונטערגע[illegible] האנט און א כאפ געטון דאס בריוועל. זי האט [illegible] האט דאס געפיהל, גלייך ווי זי וואלט ארויס[illegible] אין דער האנט א הייסע קויהל. מיט דער [illegible] פון א קונצענמאכער האט זי פערשארט דאס [illegible] ביי זיך אין בוזים. זי איז געראטעוועט!...

— א, פיליפ, ווי גליקליך איך בין! — [illegible] זי אויסגערופען. — דו ביזט מיין אמת'דיג גליק! [illegible] ביזט מיין אמת'דיגע ליבע!

פיליפ האט געשמייכעלט צופרידען. עס האט [illegible] אבער אין דער זעלבער צייט אויך אויסגעזעהן [illegible] קאווע, אז קלארא זאל גאנץ פריה זיך מיט [illegible] אזוי פערליבען אין איהם. א טייער, זיס ווייבעלע! ביי[illegible]טאג איז זי געווען פערטראכט. אין אווענט [illegible] פיליפ זי געזעהען אנ'אומעטיגע, אזא ערנסטע.

זיי זענען געגאנגען ביידע שפאצירען אונטער[illegible] ווינקענדיגע שטערען.

— פיליפ, — האט קלארא מיט אמאל נעפרעג[illegible]

— וואס דארף טון א מאן, איך מיין א פערהייראטע[illegible] מאן, ווען זיין פרוי שעצט נישט איהר גליק, זוכט ערגעץ אנדערש און לאזט זיך קושען פון אנ'אנ[illegible] מאן? זי מיינט, אז ערשט איצט האט זי געפונען ליבע, כאטש אין דער אמת'ן האט זי ליב איהר [illegible] קיינעם נישט ווי נאר איהר מאן.... און זי בעט [illegible] ביי איהם, אז ער זאל איהר פערגעבען....

פיליפ האט זי אנגענומען פאר די אקסל[illegible] איהר אריינגעקוקט טיף אין די אויגען. ער [illegible] יעהען, אז איהרע אויגען זענען געווען פיכט [illegible] טרעהרען, בעהויכט מיט טרויער, אויפריכט[illegible]

ער האט אפגעלאזען איהרע אקסלען און [illegible] ארומגענומען. ער האט זי צוגעדריקט צו [illegible] איהר געזאגט אויפן אויער:

— דו זאגסט, אז זי בעט זיך ביי איה[illegible] ער זאל איהר פערגעבען? יא, ער דארף איה[illegible] געבען....

ווילסטו ווערען געזונט?

מעדיצינישע שמועסען

פון ד"ר י. האנדלער

יעדע קראנקהייט איז היילבאר, אבער נישט יעדער קראנקער. אזא מין בעהויפטונג ווייזט זיך אויס אויף דעם ערשטען בליק, צו זיין וואונדערליך. מען דארף נישט ערשט אויפווייזען באותות ובמופתים אז נישט ביי יעדען קראנקען קאן רעאליזירט ווערען דער וואונש איהם געזונד צו מאכען. גראד אין אונזערע שווערע און ביטערע צייטען הערען מיר וואס אפטער פון בערוידענסווערטע מענשען, וואס זענען ביים ברעג פון זייער גערולד און ווידערשטאנדס־קראפט און מאכען בעצייטענס א סוף צו זייערע ליידען. אבער אין די בעזונדערס טראגישע פאלען, האנדעלט עס זיך וועגען קראנקהייטען וואס קאנען על־פי־רוב געהיילט ווערען.

הגם עס וואקסט זייט יאהרען און הויפטזעכליך אין די לעצטע צייטען, א געוויסער האס פון שנאה, אויסגעדריקט אין ווארט און שריפט, געגען די וויסענשאפטליכע מעדיצין, קאן דער אמאטירטער וויסענצווייג מיט שטאלץ אויפווייזען אויף גרויסע, באהן־ברעכערישע ערפאלגען. א גאנצע רייה פון געלעהרטע און פארשער, וואס זענען זיך מקריב אינם קאמף מיט די קראנקהייטען, ברענגען טאג פאר טאג נייע ענטדעקונגען, נייע ערפאבערונגען אויף דעם געביט פון ענטשטעהען, פערהיטען און היילען פון געוויסע קראנקהייטען. אין פרידליכער, אויפפאדערונגספולער ארבייט פערכאפען זיי פעסטונגען, וואס זענען ביז איצט געגאלטען פאר נישט בעצווינגבאר. פון דער געוואלדיגער מעדיצינישער ליטעראטור פון אלע לענדער, לאזט זיך אהן שוועריגקייטען בולט בעווייזען, אז עס איז לגמרי נישט פערהאן קיין קערפערליך געברעכען, וואס זאל זיך, ווען עס איז, נישט לאזען איינגאנצען היילען. אפילו די בייזע קרעבס־קראנקהייט — בלי ספק די שרעקליכסטע און מורא'דיגסטע פלאג פון דער מענשהייט — האט היינט כמעט איינגאנצען פערלוירען איהר גרויען און שרעק, אויף וויפיל זי קומט רעכטצייטיג אין ענטשפרעכענדע הענד. אזוי ארום בלייבט עס דערביי: **יעדע קראנקהייט איז הייל באר, אבער נישט יעדער קראנקער.**

האפנונגספול קלינגט דער ערשטער טייל פון דעם זאץ, אבער טרויעריג און בעטריבליך דער צווייטער. און דערפאר טרעפען מיר אזוי אפט די בעזארגטע שאלה: פארוואס אין דעם און יענעם פאל איז דאס היילען געקרוינט מיט ערפאלג, און אין אנ'אנדערען אונז אפשר נאהענטען, און אפשר אונז אליין בעטרעפענדיגען פאל האט דער גאנצער מעדיצינישער אפאראט פערזאגט און א יעדע הילף איז געבליבען ערפאלגלאז? נארמאל געהט מען דעם לייכטעסטען וועג און מאכט דעם בעהאנדלענדען דערפאר פאר דעם חטא אין שעיר־לעזאזל.

מען וואלט אייגענטליך נישט געדארפט ערשט מאכען די ענטדעקונג, אז דאקטוירים זענען נישט קיין בעלי־מופתים און בשוף־מאכערס, נאר מענשען, בשר ודם'ס. יעדער געוויסענהאפטער דאקטאר, וואס איז זיך בעוואוסט, אז ער נעהמט אויף זיך א גרויס אחריות, וועט ספעציעל היינט, וואו אבערגלויבען און מיסטיק און קורפושעריי מאכען סענסאציע, וועט ער אלזא היינט דערויף גרויסען ווערט ליגען, אז זיין טון און האנדלען זאל זיין באזירט אויף א שטרענג ניכטערנער זאכליכער גרונדלאגע. אויף שריט און טריט טרעפט מען אבער מענשען, וואס פערלאנגען, אז זייערע דאקטוירים זאלען געבען זייער הסכמה צו דעם משונה'דיגען לעבענסשטייגער, צו דעם נישט געזונדען און געזונדהייטס־שעדיגענדען לעבענס־אופן, נאר ווייל זיי זענען צו בעקוועם און צו פויל און צו טעמפ זיך פון איהם אפצוגעוואוינען, זאל עס נישט זיין א בישוף־קהר אייב מען פערלאנגט, אז א פאר פילען זאלען נייטראליזירען און צו נישט־מאכען דעם 24 שעה טרעפענדיגען סם פון א נישט היגיענישער, נישט היגיענער לעבענסארט.

דעם ריח־ניחוח פון איין טשאלענט, למשל, וועט א גאנצער וואגאן פיגולקעס נישט פערווישען.

ספעציעל די מאדערנע מעדיצינישע שולע, וואס בעארבייט פאר יעדער קראנקהייט נענייע פארשריפטען וואס בעמיהט זיך נאכצושפירען אלע שעדליכקייטען פון טאג־טעגליכען לעבען, פערלאנגט צו דער דורכפיהרונג פון אלע פעראָרדענונגען די ענגע מיטהילף און מיט ארבייט פון דעם קראנקען גופא. אין עס נישט דער פאל, וועט די ארבייט פון דעם טיכטיגסטען דאקטאר זיין א דורכפאל.

די אויסשלאג־געבענדע הייל־קראפט האבען נישט די מעדיקאמענטען און די פארשריפטען פון דעם דאקטאר! וויכטיגער איז, אז דו זאלסט זיין גרייט מיט שטארקען ווילען, איפער, און אויסרווער צו גיין אין די ריכטליניען, וועלכע דיין קוראציע פערלאנגט, דו מוזט מקריב זיין דעם אפגאט פון זולל־וסובא, מיינט ענדערען דיינע מנהגים און דינים אין בעצוג אויף ארבייט און לעבענס־פיהרונג. נישט האל[illegible]

מען א פויסט אין קעשענע, נאר זיך פערטרו[illegible] דאקטאר אהן „שטומשקעס" און הינטער[illegible] קען. אויב דו ווילסט ער זאל דערקענען [illegible] הייט, מוז ער וויסען, וואס און ווי אזוי [illegible]

אויב עס איז היינט פערהאן א ספיה [illegible] די מעדיצינישע טעארעטישע דערגרייכונגען [illegible] פראקטישען נוצען פאר דעם קראנקען [illegible] פאר, ווייל אין דער צייט פון גלויבען [illegible] ליקום אין פאקירטום, האקוס־פאקוס, [illegible] קינסטלעריי, איינרעדנייטס און אנדערע[illegible] אפווייכונגען פון דעם שליחות, וועלכע [illegible] טוירים מאכען צוליב דעם ביטערען קאמ[illegible] שטיקעל ברויט (ספעציעל ביי יודישע [illegible] האט זיך ארייגע'גנב'עט א מיספערשטענ[illegible] דער־וואנט צווישען קראנקען און דאקטאר.

דער נערוועזער יודישער פאציענט, [illegible] מיסטרויאיש פון דאקטאר צו דאקטאר [illegible] טענס, אויפן סמך פון „רבי'ס נעהייס", [illegible] סעמיטישע קריסטליכע דאקטוירים), [illegible] אינקענטעניש פון דעם לעבענס־וויכטיג[illegible]

פערטרויען דעם דאקטאר, פעסטער [illegible] לען געזונד צו ווערען, דאס אייגענע [illegible] שפרעכענד צו רעפארמירען — דאס זענען [illegible] כע, וויכטיגע מיטלען, נתחנד־בערינגונגען [illegible] בלייבען געזונד

ווילסט דו אלזא ווירקליך ווער[illegible] זונד?!

דער קונדס

● הומאר ● סאטירע ●

● צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 63 פרייטאג, דעם 13 מערץ 1936

דער „עקספארט" פון פוילען

וויאזוי די ראסטווראווסקי'ס שטעלען זיך פאר דאס ארויסשיקען די 3 און א האלבען מיליאן יודען פון פוילען

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאג: זאגט מיר פאניע שבת הגדול, ווי איז אייער מיינונג, די מלחמה מיט אביסיניען וועט נאך לאנג דויערן?

שבת הגדול: איהר ווילט וויסען גענוי?

קורצער פרייטאג: אוודאי גענוי.

שבת הגדול: טעלעגראפירט שוין צום מיניסטער עדען קיין לאנדאן, בעצאהלט באלד אויף אנטווארט צוריק, וועט איהר באלד וויסען א גענויע תשובה.

אורקע נאכאלניק
וועט זיך „אבראזשען"

מאן (צום ווייב): יאכעט, נעהם אראפ פון טיש די ביכער פון מענדעלע מוכר ספרים און פון פרץ'ן. היינט וועט דא זיין ביי אונז צו גאסט אורקע נאכאלניק, וועט ער זיך „אבראזשען", אז ער וועט זעהען ביי אונז ביכער פון אנדערע שרייבערס.

א יחסנ'טע

— זאגט מיר, וואס איז אייגענטליך דיין ווייב?
— א בהמה.
— אזוי? איז זי דאך ביי דער פריסטעראווע מעהר יחסנ'טע ווי דו!...

אין געריכט

ריכטער: זענט איהר אמאל געווען בעשטראפט?
אנגעקלאגטער: מיט 10 יאהר צוריק, פאר באדען זיך אין א נישט דערלויבטען ארט.
ריכטער: און פון דעמאלט אן?
אנגעקלאגטער: פון דעמאלט אן, האב איך מיך שוין מעהר נישט געבאדען.

„דא קאלארו"
אוי ווייבער, אז נישט געדאכט זאלט איהר ווערען!

פרוי (צום מאן): פרולטשע, וואס זאגסטו, וועלכעס קינד זאל איך מיטנעהמען אויפן שפאציר? זאשעקען צי שימעקן?
מאן: וועגען וואס פרעגסטו דאס?
פרוי: ווייל זאשקע איז א בלאנדינקע און שימעק איז א שאטינער, וויל איך וויסען, וועלכער פון זיי ביידע ס'וועט פאסען צו דער קאליר פון מיין קלייד?...

אויף א באל.

ער: אלזא, איך וויל הערען פון דיר דאס לעצטע ווארט, ווילסטו מיט מיר חתונה האבען צי נישט?
זי: ערשט מיט א שעה צוריק האב איך דיר געזאגט, אז נישט.
ער: אך, ענטשולדיגט, דאס ביזטו געווען? — פשעפראשאם!...

וואו איז איהר חתן?
פון די ראבינאט - סצענקעס

אין ראבינאט קומט אריין א מיידעל.
— כ'האב מיך געוואלט עפעס דערוויסען פון מיין חתן, דעם לידאק, וואס האט מיך אומגליקליך געמאכט. ער איז א הויכער, א ברונעטער, מיט שווארצע שליפעס און קורצע שווארצע וואנשיקעס.
— וואו הייסט ער?
— דאס האב איך מיך טאקע אין ראבינאט געוואלט דערוויסען.

אבי ער האט זיך ערקלערט

מוטער (צו דער טאכטער): נו גיטעלע, כ'האב דיך איבערגעלאזט אליין מיט הענעק'ן, האט ער זיך דיר שוין ערקלערט....

טאכטער: יא, ער האט מיר ערקלערט, אז ער האט נישט בדעה מיט מיר חתונה צו האבען.

דעם אויטאר וויל ער זעהען

אויף א פארשטעלונג אין א היגען טעאטער זיצט א יוד ערשטע רייהע און בעט'ן אויפטריט פון א יונגע אקטריסע, גערהמט ער פאטשען און שרייט אהן אויפהער:
— דעם אויטאר! דעם אויטאר!
— פעטער, וואס שרייט איהר? דער אויטאר איז דאך שוין לאנג טויט! — האט איהם איינער אויפמערקזאם געמאכט.
— איך וויל מיך זעהען מיט איהר פאטער — האט דער יוד געענטפערט.

טעאטער - נייעס

די לעצטע וואכען, זייט ס'געהט „יאשע קאלב" האט דער טעאטער „האזמאיטאשטשי" נישט קיין דעפיציט. שמועסט מען טאקע אין די טעאטער - קרייזען, אז אין שייכות דערמיט, וועט די דירעקציע אפהאלטען א ספעציעלע בעראטונג, כדי א סוף צו מאכען צו דער דאזיגער אונארמאלער ערשיינונג.

אסור ווי חזיר
א שבת נאכמיטאג שפאצירל

שבת נאכמיטאג שפאצירט א בחור מיט א מיידעל. זאגט דער בחור:
— פאנגע דארטשע, זיי זענען טאקע ערשט אלט 20 יאהר? זי זעהען אויס א סך עלטער.
— אסור ווי חזיר. איך בין זעהר יונג געבוירען געווארען — האט די פאנגע דארטשע געענטפערט....

א גוטער חדר - געהער

קינד (צום פאטער): דו ווייסט, טאטעשי? דעם שבת - רוח וואלט מען געדארפט איבערטראגען אויף אנ'אנדערען טאג.
פאטער: פארוואס?
קינד: ווייל שבת געהט מען דאך סיי ווי נישט אין חדר אריין.

די לבנה איז שולדיג

איך קאן אויף דער לבנה נישט קוקען
איך קאן אויך נישט פערטראגען די שטערען—
דורך זיי האב איך אמאל זיך בענארישט,
און איך האב שוין פערגאסען פיל טרעהרען.

געשיינט האט אזוי שעהן די לבנה,
עס האבען געפינקעלט די שטערען,
דאס מיידעל געווען אזא ליבע —
איצט מוז איך א פאמיליע דערנערען.

בערל און שמערל

בערל: וואס זאגסטו עפעס שמערל צום דייטש? ער האט פערקאכט א וואזשנע קאשע, הא?

שמערל: אלץ הייסט א קאשע! און וואס, כיבעט דיך, זאגט דערצו די פעלקער־ליגע?

בערל: די פעלקער־ליגע זאגט, מיזאל הערען ישועות ומלחמות....

א צייכען פון דער צייט

דאקטאר: ווער האט אייך געמאכט דעם לאך אין קאפ?
פאציענט: איך האב איהם מיר אליין אויסגעדראפעט.
דאקטאר: אליין? ווי פאלט איהר דאס איין?
פאציענט: צוליב דער שלעכטער צייט!

א געפעהרליכער גזלן.

א יוד, א קבצן האט זיך אמאל מיישב געווען און בעשלאסען צו ווערען א גזלן. האט ער איינגעפאקט זיין טלית און תפילין און איז ארוים אין גרינעם וואלד אריין, דארט האט ער זיך אוועקגעשטעלט ראוועגען און געקוקט אין אלע זייטען, צי עס קומט ווער עס איז נישט אן. פלוצלונג, אהא! עס גייט א גאנצע חברה מענשען, די מענשען זענען אנגעקומען א ביסער נעהנטער. האט ער א געשריי געטון:
— הויבט אויף די הענט!

אלע האבען אויפגעהויבען די הענט און זענען געבליבען שטיין.

חער גזלן האט דערזעהען ווי איין יודענע איז געשטאנען מיט אראפגעלאזענע הענט, איז ער צוגעגאנגען צו איהר און האט אויסגעשריגען מיט א בייזען קול, אז די בוימער האבען זיך געציטערט:
— הויבט אויף די הענט!
מאכט די יודענע צו איהם:
— גזלן לעבען, זאלען מיר ביידע אזוי געזונט זיין, ווי איך קאן נישט, די הענט טוען מיר וויי.
דער האט עס דערהערט, מאכט ער:
— אוי, וויי, די הענט טוען אייך וויי? וויי איז מיר! שמירט אוים מיט א ביסעל יאד!

א פראקטישער חתן.

— צום בעדויערען, שלמה, איך מוז ברעכען מיין ווארט, אט האסטו צוריק דעם רינג, וואס דו האסט מיר געגעבען, איך קאן מיט דיר נישט הייראטען ווייל איך האב אנ'אנדער יונגערמאן.
— זאל זיין מיט גליק באשע, און ווי הייסט דער אנדערער?
— וואס איז? דו ווילסט זיך מיט איהם אפרעכענען?
— ניין, באשע טייערע; אבער איך וויל איהם פערקויפען דעם רינג פאר א מעסיגען פרייז.

דער היסטאריקער און זיין ווייב

א בערימטער ענגלישער היסטאריקער האט איינמאל פערראטען זיין פרוי, און זי האט זיך פון דעם דערוואוסט, קומענדיג אהיים האט זי אויסגעשריגען צו איהם:
— דו, נידערטרעכטיגער מענש! איך ווייס אלץ, אלץ!
— עס קאן נישט זיין, — זאגט דער מאן רוהיג און קאלט, — אדרבה, זאג מיר: ווען איז נאפאלעאן פערשיקט געווארען אויפן אינזעל סט. העלענא

פאָליטיק פון דער וואָך

ווידער דייטשלאַנד!

די רעדער פון וועלט-פּאָליטיק וואָגן ווערען געצטענס געדרייט מיט דער שנעלקייט פון א פילם-לענטע.

היטלערס רעדע אין רייכסטאַג, אריינמארש פון דייטש מיליטער אין רהיין-געביט, דער שטורם אין פראַנקרייך, שחיטה אין פּשיטיק, דורכפאַל פון פאַריזער קאָנפערענץ. היינט קאָנפערענץ אין לאָנדאָן, דאָס חוזק-פּנים פון דער פעלקער-ליגע, ענגלאַנד מאַכט זיך נע'פגר'ט.

דאָס אַלץ איז געשעהען אין איין וואָך. זעהט דאָס נישט אויס, ווי א פילם אין קינאָ?

היטלערס רעדע אין רייכסטאַג און אוי—פּשיטיק. דיפּלאָמאַטען און פּאָליטיקער האָבען א טבע צו זוכען א צוזאַמענהאַנג פון געשעהענישען. יאָ פאַקטיש, נישט פאַקטיש, נאָר עפּעס א צוזאַמענהאַנג זוכט מען אויס. דאָס זעלבע טון מיר. אויך דאָס מאָל ביי דער פשיטיק-שחיטה.

שבת די רעדע וועגען „געשעהענעם פאַקט'' און מיט 3 טעג שפּעטער — „א געשעהענער פאַקט'' אין פּשיטיק.

א קליין שטעטעלע און בעשערט צו שפּילען א גרויסע און שרייענדיגע ראָל אין דער וועלט-פּאָליטיק געראָטן אין רייכסטאַג און פּשיטיק שרייט.

אזוי איז דאָס שוין אין דער פּאָליטיק.

דיפּלאָמאַטישע פּאָלאָוואַניע

דער ריכטיגער פשט

קינד: טאַטעשי, ערקלער מיר, וואָס איז דאָס וואָס „דיפּלאָמאַטישע פּאָלאָוואַניעס''?

פאָטער: דאָס הייסט, אז דער מיניסטער געהעריג קומט פון בערלין, דערשיסט צוויי האָזען און א קרוליק און צום סוף זאָגט ער, אז די דייטשען וועלען דעם טראַנזיט-חוב נישט בעצאָהלען — דאָס הייסט „דיפּלאָמאַטישע פּאָלאָוואַניע''!....

ביים רעדאַקטאָר

יונגער דיכטער: הער רעדאַקטאָר בושוסטאָווסקי וואָלט געוואָלט וויסען, צי איהר האָט שוין אדורכגעלייענט מיינע לידער?

רעדאַקטאָר: יאָ, געלייענט.

דיכטער: נו, געפעלען זיי אייך?

רעדאַקטאָר: זיי זענען זעהר דעליקאַט, אזוי דערלויבט, אז זיי האַלטען נישט אויס דעם דרוק.

אויף א יובילעאום

אין א היגען פעראיין

רעדנער: חשוב'ע מיטגלידער! מיר פייערען אייגענטליך היינט א טאָפּעלטען יובילעאום. ערשטענס, וואָס חבר אינגעק איז צעהן יאָהר א מיטגליד פון אונזער פעראיין, און צווייטענס — וואָס ווערט אויגוסט 9 יאָהר, זייט ער צאָהלט נישט קיין מיטגלידס-בייטראַג.

אין לאָקאַטאָרען-פעראיין

נישט קיין וויץ

— וויפיל צאָהלסטו דירה-געלד?

— 150 זלאָטים א קוואַרטאַל.

— שוין מיט געריכטס-קאָסטען?

גראַף קאָלי.

דער פּול-ווער-פאַס

אַנגעלאָדען ס'פּאַס מיט פּולווער,
און בעגעצט איז אויך דער קנויט,
מעפיסטאָפעל פּיקס און פערטיג
אָנצוצינדען איז שוין גרייט...

און די גרויסע וועלט-חכמים
זעהען נישט דעם פייער-בראַנד
יעדער איז גאָר שטאַרק פערנומען
דאָרט ביי זיך אין אייגען-לאַנד...

ענגלאַנד, אָנצונעהמען סאַנקציעס
האָט ער אַצינדער נישט קיין צייט
א געפאַהר, וואָס איז פיל גרעסער
דראָהט איהר פון אַנ'אַנדער זייט...

נישט צום „רהיין" איז איהרע בליקען
נאָר צום „ירדן" גאָר געווענדט....
דאָרטען נעהמט זי אָן די סאַנקציעס
זיצט נישט מיט פערלעגטע הענט....

געגען יודישע חלוצים
וועלכע קומען אונלעגאַל

וואָס די ענגלישע מלוכה
ווערט דערפון בדיל-הדל...

מוסאָליני וואָלט אודאי
אָפּגערופען זיך געוויס,
נאָר דער נעגוס הייל סעלאַסיע
האָט איהם צוגעשמידט די פיס...

פּוילען וואָלט שוין יאָ א שטעלונג
אָנגענומען אין דער „שיטה"
איז זי אָבער שטאַרק פערנומען
מיט די יודען און דער „שחיטה"...

זיי, די קעלבער, ציגען, אָקסען
מוז מען פריהער דאָך פערזאָרגען
און דער מענש פון גיפטיגע גאַזען
מעג דערשטיקט זיין און דערוואָרגען...

וואָס-זשע זאָגט אויף דעם גראַף קאָלי?
זיינע גרויסע זאָרגען!... ווייס איך?
ער איז אויך גאָר שטאַרק פערנומען
טראַכט בעצייטענס שוין פון פּסח...

די נייע פינף פאַרשלאָגען

פון דער מאַדאַם פּריסטעראָווא

זעהענדיג איהר גרויסען „סוקצעס'' מיט דעם שחיטה-פּראָיעקט, גרייט זיך די מאַדאַם פּריסטעראָווע אריינצוטראָגען נאָך 5 וויכטיגע אָנפראַגעס אין סיים:

1) וואָס פאַר א קלײדער דאַרף מען טראָגען: מיט פאַלבאַנקעס, פּלאַטע צי קלאָשאָווע?

2) צי וואָלט מען נישט געדאַרפט ארויסגעבען אַנ'אוסטאַוו צו פערהיטען דאָס צומישען געריבענע חלה צו קאָטלעטען?

3) צי וואָלט נישט געווען א יושר צו רעפאָרמירען די רעפאָרמעס?

4) וואָס פאַר א שריט רעכענט דער סיים אָנצונעהמען געגען ליפּען-פּאָמאַדע?

5) ס'איז אומבעדינגט נויטיג צו רעגולירען דעם אַרבייטס-טאָג פאַר הינער, וואָס לייגען אייער.

די דאָזיגע 5 אָנפראַגען, רעכענט די מאַדאַם פּריסטעראָווא אריינצוטראָגען אין סיים נאָך דעם ווי איהר שחיטה-פּראָיעקט וועט אָנגענומען ווערען.

לאָדזער סוחרים טאָרען נישט

געהען צו „יאַשע קאַלב''

— וואו געהסטו היינט אָוונט?

— אין ראַומאַיטאָשסקי-טעאַטער צו „יאַשע קאַלב'', זעהען מאָריס שוואַרץ. מ'זאָגט, אז ווען מ'זעהט מאָריץ שוואַרץ שפּילען, פערגעסט מען אין אַלעם.

— אוי! טאָ וואָלט גליכער געווען דו זאָלסט נישט געהען.

— פאַרוואָס?

— ווייל דו ביזט מיר שולדיג 100 זל.

דער וועטער-נביא

זאָגט נביאות

דער וועטער-נביא זאָגט, אז ס'וועט היי-יאָהר קיין זומער נישט זיין.

— פון וואַנען נעהמט ער דאָס?

— ווייל דער פּרעמיער-מיניסטער קאָשטשאַלקאָווסקי האָט געזאָגט, אז זומער וועט די צייט ווערען בעסער....

צו גראַף קאָלי'ס געבורטסטאָג

קומענדיגען פּסח פייערט גראַף קאָלי זיין געבורטסטאָג. דערוויסענדיג זיך דערפון, פרעגט איהם א צווייטער שרייבער:

— חבר גראַף, וואָס זאָל איך אייך קויפען צו אייער געבורטסטאָג: א בוקעט בלומען צי א פּאָר שקאַרפּעטקעס?

— כ'וויל בעסער א פּאָר שקאַרפּעטקעס — האָט דער גראַף געענטפערט — וואָרום בלומען וועלקען און שקאַרפּעטקעס איז אַנ'אייביגע זאַך!

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

ני, צ'זעיט? כ'גיי שוין וואַטער אין מאַן יזאָכי-דיקן גאַניטורל. באַלד נועך פּירים, טי איעך אָעס מאַן יאַנטיוודיג גאַניטורל אין באַהאַלט עס אָף איבער א יוער פּירים מעטשים — אַזאַ מענטש בין איעך!

יעץ עב איעך ענק פאַציילן א נאַיע מאַנסע. צאָך גיהעיערט די מאַנסע מיטן דאַטש? צ'ווייסץ גורניש? איך אַלאַנט ווייס אָכיט ניש. כאַנאַר גי-העירט, אַז דער דאַטש אָט גימאַכט א שובראַנע שטיקל אַרביט, און אז סעט זיך מאַכן א מיכומע פין דאַטש מיטן יעקע.

צ'מיינט, אַז מיעך אַרט דוּעס? זאַך אַזוי גיזינט זאַן ווי ס'אַרט מיעך ניש. פּעקעיערט, זאָל זיך מאַכן יאַ מיכומע, אז סאיז ניש קאַ מיכומע קיפּט מע דע ניש יודען? אַז סעט זאַן אַ מ כומע עבן זיך אַלע קיפּן אין דעיר קיפּע אַראַן.

כ'זוג ענק, צ'העירט? אַז סעט זיך מאַכן א מיכומע, עב איעך אַליינט אכיט גיין. כעב מיעך פאַשראַבן פאַר א ניכאַטניק, צ'מיינץ, אז איעך זוג דוּעס אָף א נימישנע? זאַך אַזוי גיזינט זאַן אין לעיבן! כעטאָונטין א שנעל מיט טיטשערס, מיט א פּאַסיק, כעב האַקן קאַפּישניק מיט גיטאַפּל אין פּאַרטיק.

אוי, העיט עץ, וואָלט איעך גיוואָלט גיין אין דעיר מיכומע אַראַן זעיען ווי דעיער דאַטש קאָלט נעך מיטן יעקע!

יעץ עב איעך ענק פאַציילן נאָך אַ מאַנסע. צ'ווייסץ כאַדזשביג, יואָעס די קלובם טיען אָפּן באַליטער מאַריק? א וויסטע פינצטערע מיהימע זאָל אף זיי קימע! איעך אָב דוּעס ניש גיזעיען, ווען איעך וואָלט דוּעס גיזעיען, יואָלט איעך זיי גיוויזן וואָעס פּיניעלע קען. כ'יואַלט איינים נוכגילאָזט איין „ליעווע שערפ", יואָלט עיער גיפלויגן פין באַליטער מאַריק גלאַך קא כויגע. טאַמער וואָלט איעך איינים גיגעיבן א גלעט איבער דער גאַמבע, וואָלט עיער גימיסט ציניזאַמעט קלאַבן כ'ביסל פּאַ-צעלאַן פין פּיסק, און וואָלט זיעך ביגאָסן מיט רויטע יאָעך, איין מזזל אָבן די קלובים ג'גאָט, וואָעס א עך בין פּינקט ניש גיוועין אָפּן באַליטער מאַריק. יעץ גיי איעך ניש אראָעס פין באַליט, איעך וואַרט טאַקיש זיי זאָלן נאָר קימע, עט זאַן א בראָך צי זייער הייוון.

יאָטן, עץ זאָלט שטיין אָף צינג, אין טאַמער עט ענץ קנאַסן זאָלט עץ ניש זאַן גיפייגערט, איך ניש קאַ מוירע — איעך בין דו!

צ'העיערט וואָעס איעך זוג ענק? זאָץ גרייט, שלופּץ ניש אין [illegible]נגיטיעכץ, און אָצץ מיער א שאַבּיס אין זאַצץ מיער גיזינט.

מ'ייז קורצזיכטיגער פשיאַטשעל

איך האָב א פשיאַטשעל מיט פיר מעלות:

ערשטענס הייסט ער פּאַמעראַנץ, צווייטענס טראָגט ער אַ קראַוואַט מיט פּאַסיקלעך, דריטענס איז ער אַ בוכהאַלטער אין א באַנק. און פערטענס איז ער אַ קורצזיכטיגער.

מילא, כ'האָב דאָך שוין געזעהען אין מיין לעבען קורצזיכטיגע, נאָר אַזוי קורצזיכטיג, ווי ער, איז ממש אַ זעלטענהייט!

אַהיימקומענדיג שפּעט ביינאַכט, קלאַפּט ער תמיד, אנשטאַט ביי זיין טיר, נאָר — ביי דער טיר פון אַ שכנטע, אַנ'אַלמנה, ווייל ער זעהט נישט.

ער איז אזוי שטאַרק קורצזיכטיג, אַז נישט איינמאָל גריסט ער צו אַ לאַמטערן, ציהט דעם הוט צו א פערד און דערלאַנגט די האַנד א טעלעגראַף-סלופּ.

נישט איינמאָל שוין האָט ער געהאַט חרפּות און בושות פון זיין אויגען-פעהלער: אַנשטאַט אַרויסצונעהמען אַ נאָז-טיכעל פון דער אייגענער טאַש, האָט ער פערבלאָנדזשעט מיט דער האַנד אין דער טאַש פון א באַנק-פשיאַטשולקע.

אנומעלט. למשל, איז ער געגאַנגען אין טעאַטער אַריין, און אַנשטאַט אָוועקצוגעבען זיין פּאַלטאָ אין גאַרדעראָב און אַליין אַריינצוגעהען צום פּובליקום, האָט ער אַריינגעשיקט צום פּובליקום זיין פּאַלטאָ און אַליין זיך געוואָלט אויפהענגען אין גאַרדעראָב.

צווישען יונגע בעלי-הבית'לעך

ערשטער: זאָג מיר מנשה, צו דעם האָסטו געדאַרפט חתונה האָבען, זאָלסט זיך אַליין פערצערעווען די זאָקען?

צווייטער: האָסטו א טעות. האָס זענען מיין ווייבעלס זאָקען. אָבער דאָס מאַכט נישט, דערפאַר איז זי א גוטע ווירטין.

ערשטער: מיט וואָס?

צווייטער: אז איך קום אהיים 6 פּאַרטאָג פון א „חשמי'', האַלט זי שוין די קעהר-בערשט אין דער האַנד.

צוליב אייז שטאָך

שמועס אין א באַלוטער קינאָ

ער: וועך זענען זי פּאַניענקע?

זי: איך היים גוטשע, מיין טאַטע איז א געגרינדעטער שוסטער, ווען איך וואָלט געבוירען געוואָרען מיט איין שטאָק העכער, וואָלט איך געווען א פּאַבריקאַנטס א טאָכטער.

אַזאַ פּאַסקודניאַק!

צווישען לאָדזער מענזשאַטקעס

— זי וויפען, פרוי זאַלשטין, מיט מיין מאַן איז נישט אויסצוהאַלטען, אַז איך חלש, זאָגט ער: פּייגעשי. נישט אזוי חלשט מען!... די אויגען מעהר פערהגלייזט... די הענד לאָזט מען מעהר אַראָפּ! דעם קאָפּ אַראָפּ!. ..אָט אזוי... אָט אזוי.... אָט אזוי חלש'ט מען!.... — אַזאַ פּאַסקודניאַק!

אַזוי איז דאָס לעבען

פון היינריך היינע

האָסטו פיל, דאַן ווערסטו באַלד
צו דעם נאָך מעהר בעקומען,
האָסטו ווייניג — ווערט אויך דאַן
דיין ביסעל צוגענומען.

האָסטו אָבער גאָרנישט נישט
לאָז-זשע תיכף זיך בעגראָבען,
ווייל א רעכט צו לעבען — לומפּ!
האָבען יענע נאָר, וואָס האָבען...

לכבוד דעם גאַסט

צוליב געהריגנס בעזוך אין וואַרשע, איז ארויסגעגעבען געוואָרען א פעראָרדענונג צו די טעאַטערן ווי זאָלען ענדערען דעם רעפּערטואַר. אזוי האָט מען אין טעאַטער נאַראָדאָווי, אַנשטאָט „די שלעכטע ליבע'' געשפּילט „פרידריך דער גרויסער''. אין דער אָפּערע האָט מען אַנשטאָט „זשידובקאַ'' געשפּילט „חורבן ירושלים'' און אין לעטניע-טעאַטער — „דאָס איז מעהר ווי ליבע''.

ער מעג גומל-בענשען

שמועס ביי אַ „פּול טשאַרני''

— האָסט געהערט פון דער מערקווירדיגער טראַגעדיע?

— וואָס?

— דער פאַבריקאַנט נ. איז נעכטען פּלוצלונג געקומען צו פאָהרען און געפּאַקט זיין ווייבעל מיטן שכן. האָט ער ארויסגעכאַפּט דעם רעוואָלווער, דערשאָסען די פרוי, חעם געליבטען און דערנאָך זיך אליין.

— וואָס רעדסטו? אָבער ס'האָט געקענט זיין נאָך ערגער.

— משוגענער, וואָס רעדסטו? ווי אזוי האָט נאָך געקענט זיין ערגער?

— ווען ער קומט מיט איין שעה פריהער וואָלט איך געווען די כפּרה....

אז דאָס ווייב לייענט ביכער

איז אַ קלאָג צו דער אַרבים-זופּ

ביינעש לאָמיכגעמאַך זיצט ביים מיטאָג, עסט אַנ'אַרבים-זופּ, נאָך יעדען זופּ מאַכט ער א ווייערע מינע. דאָס ווייבעל זיצט פערטיפט ביי א פּוילישע בוך.

פּלוצלונג זאָגט ער צו איהר:

— דו ווייסט פּאַלטשע, איך ווייס פון א בוך, וואָס וואָלט פאַר דיר געהאַט מעהר נוצען ווי דאָס בוך, וואָס דו לייענסט.

— טאַקע? וואָס פאַר א בוך?

— א קאָך-בוך! — האָט דער מאַן געענטפערט.

פאַלש פערבונדען

אַ קליינע מיספערשטענדעניש

דער היגער פאַבריקאַנט ק. שטעהט ביים טעלעפאָן, דרעהט אהין דרעהט אהער, יעדעם מאָל ווערט ער פאַלש פערבונדען, ענדליך, האָט ער זיך פערבונדען מיט דעם ריכטיגען נומער.

— האַלאָ! האַלאָ!! וואָלט איך געקענט בעקומען נאָך צוויי גוטע פלעצער נעבען מיר אין דער ערשטער רייהע? זיץ-פּלעצער, פערשטעהט זיך?..

— וואָס? איהר האָט נישט קיין זיץ-פּלעצער?

— ניין, קיין זיץ-פּלעצער האָבען מיר נישט.

— וואָס הייסט? איך בין רען נישט פערבונדען מיטן טעאַטער?

— ניין, מיטן בית-החיים!...